Phil. B. a.

2° A. gr. b. 780

Longinus

Phil. Nro: 5. a.

Auct. Gr. Vet. 245. p. 755.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ΛΟΓΓΙΝΟΥ

ΠΕΡΙ

ΥΨΟΥΣ

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

PARMAE
IN AEDIBVS PALATINIS
CIↃ IↃ CC XCIII
TYPIS BODONIANIS.

PIO SEXTO

PONT. MAX.

IOHANNES BAPTISTA BODONIVS

FELICITATEM.

Si quantum est, Pater Beatissime, Longini huius acumen in sublimi dicendi genere pertractando, tanta mihi esset ad genus id adsequendum facultas, digna tua maiestate, ac no-

mine a me proficisceretur oratio. Neque tamen, quoniam id non potest, pudor a me impetrat meus, ut Te venerandi, gratumque ac pium animum significandi causa in conspectum tuum sanctissimum venire non audeam. Neque eo minus ad Te perexiguum libelli munusculum defero, quia pro tuis immortalibus meritis, et pro magnitudine dignitatis, qua caelum proxime attingis, privatus nemo digne munerari Te possit. Quamquam et omnibus, quorum est in nationes imperium, et Tibi praecipue, qui, praeter humanam regnandi sortem, ipsum etiam terrarum orbem ad sacra omnia gubernanda subiectum habes a Deo, quaecumque homines offerunt, ea ne munera quidem sunt appellanda: illa etenim, quae dare amplissima regium est, divina pontificium, in aliis et rem et nomen obliterant. Sunt vero admirantis, ac pie colentis animi significationes, quas aspernari, si ratione modoque fiant, dominantium cle-

mentia non solet. Quae quidem quanta in Te sit, nulla tam remota longinquitas, nulla tam ignava rerum inscitia, nulla tam dissidens a vero secta est, quae quemquam ignorare patiatur. Vigesimum iam annum, Sanctissime Pater, ad clavum sedes divinitus Tibi traditum, incolumi semper, suumque inter maximas tempestates cursum tenente navi. Cui quidem superne adest omnipotens imperator, atque opitulator Deus: sed ea maxime providentia, qua Te delegit optimum gubernatorem. Quam multa hoc tempore omni, et quam praeclara dedisti tum omnium virtutum specimina, tum nobilissimae huius, qua nihil in principatu admirabilius ducitur, nihil amabilius! Certat ea quodammodo cum tua magnitudine: ut quanto in sublimiori fastigio es locatus, tanto libentius, et promptius ad benignitatem omnem, humanitatemque descendere videare. Sed re vera sic altius adscendis, et in eo ipso, quo nihil est su-

perius, gradum tamen excelsiorem aliquem, non armis virisque, non terris quibusdam novis, sed virtute, ac bonitate repperisti. Quam multos, si in re tam perspecta opus esset, excitare possem testes, et quam certos! Quot unum illud, animo tam magno susceptum, tantaque tuarum virtutum celebritate confectum, iter Vindobonense suppeditat? Me autem ipsum, etiamsi velim, gratissimus animi mei sensus praeterire non sineret. Semper enim haeret menti memoria illius faustissimi temporis, quum Tu me hominem infimum Romae deversantem ita non contempsisti, ut in colloquium admiseris paene familiariter, sermonesque inieceris humanissimos earum rerum, quae mei esse studii atque operae viderentur. Quae me tum admiratio perfudit! qui enim de Te summa omnia inaudieram, nihil antea satis Te dignum audisse, praesens cognovi. Tantam nimirum vim, ac temperationem tam variarum, dissimi-

liumque virtutum, tantam ingenii, memoriae, scientiaeque copiam, nemo est tam intelligens, ac disertus, qui enucleate possit verbis exponere. Vultus ille ipse tuus augustus, oculi divino adflati lumine, in quibus ad maiestatem imperii retinendam summa elucet gravitas, simul ad conciliandam benevolentiam lenitas incredibilis, qui poenam scelestis, praemium bonis, opem miseris, salutem ostentant omnibus, tanto decore conversionum infinitarum, quo tandem Apellis, quo Lysippi, quo Phidiae artificio ita exprimentur, ut haec universa in picturis, et statuis contemplari possimus? Me beatum igitur, qui Te conspexerim, quantusque sis, non auditione solum, verum etiam oculis, atque intimis sensibus perdidicerim. Quid porro, quod bibliotheca tua domestica tam liberaliter mihi patuit, ut privati nullius amicissimi maior facilitas exstare possit? Fontes illos uberrimos, unde hausisti doctrinam tui Pontifica-

tus immensitati parem, unde iura sacrorum, patrum auctoritates, et sanctissimam disciplinam, conciliorum acta, regum nationumque pactiones ac foedera, civitatum regendarum consilia, responsa prudentium, historiae testimonia, maiorum exempla in usum depromis, a quibus etiam interdum gravissimarum occupationum levamen unice, ac solatium petis, libros, inquam, tuos, Te domino fortunatos, quos adsidue versas, et auges, inspexi meo arbitratu, recognovi, summa cum voluptate tractavi. Certat cum delectu et raritate copia: ornatus pro tua dignitate magnificus. Obstupui saepe, quum quod aut semel, aut numquam, aut mutilum videram, integrum sine vitio vetustatis ullo viderem. Ad eam vero, quam vidi, amplitudinem, atque praestantiam quanta iam nunc facta erit accessio? vidi enim ante sexennium: et ab eo inde tempore tua omnia, quae vidi, admiranti animo quotidie obversantur: nullum

est fere tempus, locus nullus, aut sermo, quo aliquam de tuis tam multis laudibus commemorare opportune ac testificari non soleam. Nam quid est aut ad auctoritatem illustrius et gravius, aut ad mei studium animi optatius et dulcius? Neque enim tua in me praesente consumpta benignitas est. Qua Tu fueris in absentem beneficentia, membranae illae testantur, quae pontificium nomen inscriptum literasque haud semel mihi attulerunt plenissimas humanitatis: quas ego, prout debeo, veneror, quas instar thesauri diligentissime adservo, quibus denique ita glorior, ut mihi obscuritas mea, tamquam e sole nubes, tuo nitere lumine videatur. Testantur aurea quoque numismata fastorum tuorum eximiis signata notis mihi abs Te dono missa complura, quorum etsi pretium non est mediocre, honos longe potior a me semper est habitus. Has teneo animi tui munificentissimi tesseras: has hominum admiratio, has amor Tui

non ementitus ad gratiam, sed tuis virtutibus, rebusque gestis excitatus ita observat, et colit, quasi virtus ipsa, quod tantopere Plato cupiebat, se tandem in clypeo spectandam praebeat: quicumque ad me invisunt, nihil requirunt prius. Iam quantum Tibi debeam omnes intelligunt: quam vero sim gratus, id etiam atque etiam velim Tibi quidem potissimum, sed etiam omnibus adprobare. Atque id certe omni ope nervisque contendo: sed animum numquam satiabo: quem hac mea orationis infantia aequare non licet: officia autem in tam excelsam personam proficisci a me nulla omnino possunt. Quo me itaque vertam? quem conatum immensa cupiditas mea suscipiet? Graecum hominem, non summae illum quidem vetustatis, sed eruditum in primis, et in sermone illo e veteri Graecia nobili exercitatum, optimum vero sublimitatis iudicem, quanto maiore potui cultu exornavi, quo minus ad solium tuum accedens,

tuaeque splendorem maiestatis intuens erubescat. Res est sane pertenuis, verum ex meo artificio depromta: ex eo nimirum genere, quo Tu propter doctrinam tuam et elegantiam magnopere delectaris. Vt meum hoc humile obsequium non re, sed voluntate metiare, ut quam lenissimis oculis digneris adspicere, ut benigne accipias, utor illo, quod initio dixi, perfugio clementiae tuae. Sed quid ego haec loquor, quasi ad Te aliquid tandem adferam? Est potius, ut supplex ad pedesque stratus Te orem, atque obsecrem, ut id mihi Longinoque meo tribuas, quo maxime honestari utrique possimus. Ita, dum me gratum probare studeo, novum et magnum abs Te beneficium peto. Ea scilicet, Pater Beatissime, tuae magnitudinis natura est, ut ne accipere quidem oblatum quidquam possis, quin accipiendo beneficium des offerenti. Nam quid homini optabilius, quid libro gloriosius contingere umquam potest, quam tuo iu-

dicio probari, in tuam fidem recipi, in censum tuum dicari, tuum omnibus sanctissimum nomen inscriptum circumferre? Vererer profecto, ne superbum esset in eadem esse tutela me velle, in qua orbis terrarum sit: nisi viderem, qua magnitudine animi universa complecteris, eadem Te ad minima devenire. Quid enim? quum tanto rerum pondere, varietate, numero distinearis, quum praeterita iudices, praesentia gubernes, futura provideas, quum non Te curarum gravitas ad solatium, non contentionis diuturnitas ad remissionem, vix ipse ad quietem somnus traducat, fuitne privatus quisquam vel tenuissimus, cuius non fuerit verecundia occurrentis clementiae tuae munere sublevata? non sum ego expertus in me? Quam est hoc admirabile! quam nisi a perfecta quadam et absoluta conflatarum omnium virtutum specie non exspectandum! An parum ampla, magnifica, immensa ea sunt, in qui-

bus excelsus animus tuus quotidie versatur, ut facilis ad meas nugas descensio videri possit? Hic vero campus est ille latissimus laudum tuarum, ad quem quum accedo, nescio utrum sit difficilius, initiumne ingrediendi non facere, an finem facere percurrendi. Quod tam insigne umquam fuit exemplum liberalitatis, magnificentiae, animi magnitudinis, quod, occasione data, non relatum in Te, superatum etiam saepe viderimus? Hic ego sane vehementer impedior, non incredibili modo rerum abundantia, et delectus invidia, verum etiam tua, quae virtutis est comes, liberali modestia. Ignosce, Beatissime Pater, ignosce, si ea saltem commemoraro, quae nulla vi continere animus potest, quae in multo clariore luce sunt posita, quam ut dissimulari queant ab homine tua gloria incenso: haec iis condona et multis et magnis, quae occurrentia, et expostulantia vix repello, atque transi-

lio. An, quum M. Cicero in Senatu laudarit C. Caesarem paludes illas exsiccare cogitantem, quas nunc, rivis deductis, firmato solo, Appia via restituta, aedificiis magno numero et sumptu positis, operarum viatorumque frequentia celebrari videmus, haec a Te perfecta silebimus? voluntatem tantus ille vir sibi laudandam duxit: nos factum splendidissimum non summis laudibus efferemus? An vero qui Anconam, qui Tarracinam, qui Sublaqueum veniunt, substructiones altissimas, moles impositas mari, vias per manufactam planitiem apertas, portus instauratos, aedificia nobilissima exstructa non summopere mirabuntur? Quale illud est Anconam ingredienti quasi theatri cuiusdam pulcherrimi secundum mare spectaculum! qualis Tarracinae adspectus! quam ad splendorem antiquitatis sic renovasti, ut qui ante viderint, non agnoscant. Neque se iam Sublaqueum in praeruptis mon-

tium iugis positum queritur, ex quibus maximum sibi decus ad celebritatem famae subnatum videt. Quid Centumcellae? quibus operibus, ac munitionibus sunt auctae per Te? An porro qui Cassia via, qui Flaminia, qui nova illa Veliterna ad caput Appiae iter faciunt, devitatis montibus, complanatis collibus, ductis in directum latissimis tractibus, non se tutissima et commodissima itineris conditione uti persentient? Quot igitur testium millibus silentium redargueretur meum? Roma denique ipsa, cuius ad singularem admirabilitatem nihil addi iam videbatur posse, quot abs Te, quam praestantia nacta est ornamenta? quae quidem enumerare si coner, finem profecto nullum inveniam. Quum etenim non aedificaris modo permulta, et amplissima, verum etiam ex omni antiquitate restitueris, coacervaris, protuleris, novo cultu nobilitaveris, haec omnia sunt generibus infinitis, et parti-

bus, etiam aetatibus, ac nationibus distinguenda. Jam quantam iniveris a priscis illis tuis Romanis gratiam, dicere nihil est opus. Quid ab Italia? cuius veteres post artem restitutam pictorum tabulas magno numero collegisti, partim ab asportatione in alias terras, partim ab interitu vindicatas. Quid ab illa inventrice bonarum artium et perfectrice Graecia? cuius antiquissima artificum excellentium opera studiose conquisita, effossa, ornamentis aptis instructa, clarissimo abs Te loco exposita, visentium oculos animumque ita capiunt, ut aegre, nec sine aculeis quibusdam dimittant, quales fere olim dicitur oratio Periclis reliquisse. Qui quum sit inter suos apud Te constitutus e marmore, si spiritum posset animamque recipere, quas Tibi gratias pro Graecia universa non ageret, quibus Te non extolleret praeconiis, dignus tuis meritis, et gloria orator tua? Ipsa magno disiuncta mari, Te

tamen prospectans Aegyptus videtur mihi se tuo summo beneficio devinctam fateri velle, quod iacentes tres obeliscos suos erexeris, et ex abditis locis ad celeberrimam lucem transtuleris. Quos quidem audio, atque omnem porro obeliscorum historiam, tuis auspiciis, ab eruditissimo viro illustrari: quemadmodum in statuis, anaglyphis, ceterisque, ex antiquitate quae possides, magnificis typis doctissime alius fecit. Quid nunc sacrarium Vaticanae basilicae splendidissimum, bibliothecae accessiones, ornatum, et novam quamdam faciem, quid morbis curandis, inopiae sublevandae, opificiis et artibus propagandis excitata aedificia commemorem? quid cetera, quae mihi omnia ne licet quidem accurate auditione colligere? quî possum tantam multitudinem suis partibus, usu, praestantia recte definire, diligenter explicare? Divellam itaque ab isto loco me invitum, et in hoc iam modestiae obsecun-

dabo tuae. Sed monumenta manu facta utique per se ipsa loquuntur, ac laudant: quae vero in mortalium animos disseminantur insignium documenta virtutum, ea maiorem curam, ut posteritati studiose prodantur, exspectant. Hanc Tibi operam, Pater Beatissime, literae praestant, hanc referunt gratiam pro ea benevolentia, qua illas ex tam edito loco auges, ornas, amplecteris. Nullum est omnino artium liberalium, scientiarumque genus, cui non Tu, tamquam propitium quoddam sidus, illuxeris. Quid enim Tibi iurisprudentia non debet? qui tot eius eximios cultores magnis dignitatibus honestasti. Quid historia? quid antiquitatis cognitio? nemo in his intelligenter elaboravit, quem non ornaveris: multis suis dedicationibus ipsi declarant. Rerum naturalium scientiae, et mathematicarum, omni denique philosophiae, quae quidem recta et sana sit, tuum numquam praesidium defuit. Ne

poeticae quidem; ut poetas Latinos, qui nunc rarissimi sunt, Romae complures uno tempore viderim excellentes. Theologiam vero, et universam rerum sacrarum doctrinam in oculis fers: hoc adsidue uteris divini tui muneris instrumento. Quis libros de genere hoc enumeret, quos aut conscribendos curasti, aut sponte conscriptos probasti, praemiis semper adiectis, quibus in re tam utili tamque praeclara doctorum animi ad enitendum incitarentur? Id enim est sanctissimae tuae menti propositum, id laboras, id contendis vehementissime, ut prava dogmata refutentur, e latibulis eruantur, fuco, et praestigiis omnibus, tamquam veste, detractis, nativam deformitatem aperiant: ut incolumis patrum disciplina permaneat, neque novitas ad corruptionem, neque ad malitiam invita valere possit antiquitas: ut adversus mendacia impiorum atque calumnias, adversus illecebras etiam et blandimenta cau-

tionibus imperiti ac praesidiis abundent: ut iura tuae sedis amplissimae conserventur, ut denique summa et sacrosancta illa potestas a Christo accepta, et per aevum omne agnita et continuata, cuius sit salutis effectrix, quorum donatrix munerum, quam sit ab hominibus non confitenda solum, verum etiam diligenda et praedicanda, rebus manifestis semper appareat. Hinc librorum seges enata est optimorum: plures etiam ex aliis linguis in nostram conversi. Eminet vero, laetusque volitat ad novam quamdam vitam excitatus abs Te antiquus et probatus theologicarum rerum auctor Maximus Taurinensis, quem prolatum e tenebris editione docta, copiosa, splendida decorasti. Hunc tamen, dum occurrentium quasi fluctu circumfundor, paene praeterii. Nam similiter mihi accidit, ac si ex mari mediterraneo in oceanum navigarim, ut ex vastis aquis me in vastiores delatum sentiam. Obruor pla-

ne tuis virtutibus, tametsi nihil aliud, nisi capita summa perstringo. Sed illae ipsae sublevant literae, quibus esse me sane quam levissime tinctum intelligo. Me ne cum tot summis viris conferre ausim, quorum gravissima exstant testimonia innumerabilium tuarum laudum, atque in perpetuum tempus exstabunt? me ne iis admisceri, atque in eorum numerum adgregari postulem? Jam ego non rerum magnitudine solum ac numero, non mea solum inscitia, verum etiam verecundia et pudore coerceor. Neque committam profecto, ut omnia colligam virtutum nomina, omnesque immensae arboris tamquam ramos excutiam: quum nullum sit omnino genus, in quo mirabiliter non excellas. Vno itaque defungar genere fortitudinis animique magnitudinis tuae, quam coniunxisti semper cum insigni prudentia: neque in eo tamen omnia conquiram, neque potiora quaeque deligam: rem unam omnium no-

bilissimam producam. Producam autem? ipsa iam se splendidissima luce produxit, atque in orbis terrae theatro ita spectata est, ut ad sempiternam tui nominis gloriam in omnium mortalium animis defixa permaneat. Quum enim atrox illud in Galliis exortum esset incendium, quo leges, instituta maiorum, nobilitas, regnum, religio, sacra omnia conflagrarunt: qua Tu primum lenitudine ac benevolentia eas medicinas omnes adhibuisti, quae ad sanandos animos valere possent, quoad eius cum tui pontificatus officio coniunctum esse videretur? Desperatis deinde rebus, magna sacerdotum legio e flamma sese proripiens ad Te convolavit. Viri fortes, qui Petri signa non deseruerint, exsules, atque inopes, beneficentissime a Te recepti, tua misericordia sustentantur, pro parentibus, pro fratribus, pro patria, pro bonis, Te unum adspectant solatium miseriae, fulcrum ruinarum. Quae

interea in rebus gerendis publicis tua fuit prudentia! nihil non consideratum, ac sapiens: nihil non incredibili actum vigilantia: mitissima omnia, sed plenissima dignitatis. Tum novum illud, virile, ac saluberrimum cepisti consilium, ut copias militares conscriberes, quod praesidium est ac robur imperii, bonorum salus, improborum terror, atque depulsio. Quantum ea res incrementi existimationi tuae summae atque amplitudini apud Italos nostros, et exteras gentes attulerit, incredibile dictu est: sermo de Te nullus incidit, quo eam praedicari non audiam verbis luculentissimis. Galli vero, quum ex sententia succederet, exsultare, eludere, quocumque cupiditas iusserit, magno impetu agi, atque ferri: Tu sedate quidem, mansuete, clementer, sed optimum tamen institutum tuum constantissime retinebas: urgere illi vehementius, ac premere. Postremo Te non promissa, non minae, non mare classi pa-

tens, non incitata furore audacia concussit.

Sensit populus Romanus, quid ageretur, fortissimumque Principem suspiciens, fortiter ipse fecit. Idem spiritus eos, quos, ne maiestas imperii deminueretur, sponte sumpserat, Te, ne longius progrederentur, paterne monente, deposuit. Proh Deus immortalis! quaenam vis exstitit virtutis immensa! quodnam animi robur invictum! quae res umquam in toga laudatior est acta? Magnam meritorum mercedem is, qui solus habet, Tibi paravit Deus: talem interea tulisti ab hominibus, ut nihil in terris ad veram gloriam esse possit illustrius. Quae fuit species illius diei, quum Tu cum tuo comitatu ingredi vix poteras prae multitudine gratias agentium, Te parentem, Te servatorem urbis, Te conditorem clamantium! cui triumpho non hic anteponetur dies? Atque ut primum rei gestae fama percrebruit, plausum Tibi maximum dedit Italia: exterae

gentes ad caelum Te laudibus extulerunt: congratulabantur boni summa laetitia perfusi: gaudebant omnes, qui modo aliquid sanitatis haberent: quibus aversa mens esset, qui eam rem factam nollent, non admirari tamen constantiam fortitudinemque non poterant. Ipsos inimicos, ut Te laudarent, virtus tua coegit. Est enim, est veritatis vis quaedam maior, quae omnem repugnandi conatum vincat, quam nullum frangere odium, nulla obterere possit iniquitas. Eamdem porro tempore, quod consecutum est, omni firmitatem animi praestitisti: labem illam pestemque animorum, quae omnes pertentat insinuandi vias, summa vigilantia repellis, et arces: omnia semper sine odio, et acerbitate gravitas, sine imprudentia, et remissione lenitas gubernavit. Haec est enim vis providentis, atque ad omnia meditatae sapientiae, ut nihil fallat, nihil institutae ac probatae rationi non consentaneum possit

exsistere. An tandem satis umquam talia com-
memorabuntur? ea vero, etiam in ultimis ter-
ris, consignata literis iam fuerunt, nemini,
non dicam ignota sunt, sed non maxime fre-
quentata, neque tamen sermo de his homi-
num conticescit. Itaque, Beatissime Pater,
bono publico vivis maximo, vivis gloriae, lau-
di, gratulationi perpetuae, bonis omnibus vo-
ta pro Te suscipientibus. Quibus mea dum ego
adiungere, summoque ardore animi nuncupa-
re instituo, dum simul pedes osculari tuos, et
apud eos Longinum meum tuae confisus cle-
mentiae deponere, me subito rapit ad se pro-
creatrix, atque altrix illa, et omnium regina
virtutum, pietas erga Deum tua: qua certis-
sima face Tu duceris, a qua rerum gerenda-
rum sumis auspicia, quo praesidio, atque ar-
ce muniris. Ab hac stirpe altitudo illa exsistit
tanta, ramique tam lati, fructusque tam ube-
res: ut iam non sit mirandum, si quae Deum

intuens, orans, consulens, Deo inflammatus, instinctus agis, divina videntur, Teque homines, tamquam de caelesti concilio delapsum, suspiciunt, et colunt. Vidi ego Te, Pater Sanctissime, vidi, et suavissimae mihi lacrymae suboriebantur, quum in basilica Vaticana, quod facis quotidie, Christum Servatorem adorares praesentem Deum: quum de summa rerum ad eum referres, cui es vicarius in terris: aquas ex divinae sapientiae mari, radios peteres ex immenso aeternoque lumine: Te apud eum pro nobis advocatum praeberes, quum ipse sit apud Patrem: iustitiae fulmina deprecarere, misericordiae munera implorares: ut poenae impietatis ac scelerum infinitorum, salvo populo, in Te unum expeterent, quo amantius fieri nihil potest, studio flagrantissimo posceres: quum Te fides tua firmissima, et humani generis charitas incredibilis mirabiliter incensum quasi ad caelum eveheret, ut

XXVI.

Dei responsa iam ferre, atque ipsorum divinitate perfundi videreris, ac rapi: rursus deinde, quasi ad nos revocatus, Te ad supplicandum abiiceres, atque submitteres, neque finem faceres precandi ardentissime atque obsecrandi. Qui tum vultus! qui oculi! quae totius corporis ad pietatem multiplex compositio! Ex his emicabant, erumpebantque omnia, quae dixi: ut nihil opus fuerit exaudire, quae intentus animus, obtutusque in Te defixus potuit ex ipso silentio colligere. Convertis Te deinceps ad Petri tumulum, quo nullus est religiosior. Illum rei catholicae maxime cupientem, quam ipse initio rexerit, atque fundarit, illum pontificatus tui principem, cui Tu ordine longo successeris, illum patronum urbis, rerumque tuarum omnium, illum sua fide dilectionisque magnitudine Deo charissimum invocas, obtestaris, imploras. Quid est, quod aut ille tuo rogatu recuset petere, aut, illo pe-

tente, Deus abnuat? Experti, experti sumus quantum Tu apud illum valeas, quantum ille apud Deum. Qua iam posteri temporis spe certissima non teneamur? Quid ei, quo Tu ferves, pietatis ardori difficile iam, atque arduum existimabimus? Vos nunc appello, sanctissimi Pontifices, quorum vitae innocentia, et salutaris vigilia in altissima Petri specula enituit: vosque, fortissimi Martyres, quorum clarissima sanguine profundendo victoria constitit, qui certissimam nostram fidem, in quam furiosi ac perditi homines insidiis, dolo, minis, vi, ferro, igne infestissime irrumpunt, morte vestra constabilistis, et propagastis: teque in primis, horum omnium signifer et dux, Petre Apostole, cuius nos Itali maximo tuo beneficio clientes sumus: summo nostro tempore vos opem ferte, vos Deum sceleribus humanis (quot, heu, et qualibus!) offensum exorate, ad misericordiam flectite: vos Pium

XXVIII.

Sextum Pontificem Maximum, auctorem salutis, et pacis, qui mortales omnes filiorum charitate complectitur, ut fideles et bonos ornet, atque in fide contineat, caecos et devios in lucem viamque revocet, vestris fidentem precibus, suis adnitentem sine intermissione castissimis, rei catholicae, rei publicae, populo Romano, Italiae, exteris gentibus, bonis omnibus sospitem, incolumem, sartum, tectum, felicem quam diutissime conservate.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ΛΟΓΓΙΝΟΥ

ΠΕΡΙ

ΥΨΟΥΣ.

I.

Τὸ μὲν τοῦ Καικιλίου συγγραμμάτιον, ὃ περὶ ὕψους συνετάξατο, ἀνασκοπουμένοις ἡμῖν, ὡς οἶσθα, κοινῇ, Ποστούμιε Τερεντιανὲ φίλτατε, ταπεινότερον ἐφάνη τῆς ὅλης ὑποθέσεως, καὶ ἧκιστα τῶν καιρίων ἐφαπτόμενον, οὐ πολλήν τε ὠφέλειαν, ἧς μάλιστα δεῖ στοχάζεσθαι τὸν γράφοντα, περιποιοῦν τοῖς ἐντυγχάνουσιν. Εἶτ' ἐπὶ πάσης τεχνολογίας δυοῖν ἀπαιτουμένων, προτέρου μὲν, τοῦ δεῖξαι, τί τὸ ὑποκείμενον, δευτέρου δὲ τῇ τάξει, τῇ δυνάμει δὲ κυριωτέρου, πῶς ἂν ἡμῖν αὐτὸ τοῦτο καὶ δι' ὧν τινων μεθόδων κλητὸν γένοιτο· ὅμως ὁ Καικίλιος, ποιόν μέν τι ὑπάρχει

τὸ ὑψηλὸν, διὰ μυρίων ὅσων ὡς ἀγνοοῦσι πειρᾶται δεικνύναι, τὸ δὲ, δι' ὅτου τρόπου Ἰὰς ἑαυΙῶν φύσεις προάγειν ἰσχύοιμεν ἂν εἰς ποσὴν μεγέθους ἐπίδοσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ὡς οὐκ ἀναΙκαῖον παρέλιπεν. Πλὴν ἴσως τοντονὶ μὲν τὸν ἄνδρα οὐχ οὕτως αἰτιᾶσθαι τῶν ἐκλελειμμένων, ὡς αὐτῆς τῆς ἐπινοίας καὶ σπουδῆς ἄξιον ἐπαινεῖν. Ἐπεὶ δ' ἐνεκελεύσω καὶ ἡμᾶς τι περὶ ὕψους πάντως εἰς σὴν ὑπομνηματίσασθαι χάριν, φέρε, εἴ τι δὴ δοκοῦμεν ἀνδράσι πολιτικοῖς τεθεωρηκέναι χρήσιμον, ἐπισκεψώμεθα. Αὐτὸς δ' ἡμῖν, ἑταῖρε, τὰ ἐπὶ μέρους, ὡς πέφυκας καὶ καθήκει, συνεπικρινεῖς ἀληθέσΙατα· εὖ γὰρ δὴ ὁ ἀποφηνάμενος, τί ϑεοῖς ὅμοιον ἔχομεν, εὐεργεσίαν, εἶπε, καὶ ἀλήθειαν. Γράφων δὲ πρὸς σὲ, φίλτατε, τὸν παιδείας ἐπιστήμονα, σχεδὸν ἀπήλλαγμαι καὶ τοῦ διὰ πλειόνων προϋποτίθεσθαι, ὡς ἀκρότης καὶ ἐξοχή τις λόγων ἐστὶ τὰ ὕψη· καὶ ποιητῶν τε οἱ μέγισΙοι καὶ συγΙραφέων οὐκ ἄλλοθεν, ἢ ἐνθένδέ ποθεν, ἐπρώτευσαν, καὶ ταῖς ἑαυτῶν περιέβαλον εὐκλείαις τὸν αἰῶνα. Οὐ γὰρ εἰς πειθὼ τοὺς ἀκροωμένους, ἀλλ' εἰς ἔκσΙασιν ἄγει τὰ ὑπερφυᾶ· πάντη δέ γε σὺν ἐκπλήξει τοῦ πιθανοῦ καὶ τοῦ πρὸς χάριν ἀεὶ

κρατεῖ τὸ θαυμάσιον. εἴγε τὸ μὲν πιθανὸν ὡς τὰ πολλὰ ἐφ' ἡμῖν· ταῦτα δὲ, δυνασ⟦είαν καὶ βίαν ἄμαχον προσφέροντα, παντὸς ἐπάνω τοῦ ἀκροωμένου καθίσ⟦ταται. Καὶ τὴν μὲν ἐμπειρίαν τῆς εὑρέσεως, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων τάξιν καὶ οἰκονομίαν, οὐκ ἐξ ἑνὸς, οὐδ' ἐκ δυοῖν, ἐκ δὲ τοῦ ὅλου τῶν λόγων ὕφους μόλις ἐκφαινομένην ὁρῶμεν· ὕψος δέ που καιρίως ἐξενεχθὲν τά τε πράγματα δίκην σκηπτοῦ πάντα διεφόρησεν, καὶ τὴν τοῦ ῥήτορος εὐθὺς ἀθρόαν ἐνεδείξατο δύναμιν. Ταῦτα γὰρ οἶμαι καὶ τὰ παραπλήσια, Τερεντιανὲ ἥδισ⟦ε, κἂν αὐτὸς ἐκ πείρας ὑφηγήσαιο.

II.

Ἡμῖν δὲ ἐκεῖνο διαπορητέων ἐν ἀρχῇ, εἰ ἔσ⟦ιν ὕψους τις ἢ βάθους τέχνη, ἐπεί τινες ὅλως οἴονται διηπατῆσθαι τοὺς τὰ τοιαῦτα ἄγοντας εἰς τεχνικὰ παραγγέλματα. Γεννᾶται γὰρ, φησὶ, τὰ μεγαλοφυῆ, καὶ οὐ διδακτὰ παραγίνεται, καὶ μία τέχνη πρὸς αὐτὰ, τὸ πεφυκέναι· χείρω τε τὰ φυσικὰ ἔργα, ὡς οἴονται, καὶ τῷ παντὶ δειλότερα καθίσ⟦αται, ταῖς τεχνολο-

γίαις καλασκελετευόμενα. Ἐγὼ δὲ ἐλεγχθήσεσθαι τοῦθ' ἑτέρως ἔχον φημὶ, εἰ ἐπισκέψαιτό τις, ὅτι ἡ φύσις, ὥσπερ τὰ πολλὰ ἐν τοῖς παθητικοῖς καὶ διηρμένοις αὐτόνομον, οὕτως οὐκ εἰκαῖόν τι κἀκ παντὸς ἀμέθοδον εἶναι φιλεῖ· καὶ ὅτι αὕτη μὲν πρῶτόν τι καὶ ἀρχέτυπον γενέσεως στοιχεῖον ἐπὶ πάντων ὑφέστηκεν, τὰς δὲ ποσότητας καὶ τὸν ἐφ' ἑκάστου καιρὸν, ἔτι δὲ τὴν ἀπλανεστάτην ἄσκησίν τε καὶ χρῆσιν, ἱκανὴ παρορίσαι καὶ συνενεγκεῖν ἡ μέθοδος· καὶ ὡς ἐπικινδυνότερα αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, δίχα ἐπιστήμης ἀστήρικτα καὶ ἀνερμάτιστα ἐαθέντα, τὰ μεγάλα, ἐπὶ μόνῃ τῇ φορᾷ καὶ ἀμαθεῖ τόλμῃ λειπόμενα. Δεῖ γὰρ αὐτοῖς, ὡς κέντρου πολλάκις, οὕτω δὴ καὶ χαλινοῦ. Ὅπερ γὰρ ὁ Δημοσθένης ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀποφαίνεται βίου, μέγιστον μὲν εἶναι τῶν ἀγαθῶν τὸ εὐτυχεῖν, δεύτερον δὲ, καὶ οὐκ ἔλαττον, τὸ εὖ βουλεύεσθαι, ὅπερ οἷς ἂν μὴ παρῇ, συναναιρεῖ πάντως καὶ θάτερον, τοῦτ' ἂν καὶ ἐπὶ τῶν λόγων εἴποιμεν, ὡς ἡ μὲν φύσις τὴν τῆς εὐτυχίας τάξιν ἐπέχει, ἡ τέχνη δὲ τὴν τῆς εὐβουλίας. Τὸ δὲ κυριώτατόν τε καὶ αὐτὸ τὸ εἶναί τινα τῶν ἐν λόγοις ἐπὶ μόνῃ τῇ φύσει, οὐκ ἄλλοθεν ἡμᾶς

ἢ παρὰ τῆς τέχνης ἐκμαθεῖν δεῖ. Εἰ ταῦθ', ὡς ἔφην, ἐπιλογίσαιτο καθ' ἑαυτὰ ὁ τοῖς χρησ]ομαθοῦσιν ἐπιτιμῶν, οὐκ ἂν ἔτι, μοὶ δοκεῖ, περιττὴν καὶ ἄχρησ]ον τὴν ἐπὶ τῶν προκειμένων νομίσαιτο θεωρίαν.

III.

* * * * καὶ καμίνου σχῶσι μάκιστον σέλας.

Εἰ γάρ τιν' ἐσ]ιοῦχον ὄψομαι μόνον,
Μίαν παρείρας πλεκτάνην χειμάῤῥοον,
Στέγην πυρώσω, καὶ κατανθρακώσομαι·
Νῦν δ' οὐ κέκραγά πω τὸ γενναῖον μέλος.

Οὐ τραγικὰ ἔτι ταῦτα, ἀλλὰ παρατράγῳδα, αἱ πλεκτάναι, καὶ τὸ πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν, καὶ τὸ τὸν Βορέαν αὐλητὴν ποιεῖν, καὶ τὰ ἄλλα ἑξῆς· τεθόλωται γὰρ τῇ φράσει, καὶ τεθορύβηται ταῖς φαντασίαις μᾶλλον, ἢ δεδείνωται, κἂν ἕκασ]ον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς, ἐκ τοῦ φοβεροῦ κατ' ὀλίγον ὑπονοσ]εῖ πρὸς τὸ εὐκαταφρόνητον. Ὅπου δ' ἐν τραγῳδίᾳ, πράγ]ματι ὀγκηρῷ φύσει καὶ ἐπιδεχομένῳ σ]όμφον, ὅμως τὸ παρὰ μέλος οἰδεῖν ἀσύγ]νωσ]ον, σχολῇ γ' ἂν,

οἶμαι, λόγοις ἀληθινοῖς ἁρμόσειεν. Ταύτῃ καὶ τὰ τοῦ Λεοντίνου Γοργίου γελᾶται, γράφοντος, Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεὺς, καὶ, Γύπες ἔμψυχοι τάφοι· καί τινα τῶν Καλλισθένους, ὄντα οὐχ ὑψηλὰ, ἀλλὰ μετέωρα· καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ Κλειτάρχου· φλοιώδης γὰρ ὁ ἀνὴρ, καὶ φυσῶν, κατὰ τὸν Σοφοκλέα, οὐ σμικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ' ἄτερ. Τά γε μὴν Ἀμφικράτους τοιαῦτα, καὶ Ἡγησίου, καὶ Μάτριδος· πολλαχοῦ γὰρ ἐνθουσιᾷν ἑαυτοῖς δοκοῦντες, οὐ βακχεύουσιν, ἀλλὰ παίζουσιν. Ὅλως δ' ἔοικεν εἶναι τὸ οἰδεῖν ἐν τοῖς μάλιστα δυσφυλακτότατον. Φύσει γὰρ ἅπαντες οἱ μεγέθους ἐφιέμενοι, φεύγοντες ἀσθενείας καὶ ξηρότητος κατάγνωσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ τοῦθ' ὑποφέρονται, πειθόμενοι τῷ, Μεγάλως ἀπολισθαίνειν ὅμως εὐγενὲς ἁμάρτημα. Κακοὶ δὲ ὄγκοι, καὶ ἐπὶ σωμάτων καὶ λόγων, οἱ χαῦνοι καὶ ἀναλήθεις, καὶ μήποτε περιϊστάντες ἡμᾶς εἰς τοὐναντίον· οὐδὲν γὰρ, φασὶ, ξηρότερον ὑδρωπικοῦ. Ἀλλὰ τὸ μὲν οἰδοῦν ὑφαιρεῖν βούλεται τὰ ὕψη, τὸ δὲ μειρακιῶδες ἄντικρυς ὑπεναντίον τοῖς μεγέθεσι· ταπεινὸν γὰρ ἐξ ὅλου καὶ μικρόψυχον, καὶ τῷ ὄντι κακὸν ἀγεννέστατον. Τί

ἢ παρὰ τῆς τέχνης ἐκμαθεῖν δεῖ. Εἰ ταῦθ', ὡς ἔφην, ἐπιλογίσαιτο καθ' ἑαυτὰ ὁ τοῖς χρησιμαθοῦσιν ἐπιτιμῶν, οὐκ ἂν ἔτι, μοὶ δοκεῖ, περιττὴν καὶ ἄχρησιν τὴν ἐπὶ τῶν προκειμένων νομίσαιτο θεωρίαν.

III.

* * * * καὶ καμίνου σχῶσι μάκιστον σέλας.
Εἰ γάρ τιν' ἐσιοῦχον ὄψομαι μόνον,
Μίαν παρείρας πλεκτάνην χειμάῤῥοον,
Στέγην πυρώσω, καὶ κατανθρακώσομαι·
Νῦν δ' οὐ κέκραγά πω τὸ γενναῖον μέλος.

Οὐ τραγικὰ ἔτι ταῦτα, ἀλλὰ παρατράγῳδα, αἱ πλεκτάναι, καὶ τὸ πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν, καὶ τὸ τὸν Βορέαν αὐλητὴν ποιεῖν, καὶ τὰ ἄλλα ἐξῆς· τεθόλωται γὰρ τῇ φράσει, καὶ τεθορύβηται ταῖς φαντασίαις μᾶλλον, ἢ δεδείνωται, κἂν ἕκαστον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς, ἐκ τοῦ φοβεροῦ κατ' ὀλίγον ὑπονοσεῖ πρὸς τὸ εὐκαταφρόνητον. Ὅπου δ' ἐν τραγῳδίᾳ, πράγματι ὀγκηρῷ φύσει καὶ ἐπιδεχομένῳ σόμφον, ὅμως τὸ παρὰ μέλος οἰδεῖν ἀσύγγνωστον, σχολῇ γ' ἄν,

ποτ᾽ οὖν τὸ μειρακιῶδές ἐσ⟦τιν; Ἢ δῆλον, ὡς σχολαστικὴ νόησις, ὑπὸ περιεργίας λήγουσα εἰς ψυχρότητα. Ολισθαίνουσι δ᾽ εἰς τοῦτο τὸ γένος ὀρεγόμενοι μὲν τοῦ περιτ⟦τοῦ καὶ πεποιημένου, καὶ μάλισ⟦τα τοῦ ἡδέος. ἐποκέλλοντες δὲ εἰς ῥωπικὸν καὶ κακόζηλον. Τούτῳ παράκειται τρίτον τι κακίας εἶδος ἐν τοῖς παθητικοῖς, ὅπερ ὁ Θεόδωρος παρένθυρσον ἐκάλει. Ἔσ⟦τι δὲ πάθος ἄκαιρον καὶ κενὸν, ἔνθα μὴ δεῖ πάθους· ἢ ἄμετρον, ἔνθα μετρίου δεῖ. Πολλὰ γὰρ, ὥσπερ ἐκ μέθης, τινὲς εἰς τὰ μηκέτι τοῦ πρά⟦ματος, ἴδια ἑαυτῶν καὶ σχολικὰ παραφέρονται πάθη· εἶτα πρὸς οὐδὲν πεπονθότας ἀκροατὰς ἀσχημονοῦσιν, εἰκότως, ἐξεσ⟦τηκότες πρὸς οὐκ ἐξεσ⟦τηκότας. Πλὴν περὶ μὲν τῶν παθητικῶν ἄλλος ἡμῖν ἀπόκειται τόπος.

IIII.

Θατέρου δὲ, ὧν εἴπομεν, λέγω δὲ τοῦ ψυχροῦ, πλήρης ὁ Τίμαιος, ἀνὴρ τὰ μὲν ἄλλα ἱκανὸς, καὶ πρὸς λόγων ἐνίοτε μέγεθος οὐκ ἄφορος, πολυΐστωρ, ἐπινοητικός· πλὴν ἀλλοτρίων μὲν ἐλεγκ⟦τικώτατος ἁμαρ-

τημάτων, ἀνεπαίσθητος δὲ ἰδίων, ὑπὸ δὲ ἔρωτος τοῦ ξένας νοήσεις ἀεὶ κινεῖν, πολλάκις ἐκπίπτων εἰς τὸ παιδαριωδέστατον. Παραθήσομαι δὲ τ' ἀνδρὸς ἓν ἢ δύο, ἐπειδὴ τὰ πλείω προέλαβεν ὁ Καικίλιος. Ἐπαινῶν Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν, Ὃς τὴν Ἀσίαν ὅλην, φησὶν, ἐν ἐλάττοσι παρέλαβεν ἔτεσιν, ἢ ὅσοις τὸν ὑπὲρ τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου πανηγυρικὸν λόγον Ἰσοκράτης ἔγραψεν. Θαυμαστή γε τοῦ Μακεδόνος ἡ πρὸς τὸν σοφιστὴν σύγκρισις· δῆλον γὰρ, ὦ Τίμαιε, ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολὺ τοῦ Ἰσοκράτους κατ' ἀνδρείαν ἐλείποντο, ἐπειδὴ οἱ μὲν τριάκοντα ἔτεσι Μεσσήνην παρέλαβον, ὁ δὲ τὸν πανηγυρικὸν ἐν μόνοις δέκα συνετάξατο. Τοῖς δὲ Ἀθηναίοις, ἁλοῦσι περὶ Σικελίαν, τίνα τρόπον ἐπιφωνεῖ; Ὅτι εἰς τὸν Ἑρμῆν ἀσεβήσαντες, καὶ περικόψαντες αὐτοῦ τὰ ἀγάλματα, διὰ τοῦτ' ἔδωκαν δίκην· οὐχ ἥκιστα δὲ ἕνα ἄνδρα, ὃς ἀπὸ τοῦ παρανομηθέντος διὰ πατέρων ἦν, Ἑρμοκράτην τὸν Ἔρμωνος. Ὥστε θαυμάζειν με, Τερεντιανὲ ἥδιστε, πῶς οὐ καὶ εἰς Διονύσιον γράφει τὸν τύραννον· ἐπεὶ γὰρ εἰς τὸν Δία καὶ τὸν Ἡρακλέα δυσσεβὴς ἐγένετο, διὰ τοῦτ' αὐτὸν Δίων καὶ Ἡρακλείδης τῆς τυραννίδος ἀ-

φείλοντο. Τί δεῖ περὶ Τιμαίου λέγειν, ὅπου γε καὶ οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι, Ξενοφῶντα λέγω καὶ Πλάτωνα, καίτοιγ' ἐκ τῆς Σωκράτους ὄντες παλαίστρας, ὅμως διὰ τὰ οὕτως μικροχαρῆ ἑαυτῶν ποτε ἐπιλανθάνονται; Ὁ μέν γε ἐν τῇ Λακεδαιμονίων γράφει πολιτείᾳ· Ἐκείνων γοῦν ἧττον μὲν ἂν φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων, ἧττον δ' ἂν ὄμματα στρέψαις, ἢ τῶν χαλκῶν, αἰδημονεστέρους δ' ἂν αὐτοὺς ἡγήσαιο καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς παρθένων. Ἀμφικράτει, καὶ οὐ Ξενοφῶντι, ἔπρεπε, τὰς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν κόρας λέγειν παρθένους αἰδήμονας. Οἷον δὲ, Ἡράκλεις, τὸ τὰς ἁπάντων ἐξῆς κόρας αἰσχυντηλὰς εἶναι πεπεῖσθαι, ὅπου φασὶν, οὐδενὶ οὕτως ἐνσημαίνεσθαι τήν τινων ἀναίδειαν, ὡς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς; ἰταμὸν, Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, φησίν. Ὁ μέν τοι Τίμαιος, ὡς φωρίου τινὸς ἐφαπτόμενος, οὐδὲ τοῦτο Ξενοφῶντι τὸ ψυχρὸν καθέλιπεν. Φησὶ γοῦν ἐπὶ τοῦ Ἀγαθοκλέους καὶ τὸ, Τὴν ἀνεψιὰν, ἑτέρῳ δεδομένην, ἐκ τῶν ἀνακαλυπτηρίων ἁρπάσαντα ἀπελθεῖν· ὃ τίς ἂν ἐποίησεν, ἐν ὀφθαλμοῖς κόρας, μὴ πόρνας ἔχων; Τί δὲ ὁ τἄλλα θεῖος Πλάτων; Τὰς δέλτους θέλων εἰπεῖν, Γράψαντες, φη-

σὶν, ἐν τοῖς ἱεροῖς θήσουσι κυταριτίνας μνήμας. Καὶ πάλιν· Περὶ δὲ τειχῶν, ὦ Μέγιλλε, ἐγὼ ξυμφεροίμην ἂν τῇ Σπάρτῃ, καθεύδειν ἐᾷν ἐν τῇ γῇ κατακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανίστασθαι. Καὶ τὸ Ἡροδότειον οὐ πόῤῥω, τὸ φάναι τὰς καλὰς γυναῖκας ἀλγηδόνας ὀφθαλμῶν. Καί τοι γε ἔχει τινὰ παραμυθίαν· οἱ γὰρ παρ' αὐτῷ ταυτὶ λέγοντες εἰσὶν οἱ βάρβαροι, καὶ ἐν μέθῃ· ἀλλ' οὐδ' ἐκ τοιούτων προσώπων διὰ μικροψυχίαν καλὸν ἀσχημονεῖν πρὸς τὸν αἰῶνα.

Π.

Ἅπαντα μέντοι τὰ οὕτως ἄσεμνα διὰ μίαν ἐμφύεται τοῖς λόγοις αἰτίαν, διὰ τὸ περὶ τὰς νοήσεις καινόσπουδον, περὶ ὃ δὴ μάλιστα κορυβαντιῶσιν οἱ νῦν ἀφ' ὧν γὰρ ἡμῖν τἀγαθὰ, σχεδὸν ἀπ' αὐτῶν τούτων καὶ τὰ κακὰ γίγνεσθαι φιλεῖ. Ὅθεν ἐπίφορον εἰς συνταγμάτων κατόρθωσιν τά τε κάλλη τῆς ἑρμηνείας, καὶ τὰ ὕψη, καὶ πρὸς τούτοις αἱ ἡδοναί· καὶ αὐτὰ ταῦτα, καθάπερ τῆς ἐπιτυχίας, οὕτως ἀρχαὶ καὶ ὑποθέσεις καὶ τῶν ἐναντίων καθίστανται. Τοιοῦτόν

πως καὶ αἱ ὑπερβολαὶ, καὶ τὰ πληθυντικά· δείξομεν δ' ἐν τοῖς ἕπειτα τὸν κίνδυνον, ὃν ἔχειν ἐοίκασι. Διόπερ ἀναγκαῖον ἤδη διαπορεῖν καὶ ὑποτίθεσθαι, δι' ὅτου τρόπου τὰς ἀνακεκραμένας κακίας τοῖς ὑψηλοῖς ἐκφεύγειν ἂν δυναίμεθα.

ΠΙ.

Ἔστι δὲ, ὦ φίλος, εἴ τινα περιποιησαίμεθ' ἐν πρώτοις καθαρὰν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὕψους ἐπιστήμην καὶ ἐπίκρισιν. Καίτοι τὸ πράγμα δύσληπτον· ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐστι πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα· οὐ μὴν ἀλλ', ὡς εἰπεῖν ἐν παραγγέλματι, ἐντεῦθέν ποθεν ἴσως τὴν διάγνωσιν αὐτῶν οὐκ ἀδύνατον πορίζεσθαι.

ΠΙΙ.

Εἰδέναι χρὴ, φίλτατε, διότι, καθάπερ κἀν τῷ κοινῷ βίῳ οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, οὗ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, δόξαι, τυραννίδες, καὶ

ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἔξωθεν προστραγῳδούμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν οὐ μέτριον. Θαυμάζουσι γοῦν τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπερορῶντας. Τῇ δέ που καὶ ἐπὶ τῶν διηρμένων ἐν ποιήμασι καὶ λόγοις ἐπισκεπτέον, μή τινα μεγέθους φαντασίαν ἔχοι τε ταύτην, ᾗ πολὺ πρόσκειται τὸ εἰκῇ προσαναπλαττόμενον, ἀναπτυσσόμενα δὲ ἄλλως εὑρίσκοιτο χαῦνα· ὧν τοῦ θαυμάζειν τὸ περιφρονεῖν εὐγενέστερον. Φύσει γάρ πως ὑπὸ τἀληθοῦς ὕψους ἐπαίρεταί τε ἡμῶν ἡ ψυχὴ, καὶ γαῦρόν τι ἀνάσπημα λαμβάνουσα πληροῦται χαρᾶς καὶ μεγαλαυχίας, ὡς αὐτὴ γεννήσασα, ὅπερ ἤκουσεν. Ὅταν οὖν ὑπ᾽ ἀνδρὸς ἔμφρονος, καὶ ἐμπείρου λόγων, πολλάκις ἀκουόμενόν τι πρὸς μεγαλοφροσύνην τὴν ψυχὴν μὴ συνδιατιθῇ, μηδ᾽ ἐξκαταλείπῃ τῇ διανοίᾳ πλεῖον τοῦ λεγομένου τὸ ἀναθεωρούμενον, πίστῃ δ᾽, ἂν τὸ συνεχὲς ἐπισκοπῇς, εἰς ἀπαύξησιν· οὐκ ἂν ἔτ᾽ ἀληθὲς ὕψος εἴη, μέχρι μόνης τῆς ἀκοῆς σωζόμενον. Τοῦτο γὰρ τῷ ὄντι μέγα, οὗ πολλὴ μὲν ἡ ἀναθεώρησις, δύσκολος δὲ, μᾶλλον

δ' ἀδύνατος ἡ κατεξανάστασις, ἰσχυρὰ δὲ ἡ μνήμη καὶ δυσεξάλειπτος. Ὅλως δὲ καλὰ νόμιζε ὕψη καὶ ἀληθινὰ, τὰ διαπαντὸς ἀρέσκοντα καὶ πᾶσιν. Ὅταν γὰρ τοῖς ἀπὸ διαφόρων ἐπιτηδευμάτων, βίων, ζήλων, ἡλικιῶν, λόγων, ἔν τι καὶ ταὐτὸν ἅμα περὶ τῶν αὐτῶν ἅπασι δοκῇ, τόθ' ἡ ἐξ ἀσυμφώνων ὡς κρίσις καὶ συγκατάθεσις τὴν ἐπὶ τῷ θαυμαζομένῳ πίστιν ἰσχυρὰν λαμβάνει καὶ ἀναμφίλεκτον.

ΠΙΙΙ.

Ἔπεσι δὲ πέντε, ὡς ἂν εἴποι τις, πηγαί τινές εἰσιν αἱ τῆς ὑψηγορίας γονιμώταται, (προϋποκειμένης, ὥσπερ ἐδάφους τινὸς κοινοῦ ταῖς πέντε ταύταις ἰδέαις, τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως, ἧς ὅλως χωρὶς οὐδὲν) πρῶτον μὲν καὶ κράτιστον, τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἀρετῆβολον, ὡς κἀν τοῖς περὶ Ξενοφῶντος ὡρισάμεθα· δεύτερον δὲ, τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος· ἀλλ' αἱ μὲν δύο αὗται τοῦ ὕψους κατὰ τὸ πλέον αὐθιγενεῖς συστάσεις· αἱ λοιπαὶ δ' ἤδη καὶ διὰ τέχνης, ἥ τε ποιὰ τῶν σχημάτων πλάσις, (δισσὰ δέ που ταῦ-

τα, τὰ μὲν νοήσεως, θάτερα δὲ λέξεως) ἐῶ δὲ τούτοις ἡ γενναῖα φράσις, ἧς μέρη πάλιν ὀνομάτων τε ἐκλογὴ, καὶ ἡ τροπικὴ καὶ πεποιημένη λέξις· πέμπτη δὲ μεγέθους αἰτία, καὶ συγκλείουσα τὰ πρὸ ἑαυτῆς ἅπαντα, ἡ ἐν ἀξιώματι καὶ διάρσει σύνθεσις· φέρε δὴ, τὰ ἐμπεριεχόμενα καθ' ἑκάστην ἰδέαν τούτων ἐπισκεψώμεθα, τοσοῦτον προειπόντες, ὅτι τῶν πέντε μορίων ὁ Καικίλιος ἕστιν ἃ παρέλιπεν, ὡς καὶ τὸ πάθος ἀμέλει. Ἀλλ' εἰ μὲν ὡς ἕν τι ταὐτ' ἄμφω, τό τε ὕψος καὶ τὸ παθητικὸν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ πάντῃ συνυφάρχειν τε ἀλλήλοις καὶ συμπεφυκέναι, διαμαρτάνει· καὶ γὰρ πάθη τινὰ διεστῶτα ὕψους καὶ ταπεινὰ εὑρισκεται, καθάπερ οἶκτοι, λύπαι, φόβοι· καὶ ἔμπαλίν πολλὰ ὕψη δίχα πάθους, ὡς πρὸς μυρίοις ἄλλοις καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἀλωάδας τῷ ποιητῇ παρατετολμημένα.

Ὅσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν· αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη·

καὶ τὸ τούτοις ἔτι μεῖζον ἐπιφερόμενον.

Καὶ νύ κεν ἐξετέλεσσαν.

Παρά γε μὴν τοῖς ῥήτορσι τὰ ἐγκώμια, καὶ τά πομπικὰ καὶ ἐπιδεικτικὰ, τὸν μὲν ὄγκον καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐξ ἅπαντος περιέχει, πάθους δὲ χηρεύει κατὰ τὸ πλεῖστον· ὅθεν ἥκιστα τῶν ῥητόρων οἱ περιπαθεῖς ἐγκωμιαστικοὶ, ἢ ἔμπαλιν οἱ ἐπαινετικοὶ περιπαθεῖς. Εἰ δ' αὖ πάλιν ἐξ ὅλου μὴ ἐνόμισεν ὁ Καικίλιος τὸ ἐμπαθὲς εἰς τὰ ὕψη ποτὲ συντελεῖν, καὶ διὰ τοῦτ' οὐχ ἡγήσατο μνήμης ἄξιον, πάνυ διημάρτηται. Θαῤῥῶν γὰρ ἀφορισαίμην ἂν, ὡς οὐδὲν οὕτως, ὡς τὸ γενναῖον πάθος, ἔνθα χρὴ, μεγαλήγορόν ἐστι, ὥσπερ ὑπὸ μανίας τινὸς καὶ πνεύματος ἐνθουσιαστικῶς ἐκπνέον καὶ οἱονεὶ φοιβάζον τοὺς λόγους.

ΠΙΙΙΙ.

Οὐ μὴν ἀλλ', ἐπεὶ τὴν κρατίστην μοῖραν ἐπέχει τῶν ἄλλων τὸ πρῶτον, λέγω δὲ τὸ μεγαλοφυὲς, χρὴ κἀνταῦθα, εἰ καὶ δωρητὸν τὸ πρᾶγμα μᾶλλον ἢ κτητὸν, ὅμως, καθ' ὅσον οἷόν τε, τὰς ψυχὰς ἀνατρέφειν πρὸς τὰ μεγέθη, καὶ ὥσπερ ἐγκύμονας ἀεὶ ποιεῖν γενναίου παράστηματος. Τίνα, φήσεις, τρόπον; Γέγραφά που

καὶ ἐτέρωθι, τὸ τοιοῦτον ὕψος μεγαλοφροσύνης ἀπήχημα. Ὅθεν καὶ φωνῆς δίχα θαυμάζεταί ποτε ψιλὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἔννοια δι αὐτὸ τὸ μεγαλόφρον, ὡς ἡ τοῦ Αἴαντος ἐν Νεκυίᾳ σιωπὴ μέγα καὶ παντὸς ὑψηλότερον λόγου. Πρῶτον οὖν τὸ, ἐξ οὗ γίνεται, προϋποτίθεσθαι πάντως ἀναγκαῖον, ὡς ἔχειν δεῖ τὸν ἀληθῆ ῥήτορα μὴ ταπεινὸν φρόνημα καὶ ἀγεννές· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε, μικρὰ καὶ δουλοπρεπῆ φρονοῦντας καὶ ἐπιτηδεύοντας παρ' ὅλον τὸν βίον θαυμαστόν τι καὶ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐξενεγκεῖν ἄξιον· μεγάλοι δὲ οἱ λόγοι τούτων, κατὰ τὸ εἰκὸς, ὧν ἂν ἐμβριθεῖς ὦσιν αἱ ἔννοιαι. Ταύτῃ καὶ εἰς τοὺς μάλιστα φρονηματίας ἐμπίπτει τὰ ὑπερφυᾶ. Ὁ γὰρ τῷ Παρμενίωνι φήσαντι, ἐγὼ μὲν ἠρκέσθην .....[εἰ Ἀλέξανδρος ἦμην, Κἀγὼ νὴ Δία, εἰπὼν, εἰ Παρμενίων ἦμην, τὸ αὐτοῦ μεγαλόφρον δείκνυσιν· ὡς καὶ τὸ Ὁμήρου παροξύνει μεγαλοφυὲς ἐν τῷ

Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει,]

* * * * τὸ ἐπ' οὐρανὸν ἀπὸ γῆς διάστημα· καὶ τοῦτ' ἂν εἴποι τις οὐ μᾶλλον τῆς Ἔριδος, ἢ Ὁμήρου μέτρον. Ὦι ἀνόμοιόν γε τὸ Ἡσιόδειον ἐπὶ τῆς Ἀχλύος, εἴγε Ἡσιόδου

καὶ τὴν Ἀσπίδα θετέον. Τῆς ἐκ μὲν ῥινῶν μύξαι ῥέον· οὐ γὰρ δεινὸν ἐποίησε τὸ εἴδωλον, ἀλλὰ μισητόν. Ὁ δὲ πῶς μεγεθύνει τὰ δαιμόνια;

Ὅσσον δ' ἠεροιδὲς ἀνὴρ ἴδεν ὀφθαλμοῖσιν,
Ἥμενος ἐν σκοπιῇ, λεύσσων ἐπὶ οἴνοπα πόντον·
Τόσσον ἐπιθρώσκουσι θεῶν ὑψηχέες ἵπποι.

Τὴν ὁρμὴν αὐτῶν κοσμικῷ διαστήματι καταμετρεῖ. Τίς οὖν οὐκ ἂν εἰκότως διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μαγέθους ἐπιφθέγξαιτο, ὅτι, ἂν δὶς ἑξῆς ἐφορμήσωσιν οἱ τῶν θεῶν ἵπποι, οὐκέθ' εὑρήρουσιν ἐν κόσμῳ τόπον; Ὑπερφυᾶ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς θεομαχίας φαντάσματα.

Ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξεν μέγας οὐρανὸς, οὔλυμπός τε.
Ἔδδεισεν δ' ὑπένερθεν ἄναξ ἐνέρων Ἀϊδωνεὺς,
Δείσας δ' ἐκ θρόνου ἅλτο, καὶ ἴαχε, μή οἱ ἔπειτα
Γαῖαν ἀναῤῥήξειε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
Οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι φανείη,
Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ.

Ἐπιβλέπεις, ἑταῖρε, ὡς ἀναῤῥηγνυμένης μὲν ἐκ βάθρων γῆς, αὐτοῦ δὲ γυμνουμένου ταρτάρου, ἀνατροπὴν δὲ ὅλου καὶ διάστασιν τοῦ κόσμου λαμβάνοντος, πάνθ' ἅμα, οὐρανὸς, ἅδης, τὰ θνητὰ, τὰ ἀ-

θάναλα, ἅμα τῇ τότε συμπολεμεῖ καὶ συγκινδυνεύει μάχῃ. Ἀλλὰ ταῦτα φοβερὰ μέν· πλὴν εἰ μὴ κατ' ἀλληγορίαν λαμβάνοιτο, παντάπασιν ἄθεα, καὶ οὐ σώζοντα τὸ πρέπον. Ὅμηρος γάρ μοι δοκεῖ, παραδιδοὺς τραύματα θεῶν, σλάσεις, τιμωρίας, δάκρυα, δεσμὰ, πάθη πάμφυρτα, τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν Ἰλιακῶν ἀνθρώπους, ὅσον ἐπὶ τῇ δυνάμει, θεοὺς πεποιηκέναι, τοὺς θεοὺς δὲ ἀνθρώπους. Ἀλλ' ἡμῖν μὲν δυσδαιμονοῦσιν ἀπόκειται λιμὴν κακῶν, ὁ θάνατος· τῶν θεῶν δ' οὐ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀλυχίαν ἐποίησεν αἰώνιον. Πολὺ δὲ τῶν περὶ τὴν θεομαχίαν ἀμείνω τὰ, ὅσα ἄχρανλόν τι καὶ μέγα τὸ δαιμόνιον ὡς ἀληθῶς καὶ ἄκρατον παρίσληιν, οἷα (πολλοῖς δὲ πρὸ ἡμῶν ὁ τόπος ἐξείργασλαι) τὰ ἐπὶ τοῦ Ποσειδῶνος,

.... Τρέμε δ' οὔρεα μακρὰ καὶ ὕλη,
Καὶ κορυφαὶ, Τρώων τε πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν
Ποσσὶν ὑπ' ἀθανάτοισι Ποσειδάωνος ἰόντος.
Βῆ δ' ἐλάαν ἐπὶ κύματ', ἄταλλε δὲ κήτε' ὑπ' αὐλοῦ
Πάντοθεν ἐκ κευθμῶν, οὐδ' ἠγνοίησεν ἄνακτα.
Γηθοσύνῃ δὲ θάλασσα διΐσλατο, τοὶ δὲ πέτονλο.

Ταύτῃ καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέλης, οὐχ ὁ τυχὼν

ἀνὴρ, ἐπειδὴ τὴν τοῦ θείου δύναμιν κατὰ τὴν ἀξίαν ἐχώρησε, καὶ ξυνέφηνεν, εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τῶν νόμων. Εἶπεν ὁ Θεὸς, φησὶ· τί; Γενέσθω φῶς, καὶ ἐγένετο· γενέσθω γῆ, καὶ ἐγένετο. Οὐκ ὀχληρὸς ἂν ἴσως, ἑταῖρε, δόξαιμι, ἓν ἔτι τοῦ ποιητοῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων παραθέμενος, τοῦ μαθεῖν χάριν, ὡς εἰς τὰ ἡρωϊκὰ μεγέθη συνεμβαίνειν ἐθίζει. Ἀχλὺς ἄφνω καὶ νὺξ ἄπορος αὐτῷ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπέχει μάχην· ἔνθα δὴ ὁ Αἴας ἀμηχανῶν,

Ζεῦ πάτερ, φησὶν, ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι ὑπ' ἠέρος υἷας Ἀχαιῶν,

Ποίησον δ' αἴθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι·

Ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον.

Ἔστιν ὡς ἀληθῶς τὸ πάθος Αἴαντος· οὐ γὰρ ζῆν εὔχεται, (ἦν γὰρ τὸ αἴτημα τοῦ ἥρωος παπεινότερον) ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἀπράκτῳ σκότει τὴν ἀνδρίαν εἰς οὐδὲν γενναῖον εἶχε διαθέσθαι, διὰ ταῦτ' ἀγανακτῶν, ὅτι πρὸς τὴν μάχην ἀργεῖ, φῶς ὅτι τάχιστα αἰτεῖται, ὡς πάντως τῆς ἀρετῆς εὑρήσων ἐντάφιον ἄξιον, κἂν αὐτῷ Ζεὺς ἀντιτάττηται. Ἀλλὰ γὰρ Ὅμηρος μὲν ἐνθάδε οὔριος συνεμπνεῖ τοῖς ἀγῶσιν, καὶ οὐκ ἄλλό τι αὐτὸς πέπονθεν, ἢ

Μαίνεται, ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσωαλος, ἢ ὀλοόν πῦρ
Οὔρεσι μαίνηται βαθέης ἐνὶ τάρφεσιν ὕλης.
Ἀφλοισμὸς δὲ περὶ σ⟦ό⟧μα γίνεται·

δείκνυσι δ' ὅμως διὰ τῆς Ὀδυσσείας, (καὶ γὰρ ταῦτα πολλῶν ἕνεκα προσεωιθεωρητέον,) ὅτι μεγάλης φύσεως ὑωοφερομένης ἤδη ἴδιόν ἐσ⟦τ⟧ιν ἐν γήρᾳ τό φιλόμυθον. Δῆλος γὰρ ἐκ πολλῶν τε ἄλλων συν⟦ε⟧θεικὼς ταύτην δευτέραν τὴν ὑωόθεσιν, ἀτὰρ δὴ κἀκ τοῦ λείψανα τῶν Ἰλιακῶν παθημάτων διὰ τῆς Ὀδυσσείας, ὡς ἐωεισόδιά τινα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, προσεωεισφέρειν, καὶ νὴ Δί' ἐκ τοῦ τὰς ὀλοφύρσεις καὶ τοὺς οἴκτους, ὡς πάλαι που προεγνωσμένους τοῖς ἥρωσιν, ἐνταῦθα προσαωοδιδόναι. Οὐ γὰρ ἀλλ', ἢ τῆς Ἰλιάδος ἐωιλογός ἐσ⟦τ⟧ιν ἡ Ὀδύσσεια·

Ἔνθα μὲν Αἴας κεῖται ἀρήϊος, ἔνθα δ' Ἀχιλλεύς,
Ἔνθα δὲ Πάτροκλος, θεόφιν μήσ⟦τ⟧ωρ ἀτάλαντος·
Ἔνθα δ' ἐμὸς φίλος υἱός.

Ἀωὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, οἶμαι, τῆς μὲν Ἰλιάδος, γραφομένης ἐν ἀκμῇ πνεύματος, ὅλον τὸ σωμάτιον δραματικὸν ὑωεσ⟦τ⟧ήσατο καὶ ἐναγώνιον· τῆς δὲ Ὀδυσσείας τὸ πλέον διηγηματικὸν, ὅωερ ἴδιον γήρως. Ὅ-

θεν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ παρεικάσαι τις ἂν καταδυομένῳ τὸν Ὅμηρον ἡλίῳ, οὗ δίχα τῆς σφοδρότητος παραμένει τὸ μέγεθος. Οὐ γὰρ ἔτι τοῖς Ἰλιακοῖς ἐκείνοις ποιήμασιν ἶσον ἐνταῦθα σώζει τὸν τόνον, οὐδ' ἐξωμαλισμένα τὰ ὕψη καὶ ἰζήματα μηδαμοῦ λαμβάνοντα, οὐδὲ τὴν πρόχυσιν ὁμοίαν τῶν ἐπαλλήλων παθῶν, οὐδὲ τὸ ἀγχίσ⟧ροφον καὶ πολιτικὸν, ταῖς ἐκ τῆς ἀληθείας φαντασίαις καταπεπυκνωμένον· ἀλλ' οἷον οἷον ὑποχωροῦντος εἰς ἑαυτὸν ὠκεανοῦ, καὶ περὶ τὰ ἴδια μέτρα ἐρημουμένου, τὸ λοιπὸν φαίνον⟧ται τοῦ μεγέθους ἀμπώτιδες κἀν τοῖς μυθώδεσι καὶ ἀπίσ⟧οις πλάνος. Λέγων δὲ ταῦτ' οὐκ επιλέλησμαι τῶν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ χειμώνων, καὶ τῶν περὶ τὸν Κύκλωπα, καί τινον ἄλλων· ἀλλὰ γῆρας διηγοῦμαι, γῆρας δ' ὅμως Ὁμήρου. Πλὴν ἐν ἅπασι τούτοις ἐξῆς τοῦ πρακτικοῦ κρα⟧εῖ τὸ μυθικὸν· παρεξέβην δ' εἰς ταῦθ', ὡς ἔφην, ἵνα δείξαιμι, ὡς εἰς λῆρον ἐνίοτε ῥᾴστον κατὰ τὴν ἀπαθμὴν τὰ μεγαλοφυῆ παρατρέπεται, οἷα τὰ περὶ τὸν ἀσκὸν, καὶ τοὺς ἐκ Κίρκης συοφορβουμένους, οὓς ὁ Ζωΐλος ἔφη χοιρίδια κλαίοντα, καὶ τὸν ὑπὸ τῶν πελειάδων ὡς νεοσσὸν παρατρεφόμενον

Δία, καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ναυαγίου δέχ' ἡμέρας ἄσιτον, τά τε περὶ τὴν μνηστηροφονίαν ἀπίθανα. Τί γὰρ ἂν ἄλλο φήσαιμεν ταῦτα, ἢ τῷ ὄντι τοῦ Διὸς ἐνύπνια; Δευτέρου δὲ ἕνεκα προσισ]ορείσθω τὰ κατὰ τὴν Ὀδύσσειαν, ὅπως ἦ σοι γνώριμον, ὡς ἡ ἀπάκμὴ τοῦ πάθους ἐν τοῖς μεγάλοις συγγραφεῦσι καὶ ποιηταῖς εἰς ἦθος ἐκλύεται. Τοιαῦτα γάρ που τὰ περὶ τὴν τοῦ Ὀδυσσέως ἠθικῶς αὐτῷ βιολογούμενα οἰκίαν, οἱονεὶ κωμῳδία τίς ἐσ]ιν ἠθολογουμένη.

Δ.

Φέρε νῦν, εἴ τι καὶ ἕτερον ἔχοιμεν, ὑψηλοὺς ποιεῖν τοὺς λόγους δυνάμενον, ἐπισκεψώμεθα. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ πᾶσι τοῖς πράγμασι φύσει συνεδρεύει τινὰ μόρια, ταῖς ὕλαις συνυπάρχοντα, ἐξ ἀνάγκης γένοιτ' ἂν ἡμῖν ὕψους αἴτιον, τὸ τῶν ἐκφερομένων ἐκλέγειν ἀεὶ τὰ καιριώτατα, καὶ ταῦτα τῇ πρὸς ἄλληλα ἐπισυνθέσει καθάπερ ἕν τι σῶμα ποιεῖν δύνασθαι· ὁ μὲν γὰρ τῇ ἐκλογῇ τὸν ἀκροατὴν τῶν λημμάτων, ὁ δὲ τῇ πυκνώσει τῶν ἐκλελεγμένων προσάγεται· Οἷον ἡ Σαπ-

φὼ τὰ συμβαίνοντα ταῖς ἐρωτικαῖς μανίαις παθήματα ἐκ τῶν παρεωμένων καὶ ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἐκάστοτε λαμβάνει. Ποῦ δὲ τὴν ἀρετὴν ἀποδείκνυται; ὅτε τὰ ἄκρα αὐτῶν καὶ ὑπερτεταμένα δεινὴ καὶ ἐκλέξαι καὶ εἰς ἄλληλα συνδῆσαι.

Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
Ἔμμεν' ὠνὴρ, ὅστις ἐναντίος τοι
Ἰζάνει, καὶ πλασίον ἀδὺ φωνούσας ὑπακούει·
Καὶ γελαΐς ἰμερόεν· τό μοι τὰν
Καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν·
Ὡς γὰρ εἴδω σε, βροχέως με φωνᾶς
Οὐδὲν ἔτ' εἴκει·
Ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσα ἔαγε· λεπτὸν δ'
Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑπεδεδρόμακεν·
Ὀππάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημ', ἐπιῤῥόμβευσι δ' ἀκουέ·
Καδδ' ἰδρὼς ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ
Παῖσαν ἀγρεῖ, χλωροτέρα δὲ ποίας
Ἐμμί· τεθνάκην δ' ὀλίγω 'πιδεύσην
Φαίνομαι ἄπνους.
Ἀλλὰ πᾶν τολματὸν, ἐπεὶ πένητα —

Οὐ θαυμάζεις, ὡς ὑπ' αὐτὸ τὴν ψυχὴν, τὸ σῶμα, τὰς ἀκοὰς, τὴν γλῶσσαν, τὰς ὄψεις, τὴν χρόαν, πάνθ', ὡς ἀλλότρια, διοιχόμενα ἐπιζητεῖ, καὶ καθ' ὑπεναντιώσεις ἅμα ψύχεται, καίεται, ἀλογισ⟦τεῖ, φρονεῖ; ἢ γὰρ φοβεῖται, ἢ παρ' ὀλίγον τέθνηκεν· ἵνα μὴ ἕν τι περὶ αὐτὴν πάθος φαίνηται, παθῶν δὲ σύνοδος. Πάντα μὲν τὰ τοιαῦτα γίνεται περὶ τοὺς ἐρῶντας· ἡ λῆψις δ', ὡς ἔφην, τῶν ἄκρων, καὶ ἡ εἰς ταὐτὸ συναίρεσις ἀπειργάσατο τὴν ἐξοχὴν, ὅπερ, οἶμαι, καὶ ἐπὶ τῶν χειμώνων τρόπον ὁ ποιητὴς ἐκλαμβάνει τῶν παρακολουθούντων τὰ χαλεπώτατα. Ὁ μὲν γὰρ τὰ Ἀριμάσπεια ποιήσας, ἐκεῖνα οἴεται δεινά·

Θαῦμ' ἡμῖν καὶ τοῦτο μέγα φρεσὶν ἡμετέρῃσιν
Ἄνδρες ὕδωρ ναίουσιν ἀπὸ χθονὸς ἐν πελά⟦σσι·
Δύσ⟦ηνοί τινές εἰσιν, ἔχουσι γὰρ ἔργα πονηρὰ,
Ὄμματ' ἐν ἄσ⟦ροισι, ψυχὴν δ' ἐν πόν⟦ῳ ἔχουσιν.
Ἦπου πολλὰ θεοῖσι φίλας ἀνὰ χεῖρας ἔχοντες
Εὔχον⟦αι σπλάγχνοισι κακῶς ἀναβαλλομένοισι.

παντὶ μὴν, οἶμαι, δῆλον, ὡς πλέον ἄνθος ἔχει τὰ λεγόμενα ἡδέως. Ὁ δὲ Ὅμηρος πῶς; ἓν γὰρ ἀπὸ πολλῶν λεγέσθω·

Ἐν δ' ἔπεσ', ὡς ὅτε κῦμα θοὴ ἐν νηῒ πέσῃσι,
Λάβρον, ὑπαὶ νεφέων ἀνεμοβρεφές· ἡ δέ τε πᾶσα
Ἄχνη ὑπεκρύφθη, ἀνέμοιο δὲ δεινὸς ἀήτης
Ἰσλίῳ ἐμβρέμεται, τρομέουσι δέ τε φρένα ναῦται
Δειδιότες· τυτθὸν γὰρ ὑπὲκ θανάτοιο φέρονται.

Ἐπεχείρησε καὶ ὁ Ἄραβος τὸ αὐτὸ τοῦτο μεμενεκεῖν,

—— ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον ἄϊδ' ἐρύκει·

πλὴν μικρὸν αὐτὸ καὶ γλαφυρὸν ἐποίησεν ἀντὶ φοβεροῦ· ἔτι δὲ παρώρισε τὸν κίνδυνον, εἰπών, Ξύλον ἄϊδ' ἐρύκει. Οὐκοῦν ἀπείργει. Ὁ δὲ ποιητὴς οὐκ εἰς ἅπαξ παροράζει τὸ δεινὸν, ἀλλὰ τοὺς ἀεὶ καὶ μονονουχὶ κατὰ πᾶν κῦμα πολλάκις ἀπολλυμένους εἰκονογραφεῖ. Καὶ μὴν τὰς προθέσεις, ἀσυνθέτους οὔσας, συναναγχάσας παρὰ φύσιν, καὶ εἰς ἀλλήλας συμβιασάμενος, Ὑπὲκ θανάτοιο, τῷ μὲν συνεμπίπτοντι πάθει τὸ ἔπος ὁμοίως ἐβασάνισεν· τῇ δὲ τοῦ ἔπους συνθλίψει τὸ πάθος ἄκρως ἀπεπλάσατο, καὶ μονονοὺκ ἐνετύπωσε τῇ λέξει τοῦ κινδύνου τὸ ἰδίωμα, Ὑπὲκ θανάτοιο φέρονται. Οὐκ ἄλλως ὁ Ἀρχίλοχος ἐπὶ τοῦ ναυαγίου, καὶ ἐπὶ τῇ προσαγγελίᾳ ὁ Δημοσθένης· Ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν, φησίν. Ἀλλὰ τὰς

ἐξοχὰς, ὡς εἴποι τις, ἀρισλίνδην ἐκκαθήραντες ἐπι-
συνέθηκαν, οὐδὲν φλοιῶδες, ἢ ἄσεμνον, ἢ σχολικὸν
ἐγκατατάλλοντες διὰ μέσου. Λυμαίνεται γὰρ ταῦτα
τὸ ὅλον, ὡσανεὶ ψήγματα ἢ ἀραιώματα, ἐμποιοῦν-
τα μεγέθη συνοικονομούμενα, τῇ τε πρὸς ἄλληλα
σχέσει συντετειχισμένα.

ΔΙ.

Σύνεδρός ἐστι ταῖς προεκκειμμέναις ἀρετὴ καὶ ἣν κα-
λοῦσιν αὔξησιν, ὅταν, δεχομένων τῶν πραγμάτων καὶ
ἀγώνων κατὰ περιόδους ἀρχάς τε πολλὰς καὶ ἀνα-
παύλας, ἕτερα ἑτέροις ἐπεισκυκλούμενα μεγέθη συν-
εχῶς ἐπεισάγηται κατ' ἐπίβασιν. Τοῦτο δὲ εἴτε διὰ
τοπηγορίαν, εἴτε δείνωσιν, ἢ πραγμάτων ἢ κατα-
σκευῶν ἐπίῤῥωσιν, εἴτ' ἐποικονομίαν ἔργων ἢ παθῶν,
μυρίαι γὰρ ἰδέαι τῶν αὐξήσεων γίνοιντο· χρὴ γινώ-
σκειν ὅμως τὸν ῥήτορα, ὡς οὐδὲν ἂν τούτων καθ' αὐ-
τὸ συσταίη χωρὶς ὕψους τέλειον, πλὴν εἰ μὴ ἐν οἰ-
κτοις ἄρα νὴ Δία, ἢ ἐν εὐτελισμοῖς· τῶν δ' ἄλλων αὐ-
ξητικῶν ὅτου περ ἂν τὸ ὑψηλὸν ἀφέλῃς, ὡς ψυχὴν

ἐξαιρήσεις σώματος· εὐθὺς γὰρ ἀτονεῖ καὶ κενοῦται τὸ ἔμπρακτον αὐτῶν, μὴ τοῖς ὕψεσι συνεπιῤῥωννύμενον. Ἦι μέντου διαφέρει τοῦ ἀρτίως εἰρημένου τὰ νῦν παραγγελλόμενα, (περιγραφὴ γάρ τις ἦν ἐκεῖνο τῶν ἄκρων λημμάτον, καὶ εἰς ἑνότητα σύνταξις,) καὶ τίνι καθόλου τῶν αὐξήσεων παραλλάττει τὰ ὕψη, τῆς σαφηνείας αὐτῆς ἕνεκα συντόμως διορισ⟦έον.

ΔΙΙ.

Ὁ μὲν οὖν τῶν τεχνογράφων ὅρος ἐμοίγ᾽ οὐκ ἀρεσ⟦ός· Αὔξησίς ἐστι, φασὶ, λόγος, μέγεθος περιτιθεὶς τοῖς ὑποκειμένοις· δύναται γὰρ ἀμέλει καὶ ὕψους, καὶ πάθους, καὶ τρόπων εἶναι κοινὸς οὗτος ὁ ὅρος, ἐπειδὴ κἀκεῖνα τῷ λόγῳ περιτίθησι ποιόν τι μέγεθος. Ἐμοὶ δὲ φαίνεται ταῦτα ἀλλήλων ταραλλάτ⟦ειν, ἦ κεῖται τὸ μὲν ὕψος ἐν διάρματι, ἡ δ᾽ αὔξησις καὶ ἐν πλήθει· διόπερ ἐκεῖνο μὲν κἂν νοήματι ἑνὶ πολλάκις, ἡ δὲ πάντως μετὰ ποσότητος καὶ περιουσίας τινὸς ὑφί⟦αται. Καὶ ἔσ⟦ιν ἡ αὔξησις, ὡς τύπῳ περιλαβεῖν, συμπλήρωσις ἀπὸ πάντων τῶν ἐμφερομένων τοῖς

πράγμασιν ὁρίων καὶ τόπων, ἰσχυροποιοῦσα τῇ ἐπιμονῇ τὸ κατεσκευασμένον· ταύτῃ τῆς πίστεως διεσταμένον κέχυται πολλαχῇ μέγεθος. Ὅθεν, οἶμαι, κατὰ λόγον ὁ μὲν ῥήτωρ, ἅτε παθητικώτερος, πολὺ τὸ διάπυρον ἔχει καὶ δυμικῶς ἐκφλεγόμενον· ὁ δὲ, καθεστὼς ἐν ὄγκῳ καὶ μεγαλοπρεπεῖ σεμνότητι, οὐκ ἔψυκται μὲν, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐπέσταται. Οὐ κατ' ἄλλα δέ τινα ἢ ταῦτα, ἐμοὶ δοκεῖ, φίλτατε Τερεντιανὲ, (λέγω δὲ, εἰ καὶ ἡμῖν ὡς Ἕλλησιν ἐφεῖταί τι γινώσκειν,) καὶ ὁ Κικέρων τοῦ Δημοσθένους ἐν τοῖς μεγέθεσι παραλλάττει. Ὁ μὲν γάρ ἐν ὕψει τὸ πλέον ἀποτόμῳ, ὁ δὲ Κικέρων ἐν χύσει. Καὶ ὁ μὲν ἡμέτερος διὰ τὸ μετὰ βίας ἕκαστα, ἔτι δὲ τάχους, ῥώμης, δεινότητος, οἷον καίειν τε ἅμα καὶ διαρπάζειν, σκηπτῷ τινι παρεικάζοιτ' ἂν ἢ κεραυνῷ· ὁ δὲ Κικέρων ὡς ἀμφιλαφής τις ἐμπρησμὸς, οἶμαι, πάντῃ νέμεται καὶ ἀνειλεῖται, πολὺ ἔχων καὶ ἐπίμονον ἀεὶ τὸ καῖον, καὶ διακληρονομούμενον ἄλλοτ' ἀλλοίως ἐν αὐτῷ καὶ κατὰ διαδοχὰς ἀνατρεφόμενον· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑ-

μεῖς ἄν ἄμεινον ἐπικρίνοιτε. Καιρὸς δὲ τοῦ Δημοσθενικοῦ μὲν ὕψους καὶ ὑπερτεταμένου ἔν τε ταῖς δεινώσεσί καὶ τοῖς σφοδροῖς πάθεσι, καὶ ἔνθα δεῖ τὸν ἀκροατὴν τὸ σύνολον ἐκπλῆξαι· τῆς δὲ χύσεως, ὅπου χρὴ καταντλῆσαι. Τοπηγορίαις τε γὰρ, καὶ ἐπιλόγοις κατὰ τὸ πλέον, καὶ παραβάσεσι, καὶ τοῖς φραστικοῖς ἅπασι καὶ ἐπιδεικτικοῖς, ἱστορίαις τε καὶ φυσιολογίαις, καὶ οὐκ ὀλίγοις ἄλλοις μέρεσιν ἁρμόδιος.

ΔIII.

Ὅτι μέντοι ὁ Πλάτων, ἐπάνειμι γὰρ, τοιούτῳ τινὶ χεύματι ἀψοφητὶ ῥέων, οὐδὲν ἧττον μεγεθύνεται, ἀνεγνωκὼς τὰ ἐν τῇ Πολιτείᾳ, (τὸν τύπον) οὐκ ἀγνοεῖς. Οἱ ἄρα φρονήσεως, φησὶ, καὶ ἀρετῆς ἄπειροι, εὐωχίαις δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις ἀεὶ ξυνόντες, κάτω, ὡς ἔοικε, φέρονται, καὶ ταύτῃ πλανῶνται διὰ βίου. Πρὸς δὲ τὸ ἀληθὲς ἄνω οὔτ' ἀνέβλεψαν πώποτε, οὔτ' ἀνηνέχθησαν, οὐδὲ βεβαίου τε καὶ καθαρᾶς ἡδονῆς ἐγεύσαντο· ἀλλὰ βοσκημάτων δίκην, κάτω ἀεὶ βλέ-

ϖοντες, καὶ κεκυφότες εἰς γῆν καὶ εἰς τραϖέζας, βόσκονται χορταζόμενοι καὶ ὀχεύοντες, καὶ ἕνεκα τῆς τούτων πλεονεξίας λακτίζοντες καὶ κυρίττοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασι καὶ ὀϖλαῖς ἀϖοκτιννύουσι δι' ἀϖλησσίαν. Ἐνδείκνυται δ' ἡμῖν οὗτος ὁ ἀνὴρ, εἰ βουλοίμεθα μὴ κατολιγωρεῖν, ὡς καὶ ἄλλη τις παρὰ τὰ εἰρημένα ὁδὸς ἐϖὶ τὰ ὑψηλὰ τείνει. Ποία δὲ καὶ τίς αὕτη; Ἡ τῶν ἔμϖροσθεν μεγάλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν μίμησίς τε καὶ ζήλωσις. Καὶ τούτου γε, φίλτατε, ἀϖρὶξ ἐχώμετα τοῦ σκοϖοῦ. Πολλοὶ γὰρ ἀλλοτρίῳ θεοφοροῦνται πνεύματι τὸν αὐτὸν τρόϖον, ὃν καὶ τὴν Πυθίαν λόγος ἔχει, τρίϖοδι πλησιάζουσαν, (ἔνθα ῥῆγμ' ἐστι γῆς ἀναϖνεῖν, ὥς φασιν, ἀτμὸν ἔνθεον) αὐτόθεν ἐγκύμονα τῆς δαιμονίου καθισταμένην δυνάμεως, παραυτίκα χρησμῳδεῖν κατ' ἐνθουσίασιν. Οὕτως ἀϖὸ τῆς τῶν ἀρχαίων μεγαλοφυΐας εἰς τὰς τῶν ζηλούντων ἐκείνους ψυχὰς, ὡς ἀϖὸ ἱερῶν στομίων, ἀϖόῤῥοιαί τινες φέρονται, ὑφ' ὧν ἐνθουσιώμενοι, καὶ οἱ μὴ λίαν φοιβασταὶ, τῷ ἑτέρων συνενθουσιῶσι μεγέθει. Μόνος Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος ἐγένετο; Στησίχορος ἔτι πρότερον, ὅ τε Ἀρχίλο-

χος, πάντων δὲ τούτων μάλισ]α ὁ Πλάτων, ἀπὸ τοῦ Ὁμηρικοῦ ἐκείνου νάματος εἰς αὐτὸν μυρίας ὅσας παρατροπὰς ἀποχετευσάμενος. Καὶ ἴσως ἡμῖν ἀποδείξεων ἔδει, εἰ μὴ τὰ ἐπ' εἴδους καὶ οἱ περὶ Ἀμμώνιον ἐκλέξαντες ἀνέγραψαν. Ἔσ]ι δ' οὐ κλοπὴ τὸ πρᾶ]μα, ἀλλ' ὡς ἀπὸ καλῶν ἠθῶν, ἢ πλασμάτων, ἢ δημιουργημάτων ἀποτύπωσις. Καὶ οὐδ' ἂν ἐπακμάσαι μοι δοκεῖ τηλικαῦτά τινα τοῖς τῆς φιλοσοφίας δόγμασι, καὶ εἰς ποιητικὰς ὕλας πολλαχοῦ συνεμβῆναι, καὶ φράσεις, εἰ μὴ περὶ πρωτείων νὴ Δία παντὶ ζυμῷ πρὸς Ὅμηρον, ὡς ἀνταγωνισ]ὴς νέος πρὸς ἤδη τεθαυμασμένον, ἴσως μὲν φιλονεικότερον καὶ οἱονεὶ διαδορατιζόμενος, οὐκ ἀνωφελῶς δ' ὅμως, διηρισ]εύε]ο· Ἀγαθὴ γὰρ, κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ἔρις ἥδε βροτοῖσι. Καὶ τῷ ὄντι καλὸς οὗτος καὶ ἀξιονικότατος εὐκλείας ἀγών τε καὶ σ]έφανος, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡτ]ᾶσθαι τῶν προγενεσ]έρων οὐκ ἄδοξον.

ΔΙΙΙΙ.

Οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς, ἡνίκ' ἂν διαϖονῶμεν ὑψηγορίας τι καὶ μεγαλοφροσύνης δεόμενον, καλὸν ἀναϖλάτ]εσθαι ταῖς ψυχαῖς, πῶς ἂν, εἰ τύχοι, ταὐτὸ τοῦθ' Ὅμηρος εἶϖεν, πῶς δ' ἂν Πλάτων ἢ Δημοσθένης ὕψωσαν, ἢ ἐν ἱσ]ορίᾳ Θουκυδίδης. Προσϖίϖ]οντα γὰρ ἡμῖν κατὰ ζῆλον ἐκεῖνα τὰ πρόσωϖα, καὶ οἷον διαϖρέϖοντα, τὰς ψυχὰς ἀνοίσει πως πρὼς τὰ ἀνειδωλοϖοιούμενα μέτρα. Ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ κἀκεῖνο τῇ διανοίᾳ προσυϖογράφοιμεν, πῶς ἂν τόδε τι ὑϖ' ἐμοῦ λεγόμενον παρὼν Ὅμηρος ἤκουσεν, ἢ Δημοσθένης, ἢ πῶς ἂν ἐϖὶ τούτῳ διετέθησαν· τῷ γὰρ ὄντι μέγα τὸ ἀγώνισμα, τοιοῦτον ὑϖοτίθεσθαι τῶν ἰδίων λόγων δικασ]ήριον καὶ θέατρον, καὶ ἐν τηλικούτοις ἥρωσι, κριταῖς τε καὶ μάρτυσιν, ὑϖέχειν τῶν γραφομένων εὐθύνας πεϖαῖχθαι. Πλέον δὲ τούτων παρορμητικὸν, εἰ προστιθείης, πῶς ἂν ἐμοῦ ταῦτα γράψαντος ὁ μετ' ἐμὲ πᾶς ἀκούσειεν αἰών; Εἰ δέ τις αὐτόθεν φοβοῖτο, μὴ τοῦ ἰδίου βίου καὶ χρόνου φθέγξαιτό τι ὑϖερή-

μερον, ἀνάγκη καὶ τὰ συλλαμβανόμενα ὑπὸ τῆς τούτου ψυχῆς, ἀτελῆ καὶ τυφλὰ, ὥσπερ ἀμβλοῦσθαι, πρὸς τὸν τῆς ὑστεροφημίας ὅλως μὴ τελεσφορούμενα χρόνον.

ΔΠ.

Ὄγκου, καὶ μεγαληγορίας, καὶ ἀγῶνος ἐπὶ τούτοις, ὦ νεανία, καὶ αἱ φαντασίαι παρασκευαστικώταται· οὕτω γοῦν εἰδωλοποιΐας αὐτὰς ἔνιοι λέγουσι. Καλεῖται μὲν γὰρ κοινῶς φαντασία πᾶν ἐννόημα, λόγου γεννητικὸν, ὁπωσοῦν παριστάμενον· ἤδη δ' ἐπὶ τούτων κεκράτηκε τοὔνομα, ὅταν, ἃ λέγῃς, ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ πάθους βλέπειν δοκῇς, καὶ ὑπ' ὄψιν τιθῇς τοῖς ἀκούουσιν. Ὡς δ' ἕτερόν τι ἡ ῥητορικὴ φαντασία βούλεται, καὶ ἕτερον ἡ παρὰ ποιηταῖς, οὐκ ἂν λάθοι σε, οὐδ' ὅτι τῆς μὲν ἐν ποιήσει τέλος ἐστὶν ἔμπληξις, τῆς δ' ἐν λόγοις ἐνάργεια, ἀμφότεραι δ' ὅμως τοῦτ' ἐπιζητοῦσι τὸ συγκεκινημένον.

Ὦ μῆτερ, ἱκετεύω σε, μὴ 'πίσειέ μοι
Τὰς αἱματωπούς καὶ δρακοντώδεις κόρας·

Αὗται γὰρ, αὗται πλησίον ϑρώσκουσί μου.

Καὶ

Οἵ μοι, κλανεῖ με· ποῖ φύγω;

Ἐνταῦθ' ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶδεν ἐριννύας· ὃ δὲ ἐφαντάσθη, μικροῦ δεῖν ϑεάσασθαι καὶ τοὺς ἀκούοντας ἠνάγκασεν. Ἔστι μὲν οὖν φιλοσωνώταλος ὁ Εὐριπίδης, δύο ταυτὶ πάθη, μανίας τε καὶ ἔρωτας, ἐκτραγῳδῆσαι, κἀν τούτοις, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τισιν ἑτέροις, ἐσπλυχέστατος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις ἐσπίθεσθαι φαντασίαις οὐκ ἄτολμος. Ἥκιστά γέ τοι μεγαλοφυὴς ὢν, ὅμως τὴν αὐτὸς αὐτοῦ φύσιν ἐν πολλοῖς γενέσθαι τραγικὴν προσηνάγκασε, καὶ παρ' ἕκαστα ἐπὶ τῶν μεγεθῶν, ὡς ὁ ποιητὴς,

Οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχίον ἀμφοτέρωθεν

Μαστίεται, ἐὲ δ' αὐτὸν ἐσπρύνει μαχέσασθαι.

Τῷ γοῦν Φαέθοντι παραδιδοὺς τὰς ἡνίας ὁ Ἥλιος,

Ἔλα δὲ, μήτε Λιβυκὸν αἰθέρ' εἰσβαλών·

Κρᾶσιν γὰρ ὑγρὰν οὐκ ἔχων, ἀψίδα σὴν

Κάτω διήσει —

φησίν. Εἶθ' ἑξῆς,

Ἴει δ', ἐφ' ἑπτὰ Πλειάδων ἔχων δρόμον.

Τοσαῦτ᾽ ἀκούσας εἶτ᾽ ἔμαρψεν ἡνίας·
Κρούσας δὲ πλευρὰν πτεροφόρων ὀχημάτων
Μεθῆκεν· αἱ δ᾽ ἔστανθ᾽ ἑῶ᾽ αἰθέρος πτυχάς.
Πατὴρ δ᾽ ὄπισθε νῶτα Σειρίου βεβὼς
Ἴωσεν, παῖδα νουθετῶν· Ἐκεῖσ᾽ ἔλα,
Τῇ ῥα στρέφ᾽ ἅρμα, τῇδε. ——

Ἆρ᾽ οὐκ ἂν εἴποις, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ γράφοντος συνεπιβαίνει τοῦ ἅρματος, καὶ συγκινδυνεύουσα τοῖς ἵπποις συνεπτέρωται; Οὐ γὰρ ἄν, εἰ μὴ τοῖς οὐρανίοις ἐκείνοις ἔργοις ἰσοδρομοῦσα ἐφέρετο, τοιαῦτ᾽ ἄν ποτε ἐφαντάσθη. Ὅμοια καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Κασσάνδρας αὐτῷ,

Ἀλλ᾽ ὦ φίλιπποι Τρῶες ——

Τοῦ δ᾽ Αἰσχύλου φαντασίαις ἐπιτολμῶντος ἡρωϊκωτάταις, (ὥσπερ καὶ οἱ ἑστὰ ἐπὶ Θήβας παρ᾽ αὐτῷ,

Ἄνδρες, φησὶν, ἑστὰ, θοὺριοι λοχαγέται,
Ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκος,
Καὶ θιγγάνοντες χερσὶ ταυρείου φόνου,
Ἄρην τ᾽, Ἐνυὼ, καὶ φιλαίματον Φόβον
Ὀρκωμότησαν,

τὸν ἴδιον αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους δίχα οἴκτου συνομνύ-

μενοι θάνατον), ἐνίοτε μέντοι ἀκατεργάστους καὶ οἰονεὶ ποκοειδεῖς τὰς ἐννοίας καὶ ἀμαλάκτους φέροντος, ὅμως ἑαυτὸν ὁ Εὐριπίδης κἀκείνοις ὑπὸ φιλοτιμίας τοῖς κινδύνοις προσβιβάζει. Καὶ παρὰ μὲν Αἰσχύλῳ παραδόξως τὰ τοῦ Λυκούργου βασίλεια κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Διονύσου θεοφορεῖται,

Ἐνθουσιᾷ δὴ δῶμα, βακχεύει στέγη·

ὁ δ' Εὐριπίδης τὸ αὐτὸ τοῦθ' ἑτέρως ἐφηδύνας ἐξεφώνησε,

Πᾶν δὲ ξυνεβάκχευσ' ὄρος.

Ἄκρως δὲ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐπὶ τοῦ θνήσκοντος Οἰδίπου, καὶ ἑαυτὸν μετὰ διοσημείας τινὸς θάπτοντος, πεφάντασται, καὶ, κατὰ τὸν ἀπόπλουν τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ τ' Ἀχιλλέως, προφαινομένου τοῖς ἀναγομένοις ὑπὲρ τοῦ τάφου· ἦν οὐκ οἶδ' εἴ τις ὄψιν ἐνεργέστερον εἰδωλοποίησε Σιμωνίδου· πάντα δ' ἀμήχανον παρατίθεσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὰ μὲν παρὰ τοῖς ποιηταῖς μυθικωτέραν ἔχει τὴν ὑπερέκπτωσιν, ὡς ἔφην, καὶ πάντῃ τὸ πιστὸν ὑπεραίρουσαν· τῆς δὲ ῥητορικῆς φαντασίας κάλλιστον ἀεὶ τὸ ἔμπρακτον καὶ ἐνάληθες. Δειναὶ δὲ καὶ ἔκφυλοι αἱ παραβάσεις, ἡνίκ'

ἂν ᾖ ποιητικὸν τοῦ λόγου καὶ μυθῶδες τὸ πλάσμα, καὶ εἰς πᾶν προσεκπίπτον τὸ ἀδύνατον· ὡς ἤδη νὴ Δία καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς δεινοὶ ῥήτορες, καθάπερ οἱ τραγῳδοὶ, βλέπουσιν ἐριννύας, καὶ οὐδὲ ἐκεῖνο μαθεῖν οἱ γενναῖοι δύνανται, ὅτι ὁ λέγων Ὀρέστης,

Μέθες, μί' οὖσα τῶν ἐμῶν ἐριννύων·

Μέσον μ' ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς τάρταρον,

φαντάζεται ταῦθ', ὅτι μαίνεται. Τί οὖν ἡ ῥητορικὴ φαντασία δύναται; Πολλὰ μὲν ἴσως καὶ ἄλλα τοῖς λόγοις ἐναγώνια καὶ ἐμπαθῆ προσεισφέρειν· κατακιρναμένη μέντοι ταῖς πραγματικαῖς ἐπιχειρήσεσιν, οὐ πείθει τὸν ἀκροατὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ δουλοῦται. Καὶ μὴν εἴ τις, φησὶν, αὐτίκα δὴ μάλα κραυγῆς ἀκούσειε πρὸ τῶν δικαστηρίων, εἶτ' εἴσοι τις, ὡς ἀνέῳκται τὸ δεσμωτήριον, οἱ δὲ δεσμῶται φεύγουσιν, οὐδεὶς οὕτως, οὔτε γέρων, οὔτε νέος, ὀλίγωρός ἐστιν, ὃς οὐχὶ βοηθήσει, καθ' ὅσον δύναται· εἰ δὲ δή τις εἴσοι παρελθὼν, ὡς ὁ τούτους ἀφεὶς οὗτός ἐστιν, οὐδὲ λόγου τυχὼν παραυτίκ' ἂν ἀπόλοιτο. Ὡς νὴ Δία καὶ ὁ Ὑπερίδης κατηγορούμενος, ἐπειδὴ τοὺς δούλους μετὰ τὴν ἧτταν ἐλευθέρους ἐψηφίσατο, Τοῦτο

τὸ ψήφισμα, εἶπεν, οὐχ ὁ ῥήτωρ ἔγραψεν, ἀλλ' ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη. Ἅμα γὰρ τῷ πραγματικῷ ἐπιχειρεῖν ὁ ῥήτωρ πεφάντασται· διὸ καὶ τὸν τοῦ πείθειν ὅρον ὑπερβέβηκε τῷ λήμματι. Φύσει δέ πως ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ἀεὶ τοῦ κρείττονος ἀκούομεν· ὅθεν ἀπὸ τοῦ ἀποδεικτικοῦ περιελκόμεθα εἰς τὸ κατὰ φαντασίαν ἐκπληκτικόν, ᾧ τὸ πραγματικὸν ἐγκρύπτεται περιλαμπόμενον. Καὶ τοῦτ' οὐκ ἀπεικότως πάσχομεν· δυοῖν γὰρ συντατταμένων ὑφ' ἕν, ἀεὶ τὸ κρεῖττον εἰς ἑαυτὸ τὴν θατέρου δύναμιν περισπᾷ. Τοσαῦτα περὶ τῶν κατὰ τὰς νοήσεις ὑψηλῶν, καὶ ὑπὸ μεγαλοφροσύνης, ἢ μιμήσεως, ἢ φαντασίας ἀπογεννωμένων ἀρκέσει.

ΔΠΙ.

Αὐτόθι μέντοι καὶ ὁ περὶ σχημάτων ἐφεξῆς τέτακται τόπος· καὶ γὰρ ταῦτ', ἂν ὃν δεῖ σκευάζηται τρόπον, ὡς ἔφην, οὐκ ἂν ἡ τυχοῦσα μεγέθους εἴη μερίς. Οὐ μὴν ἀλλ', ἐπεὶ τὸ πάντα διακριβοῦν πολὺ ἔργον ἐν τῷ παρόντι, μᾶλλον δ' ἀπεριόριστον, ὀλίγα

τῶν, ὅσα μεγαληγορίας ἀποτελεσTικὰ, τοῦ πιστῶσασθαι τὸ προκείμενον ἕνεκα καὶ δὴ διέξιμεν. Ἀπόδειξιν ὁ Δημοσθένης ὑπὲρ τῶν πεπολιτευμένων εἰσφέρει· τίς δ' ἦν ἡ κατὰ φύσιν χρῆσις αὐτῆς; Οὐχ ἡμάρτετε, ὦ τὸν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγῶνα ἀράμενοι· ἔχετε δὲ οἰκεῖα τούTου παραδείγματα· οὐδὲ γὰρ οἱ ἐν Μαραθῶνι ἥμαρτον, οὐδ' οἱ ἐν Σαλαμῖνι, οὐδ' οἱ ἐν Πλαταιαῖς. Ἀλλ' ἐπειδὴ, καθάπερ ἐμπνευσθεὶς ἐξαίφνης ὑπὸ θεοῦ καὶ οἱονεὶ φοιβόληπTος γενόμενος, τὸν τῶν ἀριστέων τῆς Ἑλλάδος ὅρκον ἐξεφώνησεν, Οὐκ ἔστιν, ὅπως ἡμάρτεTε, οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας, φαίνεται δι' ἑνὸς τοῦ ὁμοτικοῦ σχήματος, ὅπερ ἐνθάδε ἀποστροφὴν ἐγὼ καλῶ, τοὺς μὲν προγόνους ἀποθεώσας, ὅτι δεῖ τοὺς οὕτως ἀποθανόντας ὡς θεοὺς ὁμνύναι παριστάνων, τοῖς δὲ κρίνουσι τὸ τῶν ἐκεῖ προκινδυνευσάντων ἐντιθεὶς φρόνημα, τὴν δὲ τῆς ἀποδείξεως φύσιν μεθεστακὼς εἰς ὑπερβάλλον ὕψος καὶ πάθος, καὶ ξένων καὶ ὑπερφυῶν ὅρκων ἀξιοπιστίαν, καὶ ἅμα παιώνιόν τινα καὶ ἀλεξιφάρμακον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων καθιεὶς λόγον, ὡς κουφιζομένους ὑπὸ τῶν ἐγκω-

μίων μηδὲν ἔλατ]ον τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Φίλιωπον, ἢ ἐωὶ τοῖς κατὰ Μαραθῶνα καὶ Σαλαμῖνα νικητηρίοις, παρίστ]ασθαι φρονεῖν· οἷς πᾶσι τοὺς ἀκροατὰς διὰ τοῦ σχηματισμοῦ συναρπάσας ᾤχετο. Καίτοι παρὰ τῷ Εὐπόλιδι τοῦ ὅρκου τὸ σπέρμα φασὶν εὑρῆσθαι,

Οὐ γὰρ, μὰ τὴν Μαραθῶνι τὴν ἐμὴν μάχην,

Χαίρων τις αὐτῶν τοὐμὸν ἀλγυνεῖ κέαρ.

Ἔστ]ι δὲ οὐ τὸ ὀπωσοῦν τινὰ ὀμόσαι μέγα, τὸ δὲ ποῦ, καὶ πῶς, καὶ ἐφ᾽ ὧν καιρῶν, καὶ τίνος ἕνεκα. Ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὲν οὐδέν ἐστ᾽ εἰ μὴ ὅρκος, καὶ πρὸς εὐτυχοῦντ]ας ἔτι καὶ οὐ δεομένους παρηγορίας τοὺς Ἀθηναίους· ἔτι δ᾽ οὐχὶ τοὺς ἄνδρας ἀπαθανατίσας ὁ ποιητὴς ὤμοσεν, ἵνα τῆς ἐκείνων ἀρετῆς τοῖς ἀκούουσιν ἐντέκῃ λόγον ἄξιον, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν προκινδυνευσάντων ἐπὶ τὸ ἄψυχον ἀπεπλανήθη, τὴν μάχην. Παρὰ δὲ τῷ Δημοσθένει πεπραγμάτευται πρὸς ἡτ]ημένους ὁ ὅρκος, ὡς μὴ Χαιρώνειαν ἔτ᾽ Ἀθηναίοις ἀτύχημα φαίνεσθαι. Καὶ ταὐτὸν, ὡς ἔφην, ἅμα ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ μηδὲν ἡμαρτηκέναι, παράδειγμα, ὅρκων πίστ]ις, ἐγκώμιον, προτροπή. Κἀπειδήπερ ὑπήντα τῷ ῥήτορι, Λέγεις ἤτταν πολιτευσάμενος, εἶτα νίκας ὀμνύ-

εις, διὰ ταῦθ' ἑξῆς κανονίζει, καὶ δι' ἀσφαλείας ἄγει καὶ ὀνόμαλα, διδάσκων, ὅτι κἂν βακχεύμασι νήφειν ἀναγκαῖον· Τοὺς προκινδυνεύσανλας, φησὶν, ἐν Μαραθῶνι τῶν προγόνων, καὶ τοὺς Σαλαμῖνι καὶ τοὺς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχήσανλας, καὶ τοὺς ἐν Πλαταιαῖς παραταξαμένους. Οὐδαμοῦ νικήσαντας εἶπεν, ἀλλὰ πάντῃ τὸ τοῦ τέλους διακέκλοφεν ὄνομα, ἐπειδήπερ ἦν εὐτυχὲς, καὶ τοῖς καλὰ Χαιρώνειαν ὑπεναντίον. ὑπόνοιαν ἐνέδρας, ἐπιβουλῆς, παραλογισμοῦ· καὶ Διόπερ καὶ τὸν ἀκροατὴν φθάνων εὐθὺς ὑποφέρει· Οὓς ἅπανλας ἔθαψε δημοσίᾳ, φησὶν, ἡ πόλις, Αἰσχίνη, οὐ τοὺς καλορθώσαντας μόνους.

ΔΠΙΙ.

Οὐκ ἄξιον δ' ἐπὶ τούτου τοῦ τόπου παραλιπεῖν ἕν τι τῶν ἡμῖν τεθεωρημένων, φίλτατε, (ἔσται δὲ πάνυ σύντομον) ὅτι φύσει πως συμμαχεῖ τῷ ὕψει τὰ σχήματα, καὶ πάλιν ἀντισυμμαχεῖται θαυμαστῶς ὑπ' αὐλοῦ. Πῇ δὲ καὶ πῶς, ἐγὼ φράσω. Ὑποστόν ἐστιν ἰδίως τὸ διὰ σχημάτων πανουργεῖν, καὶ προβάλλον

ταῦθ', ὅταν ᾖ πρὸς κριτὴν κύριον ὁ λόγος, μάλιστα δὲ πρὸς τυράννους, βασιλέας, ἡγεμόνας ἐν ὑπερο-χαῖς· ἀγαναχτεῖ γὰρ εὐθὺς, εἰ ὡς παῖς ἄφρων ὑπὸ τεχνίτου ῥήτορος σχηματίοις κατασοφίζεται, καὶ εἰς καταφρόνησιν ἑαυτοῦ λαμβάνων τὸν παραλογι-σμὸν, ἐνίοτε μὲν ἀποθηριοῦται τὸ σύνολον· κἂν ἐπι-κρατήσῃ δὲ τοῦ θυμοῦ, πρὸς τὴν πειθὼ τῶν λόγων πάντως ἀντιδιατίθεται. Διόπερ καὶ τότε ἄριστον δο-κεῖ τὸ σχῆμα, ὅταν αὐτὸ τοῦτο διαλανθάνῃ, ὅτι σχῆ-μά ἐστι. Τὸ τοίνυν ὕψος καὶ πάθος τῆς ἐπὶ τῷ σχη-ματίζειν ὑπονοίας ἀλέξημα καὶ θαυμαστή τις ἐπι-κουρία καθίσταται· καί πως παραληφθεῖσα ἡ τοῦ πανουργεῖν τέχνη τοῖς κάλλεσι καὶ μεγέθεσι τὸ λοι-πὸν δέδυκε, καὶ πᾶσαν ὑποψίαν ἐκπέφευγεν. Ἱκα-νὸν δὲ τεκμήριον τὸ προειρημένον, Μὰ τοὺς ἐν Μα-ραθῶνι. Τίνι γὰρ ἐνταυθ' ὁ ῥήτωρ ἀπέκρυψε τὸ σχῆ-μα; δῆλον, ὅτι τῷ φωτὶ αὐτῷ. Σχεδὸν γὰρ, ὥσπερ καὶ τἀμυδρὰ φέγγη ἐναφανίζεται τῷ ἡλίῳ περιαυ-γούμενα, οὕτω τὰ τῆς ῥητορικῆς σοφίσματα ἐξα-μαυροῖ περιχυθὲν πάντοθεν τὸ μέγεθος. Οὐ πόρρω δ' ἴσως τούτου καὶ ἐπὶ τῆς ζωγραφίας τι συμβαίνει·

ἐπὶ γὰρ τοῦ αὐτοῦ κειμένων ἐπιπέδου παραλλήλων ἐν χρώμασι τῆς σκιᾶς τε καὶ τοῦ φωτὸς, ὅμως προϋπαντᾷ τε τὸ φῶς ταῖς ὄψεσι, καὶ οὐ μόνον ἔξοχον, ἀλλὰ καὶ ἐγγυτέρω παραπολὺ φαίνεται. Οὐκοῦν καὶ τῶν λόγων τὰ πάθη καὶ τὰ ὕψη, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐγγυτέρω κείμενα διά τε φυσικήν τινα συγγένειαν καὶ διὰ λαμπρότητα, ἀεὶ τῶν σχημάτων προεμφανίζεται, καὶ τὴν τέχνην αὐτῶν ἀποσκιάζει, καὶ οἷον ἐν κατακαλύψει τηρεῖ.

ΔΠΙΙΙ.

Τί δ' ἐκεῖνα φῶμεν, τὰς πεύσεις τε καὶ ἐρωτήσεις; Ἆρα οὐχ αὐταῖς ταῖς τῶν σχημάτων εἰδοποιΐαις παραπολὺ ἐμπρακτότερα καὶ σοβαρώτερα συντείνει Ἃ λεγόμενα; Ἢ βούλεσθε, εἰπέ μοι, περιιόντες ἀλλήλων πυνθάνεσθαι· λέγεταί τι καινόν; Τί γὰρ ἂν γένοιτο (τούτου) καινότερον, ἢ Μακεδὼν ἀνὴρ καταπολεμῶν τὴν Ελλάδα; Τέθνηκε Φίλιππος; Οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ἀσθενεῖ. Τί δ' ὑμῖν διαφέρει; καὶ γὰρ, ἂν οὐτός τι πάθῃ, ταχέως ὑμεῖς ἕτερον Φίλιππον ποιήσετε.

Καὶ πάλιν, Πλέωμεν ἐπὶ Μακεδονίαν, φησί. Ποῖ δὴ προσορμιούμεθα, ἤρετό τις. Εὑρήσει τὰ σαθρὰ τῶν Φιλίππου πραγμάτων αὐτὸς ὁ πόλεμος. Ἦν δὲ ἁπλῶς ῥηθὲν τὸ πρᾶγμα τῷ παντὶ καταδεέστερον· νυνὶ δὲ τὸ ἔνθουν καὶ ὀξύῤῥοπον τῆς πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως, καὶ τὸ πρὸς ἑαυτὸν ὡς πρὸς ἕτερον ἀντυπαντᾶν, οὐ μόνον ὑψηλότερον ἐποίησε τῷ σχηματισμῷ τὸ ῥηθὲν, ἀλλὰ καὶ πιστότερον. Ἄγει γὰρ τὰ παθητικὰ τότε μᾶλλον, ὅταν αὐτὰ φαίνηται μὴ ἐπιτηδεύειν αὐτὸς ὁ λέγων, ἀλλὰ γεννᾷν ὁ καιρός· ἡ δ' ἐρώτησις ἡ εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἀπόκρισις μιμεῖται τοῦ πάθους τὸ ἐπίκαιρον. Σχεδὸν γὰρ, ὡς οἱ ὑφ' ἑτέρων ἐρωτώμενοι παροξύνοντες ἐκ τοῦ παραχρῆμα, πρὸς τὸ λεχθὲν ἐναγωνίως καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀληθείας ἀνθυπαντῶσιν, οὕτω τὸ σχῆμα τῆς πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως, εἰς τὸ δοκεῖν ἕκαστον τῶν ἐσκεμμένων ἐξ ὑποψίου κεκινῆσθαί τε καὶ λέγεσθαι τὸν ἀκροατὴν ἀπάγον, καὶ παραλογίζεται. Ἔτι τοίνυν, (ἓν γάρ τι τῶν ὑψηλοτάτων τὸ Ἡροδότειον πεπίστευται,) εἰ οὕ-

ΔΠΙΙΙΙ.

---- *πλοκα ἐκπίπλει, καὶ οἱονεὶ προχεῖται τὰ λεγόμενα, ὀλίγου δεῖν φθάνοντα καὶ αὐτὸν τὸν λέγοντα. Καὶ συμβαλόντες, φησὶν ὁ Ξενοφῶν, τὰς ἀσπίδας, ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. Καὶ τὰ τοῦ Εὐρυλόχου,*

Ἤιομεν, ὡς ἐκέλευες, ἀνὰ δρυμὰ, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ,
Εὕρομεν ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα καλά.

Τὰ γὰρ ἀλλήλων διακεκομμένα, καὶ οὐδὲν ἧττον κατεσπευσμένα, φέρει τῆς ἀγωνίας ἔμφασιν, ἅμα καὶ ἐμπεδιζούσης τι καὶ συνδιοικούσης. Τοιαῦθ' ὁ ποιητὴς ἐξήνεγκε διὰ τῶν ἀσυνδέτων.

ΔΔ.

Ἄκρως δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ταὐτὸ σύνοδος τῶν σχημάτων εἴωθε κινεῖν, ὅταν δύο ἢ τρία, οἷον κατὰ συμμορίας ἀναμιγνύμενα, ἀλλήλοις ἐρανίζῃ τὴν ἰσχὺν, τὴν πειθὼ, τὸ κάλλος· ὁποῖα καὶ τὰ εἰς τὸν Μειδίαν, ταῖς

ἀναφοραῖς ὁμοῦ καὶ τῇ διατυπώσει συναναπεπλεγμένα τὰ ἀσύνδετα. „ Πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὧν ὁ παθὼν ἕνια οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιτο ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ. „ Εἶθ', ἵνα μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὁ λόγος ἰὼν σβῇ, (ἐν σβάσει γὰρ τὸ ἠρεμοῦν, ἐν ἀταξίᾳ δὲ τὸ πάθος, ἐπεὶ φορὰ ψυχῆς καὶ συγκίνησίς ἐστιν,) εὐθὺς ἐπ' ἄλλα μεθήλατο ἀσύνδετα καὶ ἐπαναφοράς· Τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. Οὐδὲν ἄλλο διὰ τούτων ὁ ῥήτωρ, ἢ ὅπερ ὁ τύπτων, ἐργάζεται· τὴν διάνοιαν τῶν δικασβῶν τῇ ἐπαλλήλῳ πλήτβει φορᾷ. Εἶτ' ἐντεῦθεν πάλιν, ὡς αἱ καταιγίδες, ἄλλην ποιούμενος ἐμβολήν, Ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης, φησί· Ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίσβησιν ἀνθρώπους, ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι· οὐδείς, ταῦτα ἀπαγγέλλων, δύναιτο τὸ δεινὸν παραστῆσαι. Οὐκοῦν τὴν μὲν φύσιν τῶν ἐπαναφορῶν καὶ ἀσυνδέτων πάντῃ φυλάττει τῇ συνεχεῖ μεταβολῇ· οὕτως αὐτῷ καὶ ἡ τάξις ἄτακβον, καὶ ἔμπαλιν ἡ ἀταξία ποιὰν περιλαμβάνει τάξιν.

ΔΔΙ.

Φέρε οὖν, πρόσθες τοὺς συνδέσμους, εἰ θέλοις, ὡς ποιοῦσιν οἱ Ἰσοκράτειοι· „ Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο χρὴ παραλιπεῖν, ὡς πολλὰ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, πρῶτον μὲν τῷ σχήματι, εἶτα δὲ τῷ βλέμματι, εἶτά γε μὴν αὐτῇ τῇ φωνῇ „ καὶ εἶσῃ, κατὰ τὸ ἑξῆς οὕτως παραγράφων, ὡς τοῦ πάθους τὸ συνδεδιωγμένον καὶ ἀποτραχυνόμενον, ἐὰν τοῖς συνδέσμοις ἐξομαλίσῃς εἰς λειότητα, ἄκεντρόν τε προσποίητει, καὶ εὐθὺς ἔσβεσται. Ὥσπερ γὰρ, εἴ τις συνδήσειε τῶν θεόντων τὰ σώματα, τὴν φορὰν αὐτῶν ἀφήρηται, οὕτως καὶ τὸ πάθος, ὑπὸ τῶν συνδέσμων καὶ τῶν ἄλλων προσθηκῶν ἐμποδιζόμενον, ἀγαναχτεῖ· τὴν γὰρ ἐλευθερίαν ἀπολύει τοῦ δρόμου, καὶ τὸ ὡς ἀπ᾽ ὀργάνου τινὸς ἀφίεσθαι.

ΔΔΙΙ.

Τῆς δὲ αὐτῆς ἰδέας καὶ τὰ Ὑπερβατὰ θετέον· ἔστι δὲ λέξεων ἢ νοήσεων ἐκ τοῦ κατ' ἀκολουθίαν κεκινημένη τάξις, καὶ οἱονεὶ χαρακτὴρ ἐναγωνίου πάθους ἀληθέστατος. Ὡς γὰρ οἱ τῷ ὄντι ὀργιζόμενοι, ἢ φοβούμενοι, ἢ ἀγανακτοῦντες, ἢ ὑπὸ ζηλοτυπίας, ἢ ὑπὸ ἄλλου τινὸς, (πολλὰ γὰρ καὶ ἀναρίθμητα πάθη, καὶ οὐδ' ἂν εἰπεῖν τις ὁπόσα δύναιτο,) ἑκάστοτε παραπίπτοντες, ἄλλα προθέμενοι πολλάκις ἐπ' ἄλλα μεταπηδῶσι, μέσα τινὰ παρεμβαλόντες ἀλόγως, εἶτ' αὖθις ἐπὶ τὰ πρῶτα ἀνακυκλοῦντες, καὶ πάντῃ πρὸς τῆς ἀγωνίας, ὡς ὑπ' ἀστάτου πνεύματος, τῇδε κἀκεῖσε ἀγχιστρόφως ἀντισπώμενοι, τὰς λέξεις, τὰς νοήσεις, τὴν ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἱρμοῦ παντοίως πρὸς μυρίας τροπὰς ἐναλλάττουσι τάξιν· οὕτω παρὰ τοῖς ἀρίστοις συγγραφεῦσι διὰ τῶν ὑπερβατῶν ἡ μίμησις ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα φέρεται· τότε γὰρ ἡ τέχνη τέλειος, ἡνίκ' ἂν φύσις εἶναι δοκῇ, ἡ δ' αὖ φύσις ἐπιτυχὴς, ὅταν λανθάνουσαν περιέχῃ τὴν τέχνην· ὥσ-

ωερ λέγει ὁ Φωκαεὺς Διονύσιος παρὰ τῷ Ἡροδότῳ· Ἐωὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πράγμαλα, ἄνδρες Ἴωνες, εἶναι ἐλευτέροις ἢ δούλοις, καὶ τούτοις ὡς δραωέτῃσι. Νῦν ὦν, ὑμέες ἢν μὲν βούλησθε ταλαιωωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παραχρῆμα μὲν πόνος ὑμῖν ἔσλαι· οἷοί τε δὲ ἔσεσθε ὑωερβαλέσθαι τοὺς πολεμίους. Ἐνταῦθ' ἦν τὸ καλὰ τάξιν· Ὦ ἄνδρες Ἴωνες, νῦν καιρός ἐσλιν ὑμῖν πόνους ἐωιδέχεσθαι· ἐωὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχελαι ἡμῖν τὰ πράγμαλα· Ὁ δὲ τὸ μὲν, ἄνδρες Ἴωνες, ὑωερεβίβασεν· προεισέβαλε γοῦν εὐθὺς ἀωὸ τοῦ φόβου, ὡς μηδ' ἀρχὴν φθάνων πρὸς τὸ ἐφεσλὼς δέος προσαγορεῦσαι τοὺς ἀκούοντας. Ἔωειλα δὲ τὴν τῶν νοημάτων ἀωέσλρεψε τάξιν. Πρὸ γὰρ τοῦ φῆσαι, ὅτι αὐτοὺς δεῖ πονεῖν, (τοῦτο γάρ ἐσλιν, ὃ παρακελεύεται,) ἔμωροσθεν ἀωοδίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν πονεῖν δεῖ, Ἐωὶ ξυροῦ ἀκμῆς, φήσας, ἔχεται ἡμῖν τὰ πράγμαλα· ὡς μὴ δοκεῖν ἐσκεμμένα λέγειν, ἀλλ' ἠναγκασμένα. Ἔτι δὲ μᾶλλον ὁ Θουκυδίδης καὶ τὰ φύσει πάντως ἡνωμένα καὶ ἀδιανέμητα ὅμως ταῖς ὑωερβάσεσιν ἀω' ἀλλήλων ἄγειν δεινότατος. Ὁ δὲ Δημοσθένης οὐχ οὕτως μὲν αὐθάδης, ὥσωερ οὗτος, πάν-

τῶν δ' ἐν τῷ γένει τούτῳ κατακορέστατος, καὶ πολὺ τὸ ἀγωνιστικὸν ἐκ τοῦ ὑπερβιβάζειν καὶ ἔτι νὴ Δία τὸ ἐξ ὑπογυίου λέγειν συνεμφαίνων, καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὸν κίνδυνον τῶν μακρῶν ὑπερβατῶν τοὺς ἀκούοντας συνεπισπώμενος. Πολλάκις γὰρ τὸν νοῦν, ὃν ὥρμησεν εἰπεῖν, ἀνακρεμάσας, καὶ μεταξὺ, ὡς εἰς ἀλλόφυλον καὶ ἀπροσδόκητον τάξιν, ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις διὰ μέσου καὶ ἔξωθέν ποθεν ἐπεισκυκλῶν, εἰς φόβον ἐμβαλὼν τὸν ἀκροατὴν, ὡς ἐπὶ παντελεῖ τοῦ λόγου διαπτώσει, καὶ συναποκινδυνεύειν ὑπ' ἀγωνίας τῷ λέγοντι συναναγκάσας, εἶτα παραλόγως διὰ μακροῦ τὸ πάλαι ζητούμενον εὐκαίρως ἐπὶ τέλει που προσαποδοὺς, αὐτῷ τῷ κατὰ τὰς ὑπερβάσεις παραβόλῳ καὶ ἀκροσφαλεῖ πολὺ μᾶλλον ἐκπλήττει. Φειδὼ δὲ τῶν παραδειγμάτων ἔσται διὰ τὸ πλῆθος.

ΔΔΙΙΙ.

Τά γε μὴν Πολύπτωτα λεγόμενα, Ἀθροισμοὶ, καὶ Ἀντιμεταβολαὶ, καὶ Κλίμακες, πάνυ ἀγωνιστικὰ, ὡς οἶσθα, κόσμου τε, καὶ παντὸς ὕψους, καὶ πάθους συ-

ἐργά. Τί δέ; αἱ τῶν πλώσεων, χρόνων, προσώπων, ἀριθμῶν, γενῶν ἐναλλάξεις πῶς ποτε καλασοικίλλουσι καὶ ἐγείρουσι τὰ ἑρμηνευτικά; Φημὶ δὴ, τῶν κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς οὐ μόνα ταῦτα κοσμεῖν, ὁσόσα, τοῖς τύποις ἑνικὰ ὄντα, τῇ δυνάμει κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν πληθυντικὰ εὑρίσκεται. Αὐτίκα, φησὶ, λαὸς ἀπείρων θύνων ἐπ' ἠιόνεσι διϊσταμένοι κελάδησαν· ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον παραληρήσεως ἄξια, ὅτι ἔσθ' ὅπου προσπίπτει τὰ πληθυντικὰ μεγαλορρημονέστερα, καὶ αὐτῷ δοξοκομπούντα τῷ ὄχλῳ τοῦ ἀριθμοῦ. Τοιαῦτα παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ τὰ ἐπὶ τοῦ Οἰδίπου.

- - - - - - - - - - - - - Ὦ γάμοι, γάμοι,
Ἐφύσαθ' ἡμᾶς, καὶ φυτεύσαντες πάλιν
Ἀνεῖτε τ' αὐτὸν σπέρμα, κἀπεδείξατε
Πατέρας, ἀδελφοὺς, παῖδας, αἷμ' ἐμφύλιον,
Νύμφας, γυναῖκας, μητέρας τε, χὅπόσα
Αἴσχιστ' ἐν ἀνθρώποισιν ἔργα γίνεται.

Πάντα γὰρ ταῦτα ἓν ὀνομά ἐστιν, Οἰδίπους· ἐπὶ δὲ θατέρου, Ἰοκάστη· ἀλλ' ὅμως χυθεὶς εἰς τὰ πληθυντικὰ ὁ ἀριθμὸς συνεπλήθυνε καὶ τὰς ἀτυχίας, καὶ ὡς ἐκεῖνα πεπλεόνασται,

Ἐξῆλθον Ἕκτορές τε καὶ Σαρπηδόνες·

καὶ τὸ Πλατωνικὸν, ὃ καὶ ἐτέρωθι παρατεθείμεθα, ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων· „ Οὐ γὰρ Πέλοπες, οὐδὲ Κάδμοι, οὐδ' Αἴγυπτοί τε καὶ Δαναοὶ, οὐδ' ἄλλοι πολλοὶ φύσει βάρβαροι συνοικοῦσιν ἡμῖν, ἀλλ' αὐτοὶ Ἕλληνες, οὐ μιξοβάρβαροι οἰκοῦμεν „ καὶ τὰ ἑξῆς. Φύσει γὰρ ἐξακούεται τὰ πράγματα κομπωδέστερα, ἀγεληδὸν οὕτως τῶν ὀνομάτων ἐπισυντιθεμένων. Οὐ μέντοι δεῖ ποιεῖν αὐτὸ ἐπ' ἄλλων, εἰ μὴ ἐφ' ὧν δέχεται τὰ ὑπερκείμενα αὔξησιν, ἢ πληθὺν, ἢ ὑπερβολὴν, ἢ πάθος, ἔν τι τούτων, ἢ τὰ πλείονα· ἐπεί τοι τὸ πανταχοῦ κώδωνας ἐξῆφθαι, λίαν σοφιστικόν.

ΔΔΙΙΙΙ.

Ἀλλὰ μὴν καὶ τοὐναντίον τὰ ἐκ τῶν πληθυντικῶν εἰς τὰ ἑνικὰ ἐπισυναγόμενα ἐνίοτε ὑψηλοφανέστατα. Ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διεισπήκει, φησί. „ Καὶ δὴ Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ἅλωσιν διδάξαντι, ἐς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον „ Τὸ γὰρ ἐκ τῶν διηρημένων εἰς τὰ ἡνωμένα ἐπισυσπρέψαι τὸν ἀριθμὸν, σω-

ματοειδέσ⟦ερον. Αἴτιον δ' ἐω̃' ἀμφοῖν τοῦ κόσμου ταὐ-
τὸν οἶμαι· ὅσου τε γὰρ ἐνικὰ ὑσάρχει τὰ ὀνόματα,
τὸ πολλὰ ποιεῖν αὐτὰ παρὰ δόξαν ἐμσαθοῦς· ὅσου
τε πληθυντικὰ, τὸ εἰς ἕν τι εὔηχον συγκορυφοῦν τὰ
πλείονα διὰ τὴν εἰς τοὐναντίον μεταμόρφωσιν τῶν
πραγμάτων ἐν τῷ παραλόγῳ.

ΔΔΠ.

Ὅτάν γε μὴν τὰ παρελληλυθότα τοῖς χρόνοις εἰσάγῃς
ὡς γινόμενα καὶ παρόντα, οὐ διήγησιν ἔτι τὸν λό⟦ον,
ἀλλ' ἐναγώνιον πρᾶγμα ποιήσεις. Πεσ⟦ωκὼς δέ τις,
φησὶν ὁ Ξενοφῶν, ὑσὸ τῷ Κύρου ἵσσῳ, καὶ πατού-
μενος, παίει τῇ μαχαίρᾳ εἰς τὴν γασ⟦έρα τὸν ἵσσον·
ὁ δὲ σφαδάζων ἀσοσείεται τὸν Κῦρον, ὁ δὲ πίσ⟦ει.
Τοιοῦτος ἐν τοῖς πλείσ⟦οις ὁ Θουκυδίδης.

ΔΔΠΙ.

Ἐ*ναγώνιος δ' ὁμοίως καὶ ἡ τῶν προσώσων ἀντιμετά-*
θεσις, καὶ πολλάκις ἐν μέσοις τοῖς κινδύνοις ποιοῦ-
σα τὸν ἀκροατὴν δοκεῖν σ⟦ρέφεσθαι.

Φαίης κἀχμῆτας καὶ ἀτειρέας ἀλλήλοισιν

Ἄντεσθ' ἐν πολέμῳ· ὣς ἐσσυμένως ἐμάχοντο.

Καὶ ὁ Ἄρατος,

Μὴ κείνῳ ἐνὶ μηνὶ περικλύζοιο θαλάσσῃ.

Ὧδέ που καὶ ὁ Ἡρόδοτος. Ἀπὸ δὲ Ἐλεφαντίνης πόλεως ἄνω πλεύσεαι, καὶ ἔπειτα ἀφίξῃ ἐς πεδίον λεῖον· διεξελθὼν δὲ τοῦτο τὸ χωρίον, αὖθις εἰς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς πλεύσεαι δύ' ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἥξεις ἐς πόλιν μεγάλην, ᾗ ὄνομα Μερόη. Ὁρᾷς, ὦ ἑταῖρε, ὡς παραλαβών σου τὴν ψυχὴν διὰ τῶν τόπων ἄγει, τὴν ἀκοὴν ὄψιν ποιῶν; Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, πρὸς αὐτὰ ἀπερειδόμενα τὰ πρόσωπα, ἐπ' αὐτῶν ἵστησι τὸν ἀκροατὴν τῶν ἐνεργουμένων. Καὶ, ὅταν ὡς οὐ πρὸς ἅπαντας, ἀλλ' ὡς πρὸς μόνον τινὰ λαλῇς,

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη,

ἐμπαθέστερόν τε αὐτὸν ἅμα, καὶ προσεκτικώτερον, καὶ ἀγῶνος ἔμπλεων ἀποτελέσεις, ταῖς εἰς ἑαυτὸν προσφωνήσεσιν ἐξεγειρόμενον.

ΔΔΠΙΙ.

Ἔτι γε μὴν ἔσθ' ὅτε περὶ προσώπου διηγούμενος ὁ συγγραφεὺς, ἐξαίφνης παρενεχθεὶς, εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀντιμεθίσταται, καὶ ἔστι τὸ τοιοῦτον εἶδος ἔκβολή τις πάθους.

Ἕκτωρ δὲ Τρώεσσιν ἐκέκλετο, μακρὸν ἀΰσας,
Νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾷν δ' ἔναρα βροτόεντα·
Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἐθέλοντα νοήσω,
Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσσομαι —

Οὐκοῦν τὴν μέν διήγησιν, ἅτε πρέπουσαν, ὁ ποιητὴς προσῆψεν ἑαυτῷ· τὴν δ' ἀπότομον ἀπειλὴν τῷ θυμῷ τοῦ ἡγεμόνος ἐξαπίνης, οὐδὲν προδηλώσας, περιέθηκεν· ἐψύχετο γὰρ, εἰ παρενετίθει· Ἔλεγε δὲ τοιά τινα καὶ τοῖα ὁ Ἕκτωρ· νυνὶ δ' ἔφθακεν ἄφνω τὸν μεταβαίνοντα ἡ τοῦ λόγου μετάβασις. Διὸ καὶ ἡ πρόσχρησις τοῦ σχήματος τότε, ἡνίκα ὀξὺς ὁ καιρὸς ὢν διαμέλλειν τῷ γράφοντι μὴ διδῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐπαναγκάζῃ μεταβαίνειν ἐκ προσώπων εἰς πρόσωπα, ὡς καὶ παρὰ τῷ Ἑκαταίῳ· Κῆυξ δὲ, ταῦτα δεινὰ ποιού-

μενος, αὐτίκα ἐκέλευε τοὺς Ἡρακλείδας ἐπιγόνους ἐκχωρεῖν· οὐ γὰρ ὑμῖν δυνατός εἰμι ἀρήγειν. Ὡς μὴ ὧν αὐτοί τε ἀπόλεσθε, κἀμὲ τρῴσελε, ἐς ἄλλον τινὰ δῆμον ἀποίχεσθαι. Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθένης κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον ἐπὶ τοῦ Ἀρισλογείτονος ἐμπαθὲς τὸ πολυπρόσωπον καὶ ἀγχίσλροφον παρέσλησεν. Καὶ οὐδεὶς ὑμῶν χολήν, φησιν, οὐδ' ὀργὴν ἔχων εὑρεθήσεται, ἐφ' οἷς ὁ βδελυρὸς οὗτος καὶ ἀναιδὴς βιάζελαι; ὃς, ὦ μιαρώτατε ἀπάνλων, κεκλεισμένης σοι τῆς παῤῥησίας οὐ κιγκλίσιν, οὐδὲ θύραις, ἃ καὶ παρανοίξειεν ἄν τις — Ἐν ἀτελεῖ τῷ νῷ ταχὺ διαλλάξας, καὶ μονονοὺ μίαν λέξιν διὰ τὸν θυμὸν εἰς δύο διασπάσας πρόσωπα, Ὃς, ὦ μιαρώταλε, εἶτα τὸν πρὸς τὸν Ἀρισλογείτονα λόγον ἀποσλρέψας, καὶ ἀπολιπεῖν δοκῶν, ὅμως διὰ τοῦ πάθους πολὺ πλέον ἐπεσλρέψεν.

Οὐκ ἄλλως ἡ Πηνελόπη,

Κήρυξ, τίπλε δέ σε πρόεσαν μνηστῆρες ἀγαυοί;
Ἦ εἰπέμεναι δμωῇσιν Ὀδυσσῆος θείοιο,
Ἔργων παύσασθαι, σφίσι δ' αὐτοῖς δαῖτα πένεσθαι;
Μὴ μνησλεύσαντες, μηδ' ἄλλοθ' ὁμιλήσαντες,

Ὕσλατα καὶ πύματα νῦν ἐνθάδε δειπνήσειαν,
Οἱ δ' ἅμ' ἀγειρόμενοι βίοτον κατακείρελε πολλὸν,
Κτῆσιν Τηλεμάχοιο δαΐφρονος οὐδέ τι πατρῶν
Ὑμετέρων τῶν πρόσθεν ἀκούετε, παῖδες ἐόντες,
Οἷος Ὀδυσσεὺς ἔσκε —

ΔΔΠΙΙΙ.

Καὶ μέντοι Περίφρασις ὡς οὐχ ὑψηλοπρεπὲς, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι, διστάσειεν· Ὡς γὰρ ἐν μουσικῇ διὰ τῶν παραφώνων καλουμένων ὁ κύριος φθόγγος ἡδίων ἀποτελεῖται, οὕτως ἡ περίφρασις πολλάκις συμφθέγγεται τῇ κυριολογίᾳ, καὶ εἰς κόσμον ἐπιπολὺ συνηχεῖ, καὶ μάλιστ', ἂν μὴ ἔχῃ φυσῶδές τι καὶ ἄμουσον, ἀλλ' ἡδέως κεκραμένον. Ἱκανὸς δὲ τοῦτο τεκμηριῶσαι καὶ Πλάτων κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἐπιταφίου· Ἔργῳ μὲν ἡμῖν οἷδ' ἔχουσι τὰ προσήκοντα σφίσιν αὐτοῖς, ὧν τυχόντες πορεύονται τὴν εἱμαρμένην πορείαν, προπεμφθέντες κοινῇ μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἰδίᾳ δὲ ἕκαστος ὑπὸ τῶν προσηκόντων. Οὐκοῦν τὸν θάνατον εἶπεν εἱμαρμένην πορείαν· τὸ δὲ τετυχηκέ-

ναι τῶν νομιζομένων, προσομωμήν τινα δημοσίαν ὑ-
ωὸ τῆς πατρίδος. Ἆρα δὴ τούτοις μετρίως ὤγκωσε
τὴν νόησιν, ἢ ψιλὴν λαβὼν τὴν λέξιν ἐμελοωοίησε,
καθάωερ ἁρμονίαν τινὰ τῇ τὴν ἐκ τῆς περιφράσεως
περιχεάμενος εὐμέλειαν; Καὶ Ξενοφῶν· *Πόνον δὲ τοῦ*
ζῆν ἡδέως ἡγεμόνα νομίζετε· κάλλισ⌈ον δὲ πάν⌉ων καὶ
πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμισθε·
ἐωαινούμενοι γὰρ μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἅωασι, χαί-
ρετε. Ἀντὶ τοῦ πονεῖν ϑέλετε, πόνον ἡγεμόνα τοῦ ζῆν
ἡδέως ποιεῖσθε εἰωὼν, καὶ τἄλλ᾽ ὁμοίως ἐωεκτείνας,
μεγάλην τινὰ ἔννοιαν τῷ ἐωαίνῳ προσωεριωρίσατο.
Καὶ *τὸ ἀμίμητον ἐκεῖνο τοῦ* Ἡροδότου· Τῶν δὲ Σκυ-
θέων τοῖς συλήσασι τὸ ἱερὸν ἐνέβαλεν ἡ ϑεὸς ϑήλειαν
νοῦσον.

ΔΔΠΙΙΙΙ.

Ἐωίκηρον *μέντοι, τὸ πρᾶγμα ἡ περίφρασις, τῶν ἄλ-*
λων πλέον, εἰ μὴ συμμέτρως τινὶ λαμβάνοιτο· εὐθὺς
γὰρ ἀβλεμὲς προσωίωτει, κουφολογίας τε ὄζον, καὶ
παχύτατον· ὅθεν καὶ τὸν Πλάτωνα, *(δεινὸς γὰρ ἀεὶ*

περὶ σχῆμα, κἄν τισιν ἀκαίρως,) ἐν τοῖς νόμοις λέγοντα, ὡς οὔτε ἀργυροῦν δεῖ πλοῦτον, οὔτε χρυσοῦν ἐν πόλει ἱδρύμενον ἐᾶν οἰκεῖν, διαχλευάζουσιν· ὡς, εἰ πρόβατα, φησὶν, (καὶ βοῦς) ἐκώλυε κεκτῆσθαι, δῆλον, ὅτι προβάτειον ἂν καὶ βόειον πλοῦτον ἔλεγεν. Ἀλλὰ γὰρ ἄλις, ὑπὲρ τῆς εἰς τὰ ὑψηλὰ τῶν σχημάτων χρήσεως ἐκ παρενθήκης τοσαῦτα πεφιλολογῆσθαι, Τερεντιανὲ φίλτατε· πάντα γὰρ ταῦτα παθητικωτέρους καὶ συγκεκινημένους ἀποτελεῖ τοὺς λόγους· πάθος δὲ ὕψους μετέχει τοσοῦτον, ὁμόσον ἦθος ἡδονῆς.

ΔΔΔ.

Ἐπειδὴ μέντοι ἡ τοῦ λόγου νόησις, ἥ τε φράσις, τὰ πλείω δι' ἑκατέρου διέπτυκται, ἴθι δὴ, αὐτοῦ φραστικοῦ μέρους εἴ τινα λοιπὰ ἔτι, προσεπιθεασώμεθα. Ὅτι μὲν τοίνυν ἡ τῶν κυρίων καὶ μεγαλοπρεπῶν ὀνομάτων ἐκλογὴ θαυμασταῖς ἄγει καὶ κατακηλεῖ τοὺς ἀκούοντας, καὶ ὡς πᾶσι τοῖς ῥήτορσι καὶ συγγραφεῦσι κατ' ἄκρον ἐπιτήδευμα, μέγεθος ἅμα, κάλ-

λος, εὐπίνειαν, βάρος, ἰσχὺν, κράτος, ἔτι δὲ τ᾽ ἄλλα, ἂν ὥσί τινα, τοῖς λόγοις, ὥσπερ ἀγάλμασι καλλίστοις, δι᾽ αὐτῆς ἐπανθεῖν παρασκευάζουσα, καὶ οἱονεὶ ψυχήν τινα τοῖς πράγμασι φωνητικὴν ἐντιθεῖσα, μὴ καὶ περιττὸν ᾖ πρὸς εἰδότας διεξιέναι. Φῶς γὰρ τῷ ὄντι ἴδιον τοῦ νοῦ τὰ καλὰ ὀνόματα· ὁ μέντοι γε ὄγκος αὐτῶν οὐ πάντῃ χρειώδης· ἐπεὶ τοῖς μικροῖς πραγματίοις περιτιθέναι μεγάλα καὶ σεμνὰ ὀνόματα ταὐτὸν ἂν φαίνοιτο, ὡς εἴ τις τραγικὸν προσωπεῖον μέγα παιδὶ περιθείη νηπίῳ. Πλὴν ἐν μὲν ποιήσει καὶ ἰ - - - -

ΔΔΔΙ.

– – – πτικώτατον, καὶ γόνιμον τόδ᾽ Ἀνακρέοντος· Οὐκέτι Θρηϊκίης ἐπιστρέφομαι. Ταύτῃ καὶ τοῦ Θεοπόμπου ἐκεῖνο τὸ ἐπαινετὸν διὰ τὸ ἀνάλογον ἔμοιγε σημαντικώτατα ἔχειν δοκεῖ, ὅπερ ὁ Καικίλιος οὐκ οἶδ᾽ ὅπως καταμέμφεται. Δεινὸς ὢν, φησὶν, ὁ Φίλιππος ἀναγκοφαγῆσαι πράγματα. Ἔστιν ἄρ᾽ ὁ ἰδιωτισμὸς ἐνίοτε τοῦ κόσμου παραπολὺ ἐμφανιστικώτερον· ἐπι-

γινώσκεται γὰρ αὐτόθεν ἐκ τοῦ κοινοῦ βίου· τὸ δὲ σύνηθες ἤδη πιστότερον. Οὐκοῦν ἐπὶ τοῦ τὰ αἰσχρὰ καὶ ῥυπαρὰ τλημόνως καὶ μεθ' ἡδονῆς ἕνεκα πλεονεξίας καρτεροῦντος, τὸ ἀναγκοφαγεῖν τὰ πράγματα ἐναργέστατα παρείληπται. Ὧδέ πως ἔχει καὶ τὰ Ἡροδότεια· Ὁ Κλεομένης, φησὶ, μανεὶς τὰς ἑαυτοῦ σάρκας ξιφιδίῳ κατέταμεν εἰς λεπτὰ, ἕως ὅλον καταχορδεύων ἑαυτὸν διέφθειρεν. Καὶ· Ὁ Πύθης ἕως τοῦδε ἐπὶ τῆς νεὼς ἐμάχετο, ἕως ἅπας κατεκρεουργήθη. Ταῦτα γὰρ ἐγγὺς παραξύει τὸν ἰδιώτην, ἀλλ' οὐκ ἰδιωτεύει τῷ σημαντικῷ.

ΔΔΔΙΙ.

Περὶ δὲ πλήθους καὶ Μεταφορῶν ὁ μὲν Καικίλιος ἔοικε γυγκατατίθεσθαι τοῖς δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, ἐπὶ ταὐτοῦ νομοθετοῦσι τάττεσθαι· (ὁ γὰρ Δημοσθένης ὅρος καὶ τῶν τοιούτων·) ὁ τῆς χρείας δὲ καιρὸς, ἔνθα τὰ πάθη χειμάῤῥου δίκην ἐλαύνεται, καὶ τὴν πολυωλήθειαν αὐτῶν ὡς ἀναγκαῖαν ἐνταῦθα συνεφέλκεται. Ἄνθρωποι, φησὶ, μιαροὶ, καί ἀλάστορες,

καὶ κόλακες, ἠκρωτηριασμένοι τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας, τὴν ἐλευθερίαν προσεσωκότες πρότερον μὲν Φιλίσσῳ, νυνὶ δ' Ἀλεξάνδρῳ, τῇ γασ]ρὶ μετροῦντες καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν δ' ἐλευθερίαν καὶ τὸ μηδένα ἔχειν δεσσότην, ἃ τοῖς πρότερον Ἕλλησιν ὅροι τῶν ἀγαθῶν ἦσαν καὶ κανόνες, ἀνατετροφότες. Ἐνταῦθα τῷ πλήθει τῶν τροσικῶν ὁ κατὰ τῶν προδοτῶν ἐσισροσθεῖ τοῦ ῥήτορος θυμός. Διόσερ ὁ μὲν Ἀρισ]οτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος μειλίγματα φασί τινα τῶν θρασειῶν εἶναι ταῦτα μεταφορῶν, τὰ, Ὡσσερεὶ φάναι, καί Οἱονεὶ, καὶ, Εἰ χρὴ τοῦτον εἰσεῖν τὸν τρόσον, καὶ, Εἰ δεῖ παρακινδυνευτικώτερον λέξαι. Ἡ γὰρ ὑσοτίμησις, φασὶν, ἰᾶται τὰ τολμηρά· Ἐγὼ δὲ καὶ ταῦτα μὲν ἀσοδέχομαι, ὅμως δὲ πλήθους καὶ τόλμης μεταφορῶν, (ὅσερ ἔφην καὶ ἐσὶ τῶν σχημάτων,) τὰ εὔκαιρα καὶ σφοδρὰ πάθη καὶ τὸ γενναῖον ὕψος εἶναί φημι ἴδιά τινα ἀλεξιφάρμακα· ὅτι τῷ ῥοθίῳ τῆς φορᾶς ταυτὶ πέφυκεν ἅσαντα τἄλλα παρασύρειν καὶ προωθεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ ὡς ἀναγκαῖα πάντως εἰσσράτ]εσθαι τὰ παράβολα, καὶ οὐκ ἐᾷ τὸν ἀκροατὴν σχολάζειν περὶ τὸν τοῦ πλή-

θους ἔλεγχον, διὰ τὸ συνενθουσιᾷν τῷ λέγοντι. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε ταῖς τοπηγορίαις καὶ διαγραφαῖς, οὐκ ἄλλό τι οὕτως κατασημαντικὸν, ὡς οἱ συνεχεῖς καὶ ἐπάλληλοι τρόποι. Δι' ὧν καὶ παρὰ Ξενοφῶντι ἡ τἀνθρωπίνου σκήνους ἀνατομὴ πομπικῶς, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀναζωγραφεῖται θείως παρὰ τῷ Πλάτωνι. Τὴν μὲν κεφαλὴν αὐτοῦ φησιν ἀκρόπολιν, ἰσθμὸν δὲ μέσον διῳκοδομῆσθαι μεταξὺ (αὐτῆς καὶ) τοῦ στήθους τὸν αὐχένα, σφονδύλους τε ὑπεστηρίχθαι φησὶν, οἷον στρόφιγγας· καὶ τὴν μὲν ἡδονὴν ἀνθρώποις εἶναι κακῶν δέλεαρ, γλῶσσαν δὲ γεύσεως δοκίμιον· ἄναιμα δὲ τῶν φλεβῶν τὴν καρδίαν, καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου σφοδρῶς αἵματος, εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατατεταγμένην· τὰς δὲ διαδρομὰς τῶν πόρων ὀνομάζει στενωπούς· τῇ δὲ πηδήσει τῆς καρδίας, ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐπεγέρσει, ἐπειδὴ διάπυρος ἦν, ἐπικουρίαν μηχανώμενοι, φησὶ, τὴν τοῦ πλεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν, μαλακὴν καὶ ἄναιμον καὶ σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν, ὁποῖον μάλαγμα, ἵν', ὁ θυμὸς ὁπότ' ἐν αὐτῇ ζέσῃ, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον μὴ λυμαίνηται· καὶ τὴν μὲν τῶν

ἐπιθυμιῶν οἴκησιν προσεῖπεν ὡς γυναικωνῖτιν, τὴν τοῦ θυμοῦ δὲ ὥσπερ ἀνδρωνῖτιν· τόν γε μὴν σπλῆνα τῶν ἐντὸς μαγειρεῖον, ὅθεν πληρούμενος τῶν ἀποκαθαιρομένων μέγας καὶ ὕπουλος αὔξεται. Μετὰ δὲ ταῦτα σαρξὶ πάντα, φησὶ, κατεσκίασαν, προβολὴν τῶν ἔξωθεν τὴν σάρκα, οἷον τὰ πηδήματα, προθέμενοι· νομὴν δὲ σαρκῶν ἔφη τὸ αἷμα· τῆς δὲ τροφῆς ἕνεκα, φησὶ, διωχέτευσαν τὸ σῶμα, τέμνοντες ὥσπερ ἐν κήποις ὀχετοὺς, ὡς ἔκ τινος νάματος ἐπιόντος, ἀραιοῦ ὄντος αὐλῶνος τοῦ σώματος, τὰ τῶν φλεβῶν ῥέοι νάμαλα· ἡνίκα δὲ ἡ τελευτὴ παρασλῇ, λύεσθαι φησὶ τὰ τῆς ψυχῆς, οἱονεὶ νεὼς, πείσματα, μεθεῖσθαί τε αὐτὴν ἐλευθέραν. Ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια μυρί' ἄτλα ἐστὶν ἑξῆς· ἀπόχρη δὲ τὰ δεδηλωμένα, ὡς μεγάλαι τὴν φύσιν εἰσὶν αἱ τροπικαὶ, καὶ ὡς ὑψηλοποιὸν αἱ μεταφοραὶ, καὶ ὅτι οἱ παθητικοὶ καὶ φρασλικοὶ κατὰ τὸ πλεῖσλον αὐταῖς χαίρουσι τόποι. Ὅλι μέντοι καὶ ἡ χρῆσις τῶν τρόπων, ὥσπερ τἆλλα πάντα καλὰ ἐν λόγοις, προαγωγὸν ἀεὶ πρὸς τὸ ἄμελρον, δῆλον ἤδη, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. Ἐπὶ γὰρ τούτοις καὶ τὸν Πλάτωνα οὐχ ἥκισλα διασύρουσι, πολλάκις, ὥσ-

ωερ ὑπὸ βακχείας τινὸς τῶν λόγων, εἰς ἀκράτους καὶ ἀπηνεῖς μεταφορὰς καὶ εἰς ἀλληγορικὸν στόμφον ἐκφερόμενον. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἐπινοεῖν φησὶν, ὅτι πόλιν εἶναι δεῖ δίκην κρατῆρος κεκραμένην; οὗ μαινόμενος μὲν οἶνος ἐγκεχυμένος ζεῖ, κολαζόμενος δὲ ὑπὸ νήφοντος ἑτέρου θεοῦ, καλὴν κοινωνίαν λαβὼν, ἀγαθὸν πόμα καὶ μέτριον ἀπεργάζεται. Νήφοντα γὰρ, φασὶ, θεὸν τὸ ὕδωρ λέγειν, κόλασιν δὲ τὴν κρᾶσιν, ποιητοῦ τινος τῷ ὄντι, οὐχὶ νήφοντός ἐστι. Τοῖς τοιούτοις ἐλαττώμασιν ἐπιχειρῶν ὅμως αὐτὸ ὁ Καικίλιος ἐν τοῖς ὑπὲρ Λυσίου συγγράμμασιν ἀπεθάῤῥησε τῷ παντὶ Λυσίαν ἀμείνω Πλάτωνος ἀποφήνασθαι, δυσὶ πάθεσι χρησάμενος ἀκρίτοις· φιλῶν γὰρ τὸν Λυσίαν, ὡς οὐδ' αὐτὸς αὑτὸν, ὅμως μᾶλλον μισεῖ τῷ παντὶ Πλάτωνα, ἢ Λυσίαν φιλεῖ. Πλὴν οὗτος μὲν ὑπὸ φιλονεικίας, οὐδὲ τὰ θέματα ὁμολογούμενα, καθάπερ ᾠήθη· ὡς γὰρ ἀναμάρτητον καὶ καθαρὸν τὸν ῥήτορα προφέρει πολλαχῇ διημαρτημένου τοῦ Πλάτωνος· τὸ δ' ἦν ἄρα οὐχὶ τοιοῦτον, οὐδὲ ὀλίγου δεῖν.

ΔΔΔΙΙΙ.

Φέρε δὴ, λάβωμεν τῷ ὄντι καθαρόν τινα συγγραφέα καὶ ἀνέγκλητον. Ἆρ' οὐκ ἄξιον ἔτι διαπορῆσαι περὶ αὐλοῦ τούτου καθολικῶς, ποτερόν ποτε κρεῖττον ἐν ποιήμασι καὶ λόγοις μέγεθος ἐν ἐνίοις διημαρτημένοις, ἢ τὸ σύμμετρον μὲν ἐν τοῖς κατορθώμασιν, ὑγιὲς δὲ πάντῃ καὶ ἀδιάπτωτον; Καὶ ἔτι νὴ Δία, πότερόν ποτε αἱ πλείους ἀρεταὶ τὸ πρωτεῖον ἐν λόγοις, ἢ αἱ μείζους, δικαίως ἂν φέροιντο; Ἔστι γὰρ ταῦτ' οἰκεῖα τοῖς περὶ ὕψους σκέμματα, καὶ ἐπικρίσεως ἐξ ἅπαντος δεόμενα. Ἐγὼ δ' οἶδα μὲν, ὡς αἱ ὑπερμεγέθεις φύσεις ἥκιστα καθαραί· (τὸ γὰρ ἐν παντὶ ἀκριβὲς κίνδυνος σμικρότητος, ἐν δὲ τοῖς μεγέθεσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄγαν πλούτοις, εἶναί τι χρὴ καὶ παρολιγωρούμενον·) μήποτε δὲ τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον ᾖ, τὸ τὰς μὲν ταπεινὰς καὶ μέσας φύσεις, διὰ τὸ μηδαμῇ παρακινδυνεύειν μηδὲ ἐφίεσθαι τῶν ἄκρων, ἀναμαρτήτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀσφαλεστέρας διαμένειν, τὰ δὲ μεγάλα ἐπισφαλῆ δι' αὐτὸ γίνεσθαι τὸ

μέγεθος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο ἀγνοῶ, τὸ δεύτερον, ὅτι φύσει πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀπὸ τοῦ χείρονος ἀεὶ μᾶλλον ἐπιγινώσκεται, καὶ τῶν μὲν ἁμαρτημάτων ἀνεξάλειπτος ἡ μνήμη παραμένει, τῶν καλῶν δὲ ταχέως ἀπορρεῖ. Παρατεθειμένος δ' οὐκ ὀλίγα καὶ αὐτὸς ἁμαρτήματα καὶ Ὁμήρου καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι μέγιστοι, καὶ ἥκιστα τοῖς παισμασιν ἀρεσκόμενος, ὅμως δὲ οὐχ ἁμαρτήματα μᾶλλον αὐτὰ ἑκούσια καλῶν, ἢ παροράματα, δι' ἀμέλειαν εἰκῇ που καὶ ὡς ἔτυχεν ὑπὸ μεγαλοφυΐας ἀνεπιστάτως παρενηνεγμένα, οὐδὲν ἧττον οἶμαι τὰς μείζονας ἀρετὰς, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι διομαλίζοιεν, τὴν τοῦ πρωτείου ψῆφον μᾶλλον ἀεὶ φέρεσθαι, κἂν, εἰ μὴ δι' ἑνὸς ἑτέρου, τῆς μεγαλοφροσύνης αὐτῆς ἕνεκα· ἐπεὶ τοίγε καὶ ἄπτοτος ὁ Ἀπολλώνιος ὁ τῶν Ἀργοναυτικῶν ποιητὴς, κἂν τοῖς βουκολικοῖς, πλὴν ὀλίγων τῶν ἐξωθεν, ὁ Θεόκριτος ἐπιτυχέστατος. Ἆρ' οὖν Ὅμηρος ἂν μᾶλλον, ἢ Ἀπολλώνιος ἐθέλοις γενέσθαι; Τί δέ; Ἐρατοσθένης ἐν τῇ Ἠριγόνῃ (διὰ πάντων γὰρ ἀμώμητον τὸ ποιημάτιον) Ἀρχιλόχου, πολλὰ καὶ ἀνοικονόμητα παρασύροντος, κἀκεῖνα τῆς ἐκβολῆς τοῦ δαιμονίου πνεύμα-

τος ὁρμῇ, ἣν ὑπὸ νόμον τάξαι δύσκολον, ἆρα δὴ μείζων ποιητής; Τί δ'; ἐν μέλεσι μᾶλλον ἂν εἶναι Βακχυλίδης ἔλοιο, ἢ Πίνδαρος· καὶ ἐν τραγῳδίᾳ Ἴων ὁ Χῖος, ἢ νὴ Δία Σοφοκλῆς; ἐπειδὴ οἱ μὲν ἀδιάπλωτοι, καὶ ἐν τῷ γλαφυρῷ πάντῃ κεκαλλιγραφημένοι· ὁ δὲ Πίνδαρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς ὁτὲ μὲν οἷον πάντα ἐπιφλέγουσι τῇ φορᾷ, σβέννυνται δ' ἀλόγως πολλάκις, καὶ πίπλουσιν ἀτυχέστατα. Ἢ οὐδεὶς ἂν εὖ φρονῶν ἑνὸς δράματος, τοῦ Οἰδίποδος, εἰς ταὐτὸ συνθεὶς πλὰ Ἴωνος ἀντιτιμήσαιτο ἑξῆς.

ΔΔΔΙΙΙΙ.

Εἰ δ' ἀριθμῷ, μὴ τῷ ἀληθεῖ, κρίνοιτο τὰ κατορθώματα, οὕτως ἂν καὶ Ὑπερίδης τῷ παντὶ προέχοι Δημοσθένους· Ἔστι γὰρ αὐτοῦ πολυφωνότερος, καὶ πλείους ἀρετὰς ἔχων, καὶ σχεδὸν ὕψακρος ἐν πᾶσιν, ὡς ὁ πένταθλος, ὥστε τῶν μὲν πρωτείων ἐν ἅπασι τῶν ἄλλων ἀγωνιστῶν λείπεσθαι, πρωτεύειν δὲ τῶν ἰδιωτῶν. Ὁ μὲν γὰρ Ὑπερίδης, πρὸς τῷ πάντα ἕξω γε τῆς συνθέσεως μιμεῖσθαι τὰ Δημοσθένεια κατορθώματα, καὶ

τὰς Λυσιακὰς ἐκ περιτ]οῦ περιείληφεν ἀρε]άς τε καὶ χάριτας. Καὶ γὰρ μαλακίζε]αι, ἀφελείας ἔνθα χρὴ, καὶ οὐ πάντα ἐξῆς καὶ μονοτόνως, ὡς ὁ Δημοσθένης, λέγει· τό τε ἠθικὸν ἔχει μετὰ γλυκύτη]ος ἡδὺ, λιτῶς ἐφηδυνόμενον· ἄφατοί τε περὶ αὐτόν εἰσιν ἀσ]εϊσμοὶ, μυκτὴρ πολιτικώτα]ος, εὐγένεια, τὸ κατὰ τὰς εἰρωνείας εὐστάλαισ]ρον, σκώμμα]α οὐκ ἄμουσα, οὐδ' ἀνάγωγα, κατὰ τοὺς Ἀτ]ικοὺς ἐκείνους, ἀλλ' ἐστικείμενα, διασυρμός τε ἐστιδέξιος, καὶ πολὺ τὸ κωμικὸν, καὶ μετὰ παιδιᾶς εὐσ]όχου κέντρον, ἀμίμητον δὲ εἰστεῖν τὸ ἐν πᾶσι τού]οις ἐσαφρόδιτον· οἰκτίσασθαί τε προσφυέσ]ατος, ἔτι δὲ μυθολογῆσαι κεχυμένος, καὶ ἐν ὑγρῷ πνεύματι διεξοδεῦσαι ἔτι εὐκαμπὴς ἄκρως, ὥσστερ ἀμέλει τὰ μὲν περὶ τὴν Λητὼ ποιητικώ]ερα, τὸν δ' Ἐστιτάφιον ἐστιδεικ]ικῶς, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος, διέθε]ο. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἀνηθοστοίη]ος, ἀδιάχυ]ος, ἧκισ]α ὑγρὸς ἢ ἐστιδεικτικὸς, ἁστάν]ων ἐξῆς τῶν προειρημένων κα]ὰ τὸ πλέον ἄμοιρος. Ἔνθα μέντοι γελοῖος εἶναι βιάζεται καὶ ἀσ]εῖος, οὐ γέλωτα κινεῖ μᾶλλον, ἢ κα]αγελᾶται· ὅταν δὲ ἐγγίζειν θέλη]ῷ ἐστιχαρὴς εἶναι, τότε πλέον ἀφίσ]αται. Τό γέ τοι πε-

ρὶ Φρυγίης ἢ Ἀθηνογενοῦς λογίδιον ἐπιχειρήσας γράφειν, ἔτι μᾶλλον ἂν Ὑπερίδην συνέσπησεν. Ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ, οἶμαι, τὰ μὲν παρ᾽ ἑτέρου καλὰ, καὶ εἰ πολλὰ, ὅμως ἀμελέθη καὶ καρδίῃ νήφοντος, ἀργὰ, καὶ τὸν ἀκροατὴν ἠρεμεῖν ἐῶντα, (οὐδεὶς γοῦν Ὑπερίδην ἀναγινώσκων φοβεῖται) ὁ δὲ ἔνθεν ἐλὼν τοῦ μεγαλοφυεστάτου καὶ ἐπ᾽ ἄκρον ἀρετὰς συντελεσμένας ὑψηγορίας τόνον, ἔμψυχα πάθη, περιουσίαν, ἀγχίνοιαν, τάχος, ἔνθεν δ᾽, ὃ κύριον, τὴν ἅπασιν ἀπρόσιτον δεινότητα καὶ δύναμιν, ἐπειδὴ ταῦτα, φημὶ, ὡς παρεμπεπταί τινα δωρήματα, (οὐ γὰρ εἰπεῖν παντὸν ἀνθρώπινα,) ἀθρόα ἐς ἑαυτὸν ἔσπασε, διὰ τοῦτο, οἷς ἔχει καλοῖς, ἅπαντας ἀεὶ νικᾷ, καὶ ὑπὲρ ὧν οὐκ ἔχει, ὥσπερεὶ καταβροντᾷ καὶ καταφέγγει τοὺς ἀπ᾽ αἰῶνος ῥήτορας· καὶ πάντον ἄν τις κέραυνοῖς φερομένοις ἀντανοῖξαι τὰ ὄμματα δύναιτο, ἢ ἀντοφθαλμῆσαι τοῖς ἐπαλλήλοις ἐκείνου πάθεσιν.

ΔΔΔΠ.

Ἐωὶ μέντοι τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλη τίς ἐσ]ιν, ὡς ἔ-φην, διαφορά· οὐ γὰρ μεγέθει τῶν ἀρε]ῶν, ἀλλὰ καὶ τῷ πλήθει πολὺ λειπόμενος ὁ Λυσίας· ὁ μὲν πλεῖον ἔτι τοῖς ἁμαρτήμασι περιτ]εύει, ἢ ταῖς ἀρεταῖς λείπεται. Τί ποτ᾽ οὖν εἶδον οἱ ἰσόθεοι ἐκεῖνοι καὶ τῶν μεγίσ]ων ἐπορεξάμενοι τῆς συγ]ραφῆς, τῆς δ᾽ ἐν ἅπασιν ἀκριβείας ὑπερφρονήσαν]ες; Πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἐκεῖνο, ὅτι ἡ φύσις οὐ ταπεινὸν ἡμᾶς ζῶον οὐδ᾽ ἀγεννὲς ἔκρινε, τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ᾽, ὡς εἰς μεγάλην τινὰ πανήγυριν, εἰς τὸν βίον καὶ εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον ἐπάγουσα, θεατάς τινας τῶν ὅλων αὐτῆς ἐσομένους καὶ φιλοτιμωτάτους ἀγωνισ]ὰς, εὐθὺς ἅμα χον ἔρωτα ἐνέφυσεν ἡμῶν ταῖς ψυχαῖς παντὸς ἀεὶ τοῦ μεγάλου, καὶ ὡς πρὸς ἡμᾶς δαιμονιωτέρου. Διόπερ τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς οὐδ᾽ ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ περιέχον]ος πολλάκις ὅρους ἐκβαίνουσιν αἱ ἐπίνοιαι· καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὃς πλέον

ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα καὶ καλὸν, ταχέως εἴσεται, πρὸς ἃ γελόναμεν. Ἔνθεν φυσικῶς πως ἀγόμενοι, μὰ Δί', οὐ τὰ μικρὰ ῥεῖθρα θαυμάζομεν, εἰ καὶ διαυγῆ καὶ χρήσιμα, ἀλλὰ τὸν Νεῖλον καὶ Ἴστρον, ἢ Ῥῆνον, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον τὸν Ὠκεανόν· οὐδέ γε τὸ ὑφ' ἡμῶν τουτὶ φλογίον ἀναναιόμενον, ἐπεὶ καθαρὸν σώζει τὸ φέγγος, ἐκπληττόμεθα τῶν οὐρανίων μᾶλλον, καίτοι πολλάκις ἐπισκοτουμένων· οὐδὲ τῶν τῆς Αἴτνης κρατήρων ἀξιοθαυμαστότερον νομίζομεν, ἧς αἱ ἀναχοαὶ πέτρους τε ἐκ βυθοῦ καὶ ὅλους ὄχθους ἀναφέρουσι, καὶ ποταμοὺς ἐνίοτε τοῦ γένους ἐκείνου καὶ αὐτοῦ μόνου προχέουσι πυρός. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐκεῖν' ἂν εἴποιμεν, ὡς εὐπόριστον μὲν ἀνθρώποις τὸ χρειῶδες, ἢ καὶ ἀναγκαῖον, θαυμαστὸν δ' ὅμως ἀεὶ τὸ παράδοξον.

ΔΔΔΠΙ.

Οὐκοῦν ἐπί γε τῶν ἐν λόγοις μεγαλοφυῶν, ἐφ' ὧν οὐκέτ' ἔξω τῆς χρείας καί ὠφελείας πίπτει τὸ μέγεθος, προσήκει συνθεωρεῖν αὐτόθεν, ὅτι τοῦ ἀναμαρτήτου

πολὺ ἀφεσ⟦ῶτες οἱ τηλικοῦτοι ὅμως πάντες εἰσὶν ἐ-
πάνω τοῦ ϑνητοῦ· καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς χρωμένους
ἀνθρώπους ἐλέγχει, τὸ δ' ὕψος ἐ⟦γὺς αἴρει μεγαλο-
φροσύνης ϑεοῦ· καὶ τὸ μὲν ἄπ⟦αιστον οὐ ψέγεται,
τὸ μέγα δὲ καὶ ϑαυμάζεται. Τί χρὴ πρὸς τούτοις ἔ-
τι λέγειν; Ὡς ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ἕκασ⟦ος ἄπαν⟦α τὰ
σφάλμα⟦α ἑνὶ ἐξωνεῖται πολλάκις ὕψει καὶ κατορ-
θώμα⟦ι, καὶ τὸ κυριώτα⟦ον, ὡς, εἴ τις ἐκλέξας ⟦τὰ Ὁμή-
ρου, τὰ Δημοσθένους, τὰ Πλάτωνος, τὰ τῶν ἄλλων,
ὅσοι δὴ μέγισ⟦οι, παραπ⟦ώματα πάντα ὁμόσε συν-
αθροίσειεν, ἐλάχισ⟦ον ἄν τι, μᾶλλον δ' οὐδὲ πολλοσ⟦η-
μόριον ἂν εὑρεθείη τῶν ἐκείνοις τοῖς ἥρωσι πάντη
κατορθουμένων. Διὰ ταῦθ' ὁ πᾶς αὐτοῖς αἰὼν καὶ βίος,
οὐ δυνάμενος ἀπὸ τοῦ φθόνου παρανοίας ἁλῶναι,
φέρων ἀπέδωκε τὰ νικητήρια, καὶ ἄχρι νῦν ἀναφαί-
ρετα φυλάττει, καὶ ἔοικε τηρήσειν,

Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ.

Πρὸς μέντοι γε τὸν γράφοντα, ὡς ὁ Κολοσσὸς ὁ ἡ-
μαρτημένος οὐ κρείτ⟦ων, ἢ ὁ Πολυκλείτου Δορυφό-
ρος, παράκειται πρὸς πολλοῖς εἰπεῖν, ὅτι ἐπὶ μὲν
τέχνης ϑαυμάζεται τὸ ἀκριβέσ⟦ατον, ἐπὶ δὲ τῶν φυ-

σικῶν ἔργων τὸ μέγεθος· φύσει δὲ λογικὸν ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἐπὶ μὲν ἀνδριάντων ζητεῖται τὸ ὅμοιον ἀνθρώπῳ, ἐπὶ δὲ λόγου τὸ ὑπεραῖρον, ὡς ἔφην, τὰ ἀνθρώπινα. Προσήκει δ' ὅμως, (ἀνακάμπτει γὰρ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἡμῖν τοῦ ὑπομνήματος ἡ παραίνεσις,) ἐπειδὴ τὸ μὲν ἀδιάπτωτον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τέχνης ἐστὶ κατόρθωμα, τὸ δ' ἐν ὑπεροχῇ, πλὴν οὐχ ὁμότονον, μεγαλοφυΐας, βοήθημα τῇ φύσει παντὶ πορίζεσθαι τὴν τέχνην· ἡ γὰρ ἀλληλουχία τούτων ἴσως γένοιτ' ἂν τὸ τέλειον. Τοσαῦτα ἦν ἀναγκαῖον ὑπὲρ τῶν προτεθέντων ἐπιχρῖναι σκεμμάτων· χαιρέτω δ' ἕκαστος, οἷς ἥδεται.

ΔΔΔΠΙΙ.

Ταῖς δὲ μεταφοραῖς γειτνιῶσιν (ἐπανιτέον γὰρ) αἱ παραβολαὶ καὶ εἰκόνες, ἐκείνῃ μόνον παραλλάττουσαι - - - - -

ΔΔΔΠΙΙΙ.

– – – σ⟆οι καὶ αἱ τοιαῦται· Εἰ μὴ τὸν ἐγκέφαλον ἐν ταῖς πτέρναις καταπεπατημένον φορεῖτε. Διόπερ εἰδέναι χρὴ τὸ μέχρι που παρορισ⟆έον ἕκασ⟆ον· τὸ γὰρ ἐνίο⟆ε περαιτέρω προεκπίπτειν ἀναιρεῖ τὴν ὑπερβολήν, καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπερτεινόμενα χαλᾶται, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ εἰς ὑπεναντιώσεις ἀντιπεριί⟆αται. Ὁ γοῦν Ἰσοκράτης, οὐκ οἶδ' ὅπως, παιδὸς πρᾶγμα ἔπαθεν, διὰ τὴν τοῦ πάν⟆α αὐξητικῶς ἐθέλειν λέγειν φιλο⟆ιμίαν. Ἔστι μὲν γὰρ ὑπόθεσις αὐτῷ ⟆οῦ Πανη⟆υρικοῦ λόγου, ὡς ἡ Ἀθηναίων πόλις ταῖς εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσίαις ὑπερβάλλει τὴν Λακεδαιμονίων· ὁ δ' εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ ταῦ⟆α τίθησιν· Ἔπειθ' οἱ λόγοι τοσαύτην ἔχουσι δύναμιν, ὥσθ' οἷόν τ' εἶναι καὶ ⟆ὰ με⟆άλα ⟆απεινὰ ποιῆσαι, καὶ τοῖς μικροῖς περιθεῖναι μέ⟆εθος, καὶ ⟆ὰ παλαιὰ καινῶς εἰπεῖν, καὶ περὶ τῶν νεωσ⟆ὶ γεγενημένων ἀρχαίως διελθεῖν. Οὐκοῦν, φησί ⟆ις, Ἰσόκρα⟆ες, οὕ⟆ως μέλλεις καὶ τὰ περὶ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων ἀναλλάτ⟆ειν; Σχεδὸν γὰρ τὸ τῶν λόγων ἐγκώμιον ἀπι-

σλίας τῆς καθ' αὐτοῦ τοῖς ἀκούουσι παράγγελμα καὶ προοίμιον ἐξέθηκε. Μήποτ' οὖν ἄρισλαι τῶν ὑπερβολῶν (ὡς καὶ ἐπὶ τῶν σχημάτων προείπομεν) αἱ αὐτὸ τοῦτο διαλανθάνουσαι, ὅτι εἰσὶν ὑπερβολαί. Γίνεται δὲ τοιόνδε, ἐπειδὰν ὑπὸ ἐκπαθείας μεγέθει τινὶ συνεκφωνῶνται περισλάσεως, ὅπερ ὁ Θουκυδίδης ἐπὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ φθειρομένων ποιεῖ. Οἵ τε γὰρ Συρακούσιοι, φησὶν, ἐπικαταβάντες τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ μάλισλα ἔσφαζον· καὶ τὸ ὕδωρ εὐθὺς διέφθαρτο· ἀλλ' οὐδὲν ἧσσον ἐπίνετο ὁμοῦ τῷ πηλῷ ἡματωμένον, καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτι ἦν περιμάχητον. Αἷμα καὶ πηλὸν πινόμενα ὅμως εἶναι περιμάχητα ἔτι, ποιεῖ πισλὸν ἡ τοῦ πάθους ὑπεροχὴ καὶ περίσλασις. Καὶ λὸ Ἡροδότειον ἐπὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις ὅμοιον. Ἐν τούτῳ, φησὶν, ἀλεξομένους μαχαίρῃσιν, ὅσοις αὐτῶν ἔτι ἐτύγχανον περιοῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ σλόμασι, κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες. Ἐνταῦθ', οἷόν ἐστι τὸ καὶ σλόμασι μάχεσθαι πρὸς ὡπλισμένους, καὶ ὁποῖόν τι τὸ κατακεχῶσθαι βέλεσιν, ἐρεῖς. Πλὴν ὁμοίως ἔχει πίσλιν· οὐ γὰρ τὸ πρᾶγμα ἕνεκα τῆς ὑπερβολῆς παραλαμβάνεσθαι δοκεῖ, ἡ ὑπερβολὴ δ' εὐλό-

γως γεννᾶσθαι πρὸς τοῦ πράγματος. Ἔστι γὰρ, ὡς οὐ διαλείπω λέγων, παντὸς τολμήματος λεκτικοῦ λύσις καὶ πανάκειά τις τὰ ἐγγὺς ἐκστάσεως ἔργα καὶ πάθη· ὅθεν καὶ τὰ κωμικὰ, καίτοιγ' εἰς ἀπιστίαν ἐκπίπτοντα, πιθανὰ διὰ τὸ γελοῖον.

Ἀγρὸν ἔσχ' ἐλάττω γῆν ἔχοντ' ἄρ' ἐπιστολῆς
Λακωνικῆς —

καὶ γὰρ ὁ γέλως πάθος ἐν ἡδονῇ. Αἱ δ' ὑπερβολαὶ, καθάπερ ἐπὶ τὸ μεῖζον, οὕτω καὶ ἐπὶ τοὔλαττον, ἐπειδὴ κοινὸν ἀμφοῖν ἡ ἐπίτασις· καί πως ὁ διασυρμὸς ταπεινότητός ἐστιν αὔξησις.

ΔΔΔΠΙΙΙΙ.

Ἡ πέμπτη μοῖρα τῶν συντελουσῶν εἰς τὸ ὕψος, ὧν γε ἐν ἀρχῇ προὐθέμεθα, ἔθ' ἡμῖν λείπεται, ὦ κράτιστε. Ἡ διὰ τῶν λόγων αὕτη ποιὰ σύνθεσις. Ὑπὲρ ἧς ἐν δυσὶν ἀπορρήτοις ἀποδεδωκότες συντάγμασιν, ὅσα γε τῆς θεωρίας ἦν ἡμῖν ἐφικτὰ, τοσοῦτον ἐξ ἀνάγκης προσθείημεν ἂν εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν, ὡς οὐ μόνον ἐστὶ πειθοῦς καὶ ἡδονῆς ἡ ἁρμονία φυσικὸν

ἀνθρώποις [ἐνέργημα,] ἀλλὰ καὶ μετ' ἐλευθερίας καὶ πάθους θαυμασ⟦τ⟧όν τι ὄργανον. Οὐ γὰρ αὐλὸς μὲν ἐπιτίθησί τινα πάθη τοῖς ἀκροωμένοις, καὶ οἷον ἔκφρονας καὶ κορυβαντιασμοῦ πλήρεις ἀποτελεῖ, καὶ βάσιν ἐνδούς τινα ῥυθμοῦ πρὸς ταύτην ἀναγκάζει βαίνειν ἐν ῥυθμῷ καὶ συνεξομοιοῦσθαι τῷ μέλει τὸν ἀκροατὴν, κἂν ἄμουσος ᾖ παντάπασι; καὶ, νὴ Δία, φθόγ⟦γ⟧οι κιθάρας, οὐδὲν ἁπλῶς σημαίνοντες, ταῖς τῶν ἤχων μεταβολαῖς, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους κρούσει, καὶ μίξει τῆς συμφωνίας θαυμαστὸν ἐπάγουσι πολλάκις, ὡς ἐπί⟦σ⟧ασιν, θέλγητρον. Καίτοι ταῦτα τὰ εἴδωλα καὶ μιμήματα νόθα ἐσ⟦τ⟧ὶ πειθοῦς, οὐχὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, ὡς ἔφην, ἐνεργήματα γνήσια. Οὐκ οἰόμεθα δ' ἄρα, τὴν σύνθεσιν, ἁρμονίαν τινὰ οὖσαν λόγων ἀνθρώποις ἐμφύτων, καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, οὐχὶ τῆς ἀκοῆς μόνης ἐφαπτομένων, ποικίλας κινοῦσαν ἰδέας ὀνομάτων, νοήσεων, πρα⟦γ⟧μάτων, κάλλους, εὐμελείας, πάντων ἡμῖν ἐντρόφων καὶ συγγενῶν, καὶ ἅμα τῇ μίξει καὶ πολυμορφίᾳ τῶν ἑαυτῆς φθόγγων τὸ παρεσ⟦τ⟧ὼς τῷ λέγοντι πάθος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πέλας παρεισάγουσαν, καὶ εἰς με-

τουσίαν αὐτοῦ τοὺς ἀκούοντας ἀεὶ καθισ⟦ᾶσαν, τῇ τε τῶν λέξεων ἐωοικοδομήσει τὰ μεγέθη συναρμόζουσαν, δι' αὐτῶν τούτων κηλεῖν τε ὁμοῦ, καὶ πρὸς ὄγκον ⟧ε, καὶ ἀξίωμα, καὶ ὕψος, καὶ πᾶν, ὃ ἐν αὐτῇ περιλαμβάνει, ἡμᾶς ἑκάσ⟦οτε συνδιατιθέναι, παντοίως ἡμῶν τῆς διανοίας ἐωικρατοῦσαν; Ἀλλ' ἔοικε μανίᾳ τὸ περι τῶν οὕτως ὁμολογουμένων διαωορεῖν· ἀωοχρῶσα γὰρ ἡ πεῖρα πίσ⟦ις. Ὑψηλόν γε τοῦτο δοκεῖ νόημα, καὶ ἔσ⟦ι τῷ ὄντι θαυμάσιον, ὃ τῷ ψηφίσματι ὁ Δημοσθένης ἐωιφέρει· Τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περισ⟦άντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐωοίησεν, ὥσωερ νέφος· ἀλλ' αὐτῆς τῆς διανοίας οὐκ ἔλατ⟦ον τῇ ἁρμονίᾳ πεφώνηται· ὅλον τε γὰρ ἐωὶ τῶν δακτυλικῶν εἴρηται ῥυθμῶν· εὐγενέσ⟦ατοι δ' οὗτοι καὶ μεγεθοωοιοί· (διὸ καὶ τὸ ἡρῷον, ὃν ἴσμεν κάλλισ⟦ον, μέτρον συνισ⟦ᾶσιν·) τότε * * ἐωεὶ τοίγε ἐκ τῆς ἰδίας αὐτὸ χώρας μετάθες, ὅωοι δὴ ἐθέλεις, Τοῦτο τὸ ψήφισμα, ὥσωερ νέφος, ἐωοίησε τὸν τότε κίνδυνον παρελθεῖν, ἢ νὴ Δία μίαν ἀωόκοψον συλλαβὴν μόνον, Ἐωοίησεν παρελθεῖν ὡς νέφος, καὶ εἶση, πόσον ἡ ἁρμονία τῷ ὕψει συνηχεῖ. Αὐτὸ γὰρ τὸ Ὥσωερ νέφος

ἐπὶ μακροῦ τοῦ πρώτου ῥυθμοῦ βέβηκε, τέτρασι καταμετρουμένου χρόνοις· ἐξαιρεθείσης δὲ τῆς μιᾶς συλλαβῆς, Ὡς νέφος, εὐθὺς ἀκρωτηριάζει τῇ συσκοπῇ τὸ μέγεθος· Ὡς ἔμπαλιν. ἐὰν ἐπεκτείνῃς, Παρελθεῖν ἐποίησεν, ὥσπερεὶ νέφος, τὸ αὐτὸ σημαίνει, οὐ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτι προσπίπτει· ὅτι τῷ μήκει τῶν ἄκρων χρόνων συνεκλύεται καὶ διαχαλᾶται τὸ ὕψος τὸ ἀπότομον.

ΔΔΔΔ.

Ἐν δὲ τοῖς μάλιστα μεγεθοποιεῖ τὰ λεγόμενα, καθάπερ τὰ σώματα, ἡ τῶν μελῶν ἐπισύνθεσις, ὧν ἓν μὲν οὐδὲν, τμηθὲν ἀφ' ἑτέρου, καθ' ἑαυτὸ ἀξιόλογον ἔχει, πάντα δὲ μετ' ἀλλήλων ἐκπληροῖ τέλειον σύστημα. Οὕτως τὰ μεγάλα, σκεδασθέντα μὲν ἀπ' ἀλλήλων ἄλλο ἄλλῃ, ἅμα ἑαυτοῖς συνδιαφορεῖ καὶ τὸ ὕψος· σωματοποιούμενα δὲ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ ἔτι τῷ δεσμῷ τῆς ἁρμονίας περικλειόμενα, αὐτῷ τῷ κύκλῳ φωνήεντα γίνεται, καὶ σχεδὸν ἐν ταῖς περιόδοις ἔρανός ἐστι πλήθους τὰ μεγέθη. Ἀλλὰ μὴν ὅτι τε πολλοὶ καὶ

συγγραφέων καὶ ποιητῶν, οὐκ ὄντες ὑψηλοὶ φύσει, μήποτε δὲ καὶ ἀμελέθεις, ὅμως, κοινοῖς καὶ δημώδεσι τοῖς ὀνόμασι καὶ οὐδὲν ἐπαγομένοις περιττὸν ὡς τὰ πολλὰ συγχρώμενοι, διὰ μόνου τοῦ συνθεῖναι καὶ ἁρμόσαι ταῦτα ὅμως ὄγκον καὶ διάσχημα, καὶ τὸ μὴ ταπεινοὶ δοκεῖν εἶναι, περιεβάλοντο, καθάπερ ἄλλοι τε πολλοὶ, καὶ Φίλιστος, Ἀριστοφάνης ἔν τισιν, ἐν τοῖς πλείστοις Εὐριπίδης, ἱκανῶς ἡμῖν δεδήλωται. Μετά γέ τοι τὴν τεκνοκτονίαν Ἡρακλῆς φησι,

Γέμω κακῶν δὴ, κοὐκέτ' ἔσθ', ὅπη τεθῇ.

Σφόδρα δημῶδες τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ γέγονεν ὑψηλὸν τῇ πλάσει ἀναλογοῦν· εἰ δ' ἄλλως αὐτὸ συναρμόσεις, φανήσεταί σοι, διότι τῆς συνθέσεως ποιητὴς ὁ Εὐριπίδης μᾶλλόν ἐστιν, ἢ τοῦ νοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς συρομένης ὑπὸ τοῦ ταύρου Δίρκης,

— Εἰ δέ που

Τύχοι, πέριξ ἑλίξας εἴλχ' ὁμοῦ λαβὼν

Γυναῖκα, πέτραν, δρῦν, μεταλλάσσων ἀεί.

Ἔστι μὲν γενναῖον τὸ λῆμμα, ἀδρότερον δὲ γέγονε τῷ τὴν ἁρμονίαν μὴ κατεσπεῦσθαι, μηδ' οἷον μὲν ἀσκυλίσματι φέρεσθαι, ἀλλὰ σκληριγμούς τε ἔχειν

πρὸς ἄλληλα τὰ ὀνόματα καὶ ἐξερείσματα τῶν χρόνων, πρὸς ἑδραῖον διαβεβηκότα μέγεθος.

ΔΔΔΔΙ.

Μικροπρεποῦν δ' οὐδὲν οὕτως ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, ὡς ῥυθμὸς κεκλασμένος λόγῳ καὶ σεσοβημένος, οἷον δὴ πυῤῥίχιοι, καὶ τροχαῖοι, καὶ διχόρειοι, τέλεον εἰς ὀρχηστικὸν συνεκπίπτοντες· εὐθὺς γὰρ πάντα φαίνεται τὰ κατάρυθμα κομψὰ, καὶ μικροχαρῆ, καὶ ἀπαθέστατα, διὰ τῆς ὁμοειδίας ἐπιπολάζοντα. Καὶ ἔτι τούτων τὸ χείριστον, ὅπως, ὥσπερ τὰ ᾠδάρια τοὺς ἀκροατὰς ἀπὸ τοῦ πράγματος ἀφέλκει, καὶ ἐπ' αὐτὰ βιάζεται, οὕτως καὶ τὰ κατεῤῥυθμισμένα τῶν λεγομένων οὐ τὸ τοῦ λόγου πάθος ἐνδίδωσι τοῖς ἀκούουσι, τὸ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ, ὡς ἐνίοτε προειδότας τὰς ὀφειλομένας καταλήξεις αὐτοὺς ὑποκρούειν τοῖς λέγουσι, καὶ φθάνοντας, ὡς ἐν χορῷ τινι, προαπαδιδόναι τὴν βάσιν. Ὁμοίως δὲ ἀμεγέθη καὶ τὰ λίαν συγκείμενα, καὶ εἰς μικρὰ καὶ βραχυσύλλαβα συγκεκομμένα, καὶ ὡσανεὶ γόμφοις τισὶν ἐπαλλήλοις κατ' ἐγκοπὰς καὶ σκληρότητας ἐπισυνδεδεμένα.

ΔΔΔΔII.

Ἔτι γε μὴν ὕψους μειωτικὸν καὶ ἡ ἄγαν τῆς φράσεως συγκοπή· πηροῖ γὰρ τὸ μέλεθος, ὅταν εἰς λίαν συνάγηται βραχύ. Ἀκουέσθω δὲ νῦν μὴ τὰ δεόντως συνεστραμμένα, ἀλλ' ὅσα ἄντικρυς μικρὰ καὶ κατακερματισμένα· συγκοπὴ μὲν γὰρ κωλύει τὸν νοῦν, συντομία δ' ἐπ' εὐθὺ [ἄγει]. Δῆλον δ', ὡς ἔμπαλιν τὰ ἐκτάδην ἀπόψυχα, τὰ γὰρ ἄκαιρον μῆκος ἀνακαλούμενα.

ΔΔΔΔIII.

Δεινὴ δ' αἰσχύναι τὰ μεγέθη καὶ ἡ μικρότης τῶν ὀνομάτων. Παρὰ γοῦν τῷ Ἡροδότῳ καλὰ μὲν τὰ λήμματα δαιμονίως ὁ χειμὼν πέφρασται, τινὰ δὲ νὴ Δία περιέχει τῆς ὕλης ἀδοξότερα· καὶ τοῦτο μὲν ἴσως· Ζεσάσης δὲ τῆς Θαλάσσης· ὡς τὸ Ζεσάσης πολὺ τὸ ὕψος περισῳᾷ διὰ τὸ κακόστομον. Ἄμ', Ὁ ἄνεμος, φησὶν, ἐκοπίασε· καὶ, Τοὺς περὶ τὸ ναυάγιον δρασσο-

μένους ἐξεδέχετο τέλος ἄχαρι. Ἄσεμνον γὰρ τὸ Κοπιάσαι καὶ ἰδιωτικόν· τὸ δ' Ἄχαρι τηλικούτου πάθους ἀνοίκειον. Ὁμοίως καὶ ὁ Θεόπομπος, ὑπερφυῶς σκευάσας τὴν τοῦ Πέρσου κατάβασιν ἐπ' Αἴγυπτον, ὀνοματίοις τισὶ τὰ ὅλα διέβαλεν. „ Ποῖα γὰρ πόλις, ἢ ποῖον ἔθνος τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, οὐκ ἐπρεσβεύετο πρὸς βασιλέα; Τί δὲ τῶν ἐκ τῆς γῆς γεννωμένων, ἢ τῶν κατὰ τέχνην ἐπιτελουμένων καλῶν ἢ τιμίων, οὐκ ἐκομίσθη δῶρον ὡς αὐτόν; Οὐ πολλαὶ μὲν καὶ πολυτελεῖς στρωμναὶ καὶ χλανίδες, τὰ μὲν ἀλουργεῖς, τὰ δὲ ποικίλται, τὰ δὲ λευκαὶ, πολλαὶ δὲ σκηναὶ χρυσαῖ, κατεσκευασμέναι πᾶσι τοῖς χρησίμοις, πολλαὶ δὲ καὶ ξυστίδες καὶ κλῖναι πολυτελεῖς; Ἔτι δὲ καὶ κοῖλος ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἀπειργασμένος, καὶ ἐκπώματα, καὶ κρατῆρες, ὧν τοὺς μὲν λιθοκολλήτους, τοὺς δ' ἄλλους ἀκριβῶς καὶ πολυτελῶς εἶδες ἂν ἐκπεπονημένους. Πρὸς δὲ τούτοις ἀναρίθμητοι μὲν ὅπλων μυριάδες, τῶν μὲν Ἑλληνικῶν, τῶν δὲ βαρβαρικῶν· ὑπερβάλλοντα δὲ τὸ πλῆθος ὑποζύγια, καὶ πρὸς καταπόσιν ἱερεῖα εἰς ταῦτα καὶ πολλοὶ μὲν ἀρτυμάτων μέδιμνοι, πολλοὶ δ' οἱ θύλακοι, καὶ σάκκοι, καὶ

χάρται βιβλίων, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων χρησίμων· τοσαῦτα δὲ κρέα τεταριχευμένα παντοδαπῶν ἱερείων, ὡς σωροὺς αὐτῶν γενέσθαι τηλικούτους, ὥστε τοὺς προσιόντας πόρρωθεν ὑπολαμβάνειν ὄχθους εἶναι καὶ λόφους ἀντωθουμένους. „ Ἐν τῶν ὑψηλοτέρων ἐπὶ τὰ ταπεινότερα ἀποδιδράσκει, δέον ποιήσασθαι τὴν αὔξησιν ἔμπαλιν· ἅμα τῇ θαυμαστῇ τῆς ὅλης παρασκευῆς ἀγγελίᾳ παραμίξας τοὺς θυλάκους, καὶ τὰ ἀρτύματα, καὶ τὰ σακκία, μαγειρείου τινὰ φαντασίαν ἐποίησεν. Ὥσπερ γὰρ, εἴ τις, ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν προκοσμημάτων, μεταξὺ τῶν χρυσίων καὶ λιθοκολλήτων κρατήρων, καὶ ἀργύρου κοίλου, σκηνῶν τε ὁλοχρύσων καὶ ἐκπωμάτων, φέρων μέσα ἔθηκε θυλάκια καὶ σακκία, ἀπρεπὲς ἂν ἦν τῇ προσόψει τὸ ἔργον· οὕτω καὶ τῆς ἑρμηνείας τὰ τοιαῦτα ὀνόματα αἴσχη καὶ οἱονεὶ σίγματα καθίσταται, παρὰ καιρὸν ἐγκαταλατόμενα. Παρέκειτο δ' ὡς ὁλοσχερῶς ἐπελθεῖν καὶ οὓς ὄχθους λέγει συμβεβλῆσθαι, καὶ περὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς, οὕτως ἀλλάξας, εἰπεῖν καμήλους καὶ πλῆθος ὑποζυγίων, φορταγωγούντων πάντα τὰ πρὸς τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν τραπεζῶν χορη-

γήματα· ἢ σωροὺς ὀνομάσαι παντοίων σπερμάτων, καὶ τῶν, ἅπερ διαφέρει πρὸς ὀψοποιΐας καὶ ἡδυπαθείας, ἢ, εἴπερ πάντα, ὡς ἐβούλετο, αὐτάρκη οὕτως εἶναι, καὶ ὅσα τραπεζοκόμων εἰπεῖν καὶ ὀψοποιῶν ἡδύσματα. Οὐ γὰρ δεῖ καταντᾶν ἐν τοῖς ὕψεσιν εἰς τὰ ῥυπαρὰ καὶ ἐξυβρισμένα, ἂν μὴ σφόδρα ὑπό τινος ἀνάγκης συνδιωκώμεθα· ἀλλὰ τῶν πραγμάτων πρέποι ἂν καὶ τὰς φωνὰς ἔχειν ἀξίας, καὶ μιμεῖσθαι τὴν δημιουργήσασαν φύσιν τὸν ἄνθρωπον, ἥτις ἐν ἡμῖν τὰ μέρη τὰ ἀπόῤῥητα οὐκ ἔθηκεν ἐν προσώπῳ, οὐδὲ τὰ τοῦ παντὸς ὄγκου περιηθήματα· ἀπεκρύψατο δὲ, ὡς ἐνῆν, καὶ, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, τοὺς τούτων ὅτι πορῥωτάτω ὀχετοὺς ἀπέστρεψεν, οὐδαμῇ καταισχύνασα τὸ τοῦ ὅλου ζώου κάλλος. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐπ' εἴδους δεῖ τὰ μικροπρεπῆ διαριθμεῖν· προϋποδεδειγμένων γὰρ τῶν, ὅσα εὐγενεῖς καὶ ὑψηλοὺς ἐργάζεται τοὺς λόγους, δῆλον, ὡς τὰ ἐναντία τούτων ταπεινοὺς ποιήσει κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἀσχήμονας.

ΔΔΔΔΙΙΙΙ.

Ἐκεῖνο μέντοι λοιπὸν ἕνεκα τῆς σῆς χρησ]ομαθείας οὐκ ὀκνήσομεν ἐπιπροσθεῖναι καὶ διασαφῆσαι, Τερεντιανὲ φίλτατε, ὅπερ ἐξήτησέ τις τῶν φιλοσόφων προσέναγχος, Θαῦμά μ᾽ ἔχει, λέγων, ὡς ἀμέλει καὶ ἑτέρους πολλοὺς, πῶς ποτε κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα πιθαναὶ μὲν ἐπ᾽ ἄκρον καὶ πολιτικαὶ, δριμεῖαί τε καὶ ἐντραχεῖς, καὶ μάλισ]α πρὸς ἡδονὰς λόγων εὔφοροι, ὑψηλαὶ δὲ λίαν καὶ ὑπερμεγέθεις, πλὴν εἰ μή τι σπάνιον, οὐκέτι γίνονται φύσεις. Τοσαύτη λόγων κοσμική τις ἐπέχει τὸν βίον ἀφορία. Ἦ, νὴ Δί᾽, ἔφη, πιστευτέον ἐκείνῳ τῷ τρυλλουμένῳ, ὡς ἡ δημοκρατία τῶν μεγάλων ἀγαθὴ τιθηνὸς, ἦ μόνη σχεδὸν καὶ συνήκμασαν οἱ περὶ λόγους δεινοὶ καὶ συναπέθανον; Θρέψαι τε γὰρ, φησὶν, ἱκανὴ τὰ φρονήματα τῶν μεγαλοφρόνων ἡ ἐλευθερία, καὶ ἐπελπίσαι, καὶ ἅμα διελθεῖν τὸ πρόθυμον τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος καὶ τῆς περὶ τὰ πρωτεῖα φιλοτιμίας. Ἔτι γε μὴν διὰ τὰ προκείμενα ἐν ταῖς πολιτείαις ἔπαθλα ἑκάστοτε τὰ

ψυχικὰ προτερήματα τῶν ῥητόρων μελετώμενα ἀκονᾶται, καὶ οἷον ἐκτρίβεται, καὶ τοῖς πράγμασι καλὰ τὸ εἰκὸς ἐλεύθερα συνεκλάμπει. Οἱ δὲ νῦν ἐοίκαμεν, ἔφη, παιδομαθεῖς εἶναι δουλείας δικαίας, τοῖς αὐλῆς ἔθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασιν ἐξ ἁπαλῶν ἔτι φρονημάτων μονονοὺκ ἐνεσπαργανωμένοι, καὶ ἄγευστοι καλλίστου καὶ γονιμωτάτου λόγων νάματος, τὴν ἐλευθερίαν, ἔφη, λέγω· διόπερ οὐδὲν ὅτι μὴ κόλακες ἐκβαίνομεν μεγαλοφυεῖς. Διὰ τοῦτο τὰς μὲν ἄλλας ἕξεις καὶ εἰς οἰκέτας πίπτειν ἔφασκεν, δοῦλον δὲ μηδένα γίνεσθαι ῥήτορα· εὐθὺς γὰρ ἀναζεῖ τὸ ἀπαρρησίαστον, καὶ οἷον ἔμφρουρον ὑπὸ συνηθείας ἀεὶ κεκονδυλισμένον· Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς, κατὰ τὸν Ὅμηρον, ἀποαίνυται δούλιον ἦμαρ. Ὥσπερ οὖν, (εἴ γε, φησὶ, τοῦτο πιστόν ἐστιν, ὃ ἀκούω,) τὰ γλωττόκομα, ἐν οἷς οἱ Πυθμαῖοι, καλούμενοι δὲ νάνοι, τρέφονται, οὐ μόνον κωλύει τῶν ἐγκεκλεισμένων τὰς αὐξήσεις, ἀλλὰ καὶ συνάρει διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμόν· οὕτως ἅπασαν δουλείαν, κἂν ᾖ δικαιοτάτη, ψυχῆς γλωττόκομον καὶ κοινόν δή τις ἀποφήναιτο δεσμωτήριον. Ἐγὼ μέντοι γε ὑπολαμβάνω· Ῥᾴδιον, ἔφη, ὦ βέλτι-

σʃε, καὶ ἴδιον ἀνθρώπου, τὸ καταμέμφεσθαι τὰ ἀεὶ παρόντα· ὅρα δὲ, μή ποτε καὶ ἡ τῆς οἰκουμένης εἰρήνη διαφθείρει τὰς μεγάλας φύσεις, πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ κατέχων ἡμῶν τὰς ἐπιθυμίας ἀπεριόρισʃος οὗτοσὶ πόλεμος, καὶ νὴ Δία πρὸς τούτοις τὰ φρουροῦντα τὸν νῦν βίον, καὶ κατ' ἄκρας ἄγοντα καὶ φέρονʃα ταυτὶ πάθη. Ἡ γὰρ φιλοχρηματία, πρὸς ἣν ἅπαντες ἀπλήσʃως ἤδη νοσοῦμεν, καὶ ἡ φιληδονία δουλαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ, ὡς ἂν εἴποι τις, καταβυθίζουσιν αὐτάνδρους ἤδη τοὺς βίους· φιλαργυρία μὲν νόσημα μικροπρεπὲς, φιληδονία δ' ἀγεννέστατον. Οὐδὲ ἔχω λογιζόμενος εὑρεῖν, ὡς οἷόν τε, πλοῦτον ἀόρισʃον ἐκτιμήσαντας, τὸ δ' ἀληθέσʃερον εἰπεῖν, ἐκθειάσαντας, τὰ συμφυῆ τούτῳ κακὰ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐπεισιόντα μὴ παραδέχεσθαι. Ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ ἀμέτρῳ πλούτῳ καὶ ἀκολάσʃῳ συνημμένη καὶ ἴσα, φασὶ, βαίνουσα πολυτέλεια, καὶ ἅμα ἀνοίγοντος ἐκείνου τῶν πόλεων καὶ οἴκων τὰς εἰσόδους, εἰς ἃς ἐμβαίνει, καὶ συνοικίζεται. Χρονίσαντα δὲ ταῦτα ἐν τοῖς βίοις, νεοττοποιεῖται, κατὰ τοὺς σοφοὺς, καὶ, ταχέως γενόμενα περὶ τεκνοποιΐαν, ἀνάλεξον ἔν τι

γεννῶσι, καὶ τύφον, και τρυφὴν, οὐ νόθα ἑαυτῶν γεν-
νήματα, ἀλλὰ καὶ πάνυ γνήσια. Ἐὰν δὲ καὶ τούτους
τις τοῦ πλούτου τοὺς ἐκγόνους εἰς ἡλικίαν ἐλθεῖν ἐ-
άσῃ, ταχέως δεσῶτας ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσιν ἀ-
σαραιτήτους, ὕβριν καὶ παρανομίαν καὶ ἀναισχυν-
τίαν. Ταῦτα γὰρ οὕτως ἀνάγκη γίνεσθαι, καὶ μηκέτι
τοὺς ἀνθρώσους ἀναβλέσειν, μηδὲ πέρα φήμης εἶ-
ναί τινα λόγον, ἀλλὰ τοιούτων ἐν κύκλῳ τελεσιουρ-
γεῖσθαι κατ᾽ ὀλίγον τῶν βίων τὴν διαφθοράν, φθί-
νειν δὲ καὶ καταμαραίνεσθαι τὰ ψυχικὰ μεγέθη, καὶ
ἄξηλα γίνεσθαι, ἡνίκα τὰ ϑνητὰ ἑαυτῶν μέρη κά-
νόνητα ἐκθαυμάζοιεν, παρέντες αὔξειν τ᾽ ἀθάνατα.
Οὐ γὰρ ἐσὶ κρίσει μέν τις δεκασθεὶς οὐκ ἂν ἐσὶ τῶν
δικαίων καὶ καλῶν ἐλεύθερος καὶ ὑγιὴς ἂν κριτὴς γέ-
νοιτο· ἀνάγκη γὰρ, τῷ δωροδόκῳ τὰ οἰκεῖα μὲν φαί-
νεσθαι καλὰ καὶ δίκαια. Ὅσου δὲ ἡμῶν ἑκάσ⌈ου τοὺς
ὅλους ἤδη βίους δεκασμοὶ βραβεύουσι, καὶ ἀλλο⌈ρίων
ϑῆραι ϑανάτων, καὶ ἐνέδραι διαθηκῶν, τὸ δ᾽ ἐκ τοῦ
παντὸς κερδαίνειν ὠνούμεθα τῆς ψυχῆς, ἕκασ⌈ος πρὸς
τῆς [φιλοχρηματίας] ἠνδραποδισμένοι, ἆρα δὴ ἐν
τῇ τοσαύτῃ λοιμικῇ τοῦ βίου διαφθορᾷ δοκοῦμεν ἕ-

τι ἐλεύθερόν τινα κριτὴν τῶν μεγάλων, ἢ διηκόντων πρὸς τὸν αἰῶνα, κἀδέκασ⟦τ⟧ον ἀπολελεῖφθαι, καὶ μὴ καταρχαιρεσιάζεσθαι πρὸς τῆς τοῦ πλεονεκτεῖν ἐπιθυμίας; Ἀλλὰ μήποτε τοῖς τοιούτοις, οἵοί περ ἐσμὲν ἡμεῖς, ἄμεινον ἄρχεσθαι, ἢ ἐλευθέροις εἶναι· ἐπεὶ τοίγε ἀφεθεῖσαι τὸ σύνολον, ὡς ἐξ εἰρκτῆς ἄφετοι, κατὰ τῶν πλησίων αἱ πλεονεξίαι κἂν ἐπικαύσειαν τοῖς κακοῖς τὴν οἰκουμένην. Ὅλως καὶ δαπανὸν ἔφην εἶναι τῶν νῦν γεννωμένων φύσεων τὴν ῥᾳθυμίαν, ᾗ, πλὴν ὀλίγων, πάντες ἐγκαταβιοῦμεν, οὐκ ἄλλως πονοῦντες ἢ ἀναλαμβάνοντες, εἰ μὴ ἐπαίνου καὶ ἡδονῆς ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ τῆς ζήλου καὶ τιμῆς ἀξίας ποτὲ ὠφελείας. Κρά⟦τ⟧ιστον δ' εἰκῆ ταῦτ' ἐᾷν, ἐπὶ δὲ τὰ συνεχῆ χωρεῖν· ἦν δὲ ταῦτα τὰ πάθη, περὶ ὧν ἐν ἰδίῳ προηγουμένως ὑπεσχόμεθα γράψειν ὑπομνήμα⟦τ⟧ι, τήν τε τοῦ ἄλλου λόγου καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕψους μοῖραν ἐπεχόντων, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, [οὐκ ἐλαχίσ⟦τ⟧ην.]

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ.

I.

Κορωνὶς δ' ἔσ⟦ω λόγου παντὸς καὶ φρονήματος Ἑλληνικοῦ Δημοσθένης, Λυσίας, Αἰσχίνης, Ἀρισ⟦είδης, Ἰσαῖος, Τίμαρχος, Ἰσοκράτης, Δημοσθένης ὁ καὶ Κρίθινος, Ξενοφῶν, πρὸς τούτοις Παῦλος ὁ Ταρσεὺς, ὄντινα καὶ πρῶτόν φημι προϊσ⟦άμενον δόγματος ἀναποδείκτου.

II.

E cod. MS. Paris.

Προῆλθε δὲ τὸ μέτρον ἐκ Θεοῦ, μέτρῳ τά τε οὐράνια καὶ ἐπίγεια κεκοσμηκότος· ἁρμονία γάρ τίς ἐστι καὶ τοῖς ἐπουρανίοις καὶ ἐπιγείοις. Ἢ πῶς ἂν ἄλλως συνέσ⟦η τόδε τὸ πᾶν, εἰ μὴ ῥυθμῷ τινι καὶ τάξει διεκόσμητο; Καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν δὲ κατασκευαζόμενα

ὄργανα μέτρῳ πάντα γίνονται. Εἰ δὲ πάντα, πολλῷ γε μᾶλλον ὁ λόγος, ἅτε καὶ περιεκτικὸς ἁπάντων ὤν. Ἔσ⟦τι μὲν γὰρ καὶ τῷ πεζῷ ἁρμονία τις· καὶ δῆλον ἐξ ὧν τοῦ μὲν ὁ λόγος ἐστὶν εὐρυθμότερος, τοῦ δὲ οὔ· μᾶλλον δὲ πρόσεσ⟦τι τῷ ποιητικῷ, πάθεσι πλείσ⟦τοις χρωμένῳ καὶ λέξεσι, καὶ δὴ καὶ μύθοις καὶ πλάσμασι, δι' ὧν ἁρμονία κατασκευάζεται. Ταῦτ' ἄρα καὶ οἱ παλαιοὶ ἐμμέτρους μᾶλλον τοὺς οἰκείους ἐῴοιουν λόγους, ἢ πεζούς. Καὶ μὴν τῷ μέτρῳ πρόσεσ⟦τιν ἁρμονία ἡ δ' ἁρμονία μουσικὴ τυγχάνει· τῆς μουσικῆς δὲ ὅσον κλέος ἐστὶν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Ὥσ⟦τε καὶ τὸ μέτρον ἓν τῶν ἀρίσ⟦των, ὑπὸ τὴν μουσικὴν ὂν, ἧς τὸ κλέος, ὡς Ὅμηρος ἔφη, οἷον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν.

III.

E cod. MS.

Ἀλλ' εἴτε νέα τῶν μέτρων ἡ θεωρία, εἴτε Μούσης εὕρεμα παλαιᾶς, ἑκάτερον ἕξει καλῶς· ἀρχαία μὲν γὰρ οὖσα, ἐκ τῆς παλαιότητος ἕξει τὴν σεμνότη⟦τα, νέα δὲ οὖσα, ποθεινοτέρα καθ' Ὅμηρον,

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν πάντες ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἥ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέλληται.

Μέτρου δὲ πατὴρ ῥυθμὸς καὶ θεός· ἀπὸ ῥυθμοῦ γὰρ ἔσχον τὴν ἀρχὴν, θεὸς δὲ τὸ μέτρον ἀπεφθέγξατο. Τοῦ δὲ περὶ μέτρων λόγου πολλοὶ πολλαχῶς ἤρξαντο· οἱ μὲν ἀπὸ στοιχείων, ὡς Φιλόξενος· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ μέτρων ὅρου, ὡς Ἡλιόδωρος· ἡμεῖς δὲ Ἡφαιστίωνι κατακολουθήσομεν, ἀπὸ συλλαβῆς ἀρξάμενοι· πρῶτον δὲ ὀλίγα προειπεῖν δίκαιον. Τεκμήριον μέτρου ἀκοή. ἔνιοι γοῦν οὕτως ὡρίσαντο. Μέτρον ἔστι ποδῶν ἢ βάσεων σύνταξις, αἰσθήσει τῇ δι' ἀκοῆς παραλαμβανομένη. Εἰ δὲ τὸ κρίνον ἐστὶν ἀκοὴ, τὸ κοσμοῦν ἐστι φωνή· ὡς γὰρ τὸν ἦχον τῆς εὐρυθμίας ἐκτείνουσά τε καὶ συστέλλουσα φωνὴ σχηματίζει τὰς συλλαβὰς, οὕτως εἰσδεξαμένη κρίνει ἡ ἀκοή. Διὰ τοῦτο πολλὰ τῶν μέτρων συμβέβηκεν ἀποκρύπτεσθαι σιωπώμενα ἐν τῇ κατα πεζὸν ῥήσει· καὶ αὖ πάλιν πολλὰς πτώσεις ἔχει πρὸς ἄλλα μέτρα. Εὕροι γοῦν ἄν τις παρὰ Δημοσθένει τῷ ῥήτορι στίχον ἡρωϊκὸν κεκρυμμένον, ὃς ἠδυνήθη λαθεῖν, διὰ τὸ πεζὴν οὖσαν τὴν προφορὰν συναρμόσαι τῷ λόγῳ τὴν ἀκοήν. Φησὶ γοῦν·

Τὸν γὰρ ἐν Ἀμφίσσῃ πόλεμον, δι' ὃν εἰς Ἐλάϝειαν Ἦλθε Φίλιππος.

Στίχος ἐστὶν ἡρῷος. Ἀλλὰ μὴν καὶ Ἰωνικὸν, ὅταν λέγῃ,

Πολλῶν δὲ λόγων καὶ θορύβου γινομένου παρ' ὑμῖν·

τοῦτο γὰρ ἄντικρυς Ἰωνικόν ἐστιν ἀπὸ μείζονος, ὁμοιον τῷ·

Εὐμορφοτέρα Μνασιδίκα τᾶς ἀπαλᾶς Γυρίννω.

Τὰς δὲ τῶν μέτρων συνεμπτώσεις ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπιδείξομεν. Διαφέρει δὲ μέτρον ῥυθμοῦ. Ὕλη μὲν γὰρ τοῖς μέτροις ἡ συλλαβὴ, καὶ χωρὶς συλλαβῆς οὐκ ἂν γένοιτο μέτρον· ὁ γὰρ ῥυθμὸς γίνεται μὲν καὶ ἐν συλλαβαῖς, γίνεται δὲ καὶ χωρὶς συλλαβῆς· καὶ γὰρ ἐν κρότῳ. Ὅταν μὲν γὰρ τοὺς χαλκέας ἴδωμεν τὰς σφύρας καταφέροντας, ἅμα τινὰ καὶ ῥυθμὸν ἀκούομεν· καὶ ἵππων δὲ πορεία ῥυθμὸς ἐνομίσθη, καὶ κίνησις δακτύλων, καὶ μελῶν καὶ σχήματα, καὶ χορδῶν κινήματα, καὶ τῶν ὀρνίθων τὰ πτερίσματα· μέτρον δὲ οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς λέξεως ποιᾶς καὶ ποσῆς. Ἔτι τοίνυν διαφέρει ῥυθμοῦ τὸ μέτρον, ἢ τὸ μὲν μέτρον πεπηγότας ἔχει τοὺς χρόνους, μακρόν τε καὶ βραχὺν, καὶ τὸν μετὰ τοῦτον, τὸν κοινὸν καλούμενον,

ὃς καὶ αὐτὸς πάντως μακρός ἐστι καὶ βραχύς· ὁ δὲ ῥυθμὸς, ὡς βούλεται, ἕλκει τοὺς χρόνους· πολλάκις γοῦν καὶ τὸν βραχὺν χρόνον ποιεῖ μακρόν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, καὶ τὴν διαφορὰν ἴσασιν οἱ ποιηταὶ, λάβωμεν παραδείγματα παιζούσης κωμῳδίας ἐν σπουδαζούσῃ φιλοσοφίᾳ. Ὁ γοῦν Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς Νεφέλαις· φησὶ Σωκράτης, εἰ καὶ τωθάζει Ἀριστοφάνης· Πότερον περὶ μέτρων, ἢ περὶ ἐπῶν, ἢ περὶ ῥυθμῶν; Ἀντιδιέστειλε γὰρ ἐκεῖνος ἀπὸ ῥυθμῶν τὰ μέτρα. Εἰς ἑκάτερον γοῦν τὸ παράδειγμα σημειωτέον, ὅτι τε ῥυθμὸς μέτρου διαφέρει, καὶ ὅτι ἴσασιν ἐν διδασκαλίᾳ οἱ παλαιοὶ τὴν τῶν μέτρων θεωρίαν. Τὸ δὲ μέτρον λέγεται πολλαχῶς· καὶ γὰρ τὴν εὐμετρίαν μέτρον προσαγορεύομεν, ὡς ὁ εἰπὼν, μέτρον ἄριστον, εἴτε σοφὸν ἀποφθέγμα, εἴτε θεῖον ἀνάθημα. Ἀπόλλωνι μὲν γὰρ ἁρμοδιώτατον, ἐπεὶ καὶ μέτρων εὑρετής. Λέγεται δὲ μέτρον καὶ αὐτὸ τὸ μετροῦν, καὶ τὸ μετρούμενον, ὡς ὅταν εἴπωμεν τὸν μέδιμνον μέτρον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ μετρηθὲν μέτρον, ἀμφότερα δὲ καλεῖται μέδιμνος· καὶ αὖ πάλιν εἰ εἴποιμι χόα τὸ σκεῦος, ἐν ᾧ μετρῶ ποσότητά τινα· καὶ αὖ πάλιν αὐτὴν

τὴν ποσότητα χόα προσαγορεύομεν· (καὶ αὖ πάλιν αὐτὸ τὸ ξύλον, ὃ μόνον ἔχει πῆχυν, πῆχυν προσαγορεύομεν). Οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς θεωρίας πολλαχόθεν λέγεται μέτρον. Μέτρον τε γὰρ καλοῦμεν πᾶν τὸ μὴ πεζὸν, ὅταν εἴπω τὰ μὲν Πλάτωνος πεζὰ, τὰ δὲ Ὁμήρου μέτρα. Μέτρον καλεῖται καὶ εἶδος ἑκάστου, ὡς ὅταν εἴπω, μέτρον Ἰωνικὸν, καὶ μέτρον Ἰαμβικὸν, καὶ μέτρον Τροχαϊκόν. Μέτρον καλεῖται καὶ στίχος ἕκαστος, ὡς ὅταν εἴπω, ἡ πρώτη Ὁμήρου ῥαψῳδία μέτρα ἔχει χ΄. τοῦτο δὲ Ὀδυσσεὺς ὁ μετρικὸς ἐσημειώσατο. Εἰ τοίνυν μέτρον καλοῦμεν τὴν συζυγίαν, τουτέστι τὴν διπλοδίαν, ὅταν τὸ Ἰαμβικὸν, τὸ ἀπὸ ἓξ ποδῶν συγκείμενον, τρίμετρον καλῶμεν. Μέτρον καλοῦμεν καὶ τὸν χρόνον, ὃν τινες τῶν ῥυθμικῶν σημεῖον προσαγορεύουσιν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, παράδειγμα τεθήσεται ὅ τινες μὲν Ὀρφέως, τινὲς δὲ τῆς Πυθίας παραλαμβάνουσι· περὶ γὰρ τῶν ἐπῶν λέγων, ἣ λέγουσα,

Ὄρθιον, ἑξαμερὲς, τετόρων καὶ εἴκοσι μέτρων.

Καὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, ὥσπερ εἴρηκα. Μέτρον δὲ καὶ τὸ μετροῦν καὶ τὸ μετρούμενον. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν

προειρημένων αὐτὸ τὸ μέτρον, τουτέσ⟧ι τὸ ποίημα, μέτρον προσαγορεύεται, (καὶ ἕκασ⟧ον τῶν μετροῦντων τῆς ὁμοίας τετύχηκεν ὀνομασίας· χρόνος γὰρ συλλαβὴν ποιεῖ, συλλαβὴ δὲ πόδα, ποὺς δὲ συζυγίαν, συζυγία δὲ σ⟧ίχον, σ⟧ίχος δὲ ποίημα· πάν⟧α οὖν εἰκότως μέτρα προσαγορεύεται.) Γέγονε δὲ ἀπὸ τοῦ μείρω ῥήματος, ὅ ἐστι μερίζω· ἀφ' οὗ παρὰ τῷ ποιητῇ,

Ἶσον ἐμοὶ βασίλευε, καὶ ἥμισυ μείρεο τιμῆς.

Ὡς δὲ παρὰ τὸ σείω σεῖσ⟧ρον γίνεται, καὶ παρὰ τὸ δέρω δέρτρον, καὶ παρὰ τὸ φέρω φέρτρον, οὕτω καὶ παρὰ τὸ μείρω μέτρον· ὄνομα γοῦν ἐσ⟧ι, καὶ ἐκ τῆς ἐτυμολογίας, τοῦ μερισμοῦ. Περὶ δὲ ὅρων μέτρου νῦν εἰπεῖν οὐκ ἀναγκαῖον· αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡφαισ⟧ίων αἰτιᾶται τὸν Ἡλιόδωρον, ὅτι τοῖς ἐπαρχομένοις γράφει· τοῖς γὰρ ἀπείροις, καὶ τοῖς μήπω τῆς μετροποιΐας γεγευμένοις, ἀδύνατον νοῆσαι τὸν ὅρον. Ἐπιγέγρα⟧αι δὲ ἐγχειρίδιον, οὐχ', ὥς τινες ᾠήθησαν, διὰ τὸ ξίφος, ἀλλὰ διὰ τὸ ὀξύνειν τῶν μετίοντων τὰς ψυχὰς, καὶ διὰ τὸ ἐν χερσὶν ἔχειν τοὺς βουλομένους τὰ κεφάλαια τῶν μετρικῶν παραγγελμάτων. Ὅτι δὲ ταῦ-

τα οὕτως ἔχει, Ἡλιόδωρος τοῦ Ἐγχειριδίου ἀρχόμενος οὕτω λέγει. Τοῖς βουλομένοις ἐν χερσὶν ἔχειν τὰ κεφαλαιωδέστερα τῆς μετρικῆς γέγραπται τὸ βιβλίον τοῦτο. Ἤρξατο δὲ αὐτοῦ ὁ Ἡφαιστίων, ὡς ἔφην, ἀπὸ συλλαβῆς· ὕλη γὰρ τοῖς μέτροις ἡ συλλαβὴ, καὶ ἄνευ ταύτης οὐκ ἂν συσταίη τὸ μέτρον. Τὸ ποιοῦν πρὸ τοῦ ποιηθέντος, ὅθεν ἄρξασθαι δίκαιον. Οὐκ ἀπὸ τοῦ γένους δὲ ἤρξαντο, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ εἴδους· διαφέρει δὲ εἶδος καὶ γένος, ἧ γένος μέν ἐστι τὸ πρωτότυπον, εἰς εἴδη διαιρεθῆναι δυνάμενον, εἶδος δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ γένους διηρημένον· οἷον εἴ τις λέγοι ζῶον γένος, εἴδη δὲ αὐτοῦ, ἄνθρωπον, ἵππον, καὶ τὰ λοιπά. Οὐκοῦν γένος μέν ἐστιν ἡ συλλαβὴ, εἴδη δὲ αὐτῆς βραχεῖα, καὶ μακρὰ, καὶ κοινὴ καλουμένη. Οὐκ ἐδοξεν οὖν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ γένους ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν· (τεχνικὸς γὰρ οὗτος ὁ λόγος, καὶ οὐ πάνυ τοῖς μέτροις συμβάλλεται·) οὔτε ὅρῳ τὴν συλλαβὴν περιλαβεῖν, οὔτε τὸν περὶ αὐτῆς εἰπεῖν λόγον τῆς ἐτυμολογίας. Καί τοι ἐν τοῖς τεχνικοῖς ἔλεγχον ἔσχεν ὁ ὅρος. Ἔστιν ἡ συλλαβὴ - - - - Ἔτι ἡ συλλαβὴ παρὰ τοῦτο ὠνόμασται, παρὰ τὸ ποσότητα στοιχείων εἰς ταὐτὸν συλλαμβά-

νειν, ὧν ἔξεσ⟦τ⟧ιν ὑφ' ἕνα φθόγγον παραλαβεῖν, ἂν μὴ εἴπωσι τις τὰς μονογραμμάτους· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ζητείτωσαν οἱ τεχνικοί. Ἐν δὲ τοῖς μετρικοῖς εἰδέναι δεῖ, ὅτι πᾶσα βραχεῖα ἴση, καὶ πᾶσα μακρὰ ἴση· καθόλου γὰρ αἱ μέν εἰσι δίχρονοι, αἱ δὲ μονόχρονοι· ἐντεῦθεν τὸν μὲν Δάκτυλον καλοῦμεν τετράχρονον, τὸν δὲ Πυῤῥίχιον δίχρονον, οὐ πολυπραγμονοῦντες τῆς ποιητικῆς λέξεως ἢ συλλαβῆς τὰ σ⟦τ⟧οιχεῖα, οὐδὲ ἐν ποσότητι καταριθμοῦντες τοὺς χρόνους, ἀλλὰ ἐν δυνάμει τῆς ποσότητος.

IIII.

E cod. MS.

Ἀρκτέον δὲ ἀπὸ βραχείας. Οὕτω τοίνυν ὁ Ἡφαισ⟦τ⟧ίων αὐτὴν ὁρίζεται· Βραχεῖα ἐστὶ συλλαβὴ ἡ ἔχουσα βραχὺ φωνῆεν ἢ βραχυνόμενον, μὴ ἐπὶ τέλους λέξεως, οὕτως, ὡς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἐν τῇ ἑξῆς συλλαβῇ φωνήεντος μὴ ὑπάρχειν σύμφωνα πλείονα ἑνὸς ἁπλοῦ, ἀλλ' ἤτοι ἓν, ἢ μηδὲ ἕν. Πάνυ οὖν ἐπαίνου ἄξιος ὁ ὅρος, ὡς πάντα ἔχων, ὅσα δεῖ ὑγιῆ ὅρον ἔχειν.

Ὅρος καὶ τοῖς φιλοσόφοις εἶναι, ὁ μηδὲν ἔξωθεν τῶν ὁριζομένων συμπεριλαμβάνων, ἢ ὁ μηδὲν τῶν ὁριζομένων καταλιπὼν, ὃς ἀντιστρέφει πρὸς τὸ κεφαλαιῶδες, τουτέστιν, ἐὰν ἀλλήλων ὑπάρχουσιν οἱ ὅροι, αὐτός τε ὁ ὅρος καὶ τὸ ὁριζόμενον, οὕτως, ὡς ἐπὶ τοιοῦδε παραδείγματος· Ἀνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. Εἴ τι οὖν ἐστι ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, τοῦτό ἐστιν ἄνθρωπος πάντως. Καὶ αὖ πάλιν· Φωνή ἐστιν ἀὴρ πεπληγμένος. Εἴ τι οὖν ἐστιν ἀὴρ πεπληγμένος, τοῦτο φωνὴ πάντως. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅρου εἴδωμεν τὸ ἀντιστρέφον. Εἴ τι ἐστὶ βραχὺ φωνῆεν, μὴ ἐπὶ τέλους λέξεως κείμενον, μετὰ τῆς ἄλλης συλλαβῆς οὐκ ἔχον σύμφωνα ἑνὸς πλείονα, τοῦτο πάντως ἐστὶ συλλαβὴ βραχεῖα. Προείρηται δὲ τὸ μὴ ἐπὶ τέλους λέξεως κείμενον, διὰ τὴν κοινὴν λεγομένην· (ἐάνπερ εἰς μέρος ἀπαρτίζῃ λόγου, τῷ τῆς κοινῆς ὑποπίπτει λόγῳ· οἷον ὅταν συλλαβὴ βραχεῖα ἐστὶν ἐπὶ τέλους λέξεως κειμένη, ἐνομίσθη ποτὲ μακρὰ, ὡς ἡ παρὰ τῷ ποιητῇ, Τὰ περὶ καλὰ ῥέεθρα. Καὶ αὖ πάλιν ἡ Πρὸς συλλαβὴ βραχεῖα ἐ-

στὶν, ἀλλ' ἐν τόωῳ κεῖται μακρᾶς, ὅταν Ὅμηρος εἴ-
ωη, Πρὸς οἶκον Πηλῆος· σωονδεῖον γὰρ δεῖ εἶναι τὸν
πόδα.) Εἰ δὲ φησὶ μὴ ἔχει σύμφωνον μεταξὺ ἓν, διὰ
τὴν μακράν· εἰ γὰρ συμβαίη, βραχεῖ ἢ βραχυνομέ-
νῳ φωνήεντι δύο σύμφωνα ἐωενεχθῆναι, μακρὰν ποι-
ήσει τὴν συλλαβήν· οἷον ἡ μὲν συλλαβή ἐσ]ι βρα-
χεῖα, ἀλλ' ἐὰν δύο σύμφωνα ἐωενεχθῇ, ὡς ἐν τῷ Ἕ-
κτωρ, μακρὰν ποιήσει τὴν συλλαβήν. Διὰ τοῦ]ο προσ-
έθηκε, μὴ δεῖν ὑωάρχειν σύμφωνα δύο, ἀλλ' ἓν ἀ-
ωλοῦν, ἢ μηδὲ ἕν· καὶ γὰρ ἐὰν διωλοῦν προσενεχθῇ,
μακρὰν ποιήσει τὴν συλλαβὴν, ὡς ἐν τῷ Ἄξω ἑλών.

Π.

Ex Porphyrio de vita Plotini

Πολλῶν καθ' ἡμᾶς, ὦ Μάρκελλε, γεγενημένων φιλο-
σόφων, οὐχ ἥκισ]α παρὰ τοὺς πρώτους τῆς ἡλικίας
ἡμῶν χρόνους, (ὁ μὲν γὰρ νῦν καιρὸς, οὐδ' εἰωεῖν ἐ-
σ]ιν, ὅσην σωάνιν ἔσχηκε τοῦ πράγματος· ἔτι δὲ μει-
ρακίων ὄντων ἡμῶν, οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λό-
γων προέσ]ησαν, οὓς ἅωαντας μὲν ὑωῆρξεν ἰδεῖν ἡ-

μῖν διὰ τὴν ἐκ παίδων ἐπὶ πολλοὺς τόπους ἅμα τοῖς γονεῦσιν ἐπιδημίαν, συγγενέσθαι δὲ αὐτῶν τοῖς ἐπιβιώσασι κατὰ ταὐτὸ, συχνοῖς ἔθνεσι καὶ πόλεσιν ἐπιμίξαντας) οἱ μὲν καὶ διὰ γραφῆς ἐπεχείρησαν τὰ δοκοῦντα σφισὶ πραγματεύεσθαι, καταλιπόντες τοῖς ἐπιγιγνομένοις τῆς παρ' αὐτῶν ὠφελείας μετασχεῖν· οἱ δὲ ἀποχρῆναι σφισὶν ἡγήσαντο, τοὺς συνόντας προβιβάζειν εἰς τὴν τῶν ἀρεσκόντων ἑαυτοῖς κατάληψιν. Ὧν τοῦ μὲν προτέρου γεγόνασι τρόπου Πλατωνικοὶ μὲν, Εὐκλείδης, καὶ Δημόκριτος, καὶ Προκλῖνος, ὁ περὶ τὴν Τρωάδα διατρίψας, οἵ τε μέχρι νῦν ἐν τῇ Ῥώμῃ δημοσιεύοντες, Πλωτῖνος, καὶ Γενλιλιανὸς Ἀμέλιος, ὁ τούτου γνώριμος· Στωϊκῶν δὲ Θεμιστοκλῆς, καὶ Φοιβίων, οἵ τε μέχρι πρώην ἀκμάσαντες, Ἄννιός τε καὶ Μήδιος· Περιπατητικῶν δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἡλιόδωρος. Τοῦ δὲ δευτέρου Πλατονικοὶ μὲν, Ἀμμώνιος καὶ Ὠριγένης, οἷς ἡμεῖς τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου προσεφοιτήσαμεν, ἀνδράσιν οὐκ ὀλίγῳ τῶν καθ' ἑαυτοὺς εἰς σύνεσιν διενεγκοῦσιν, οἵ τε Ἀθήνῃσι διάδοχοι, Διόδοτος καὶ Εὔβουλος. Καὶ γὰρ εἴ τι τούτων γέγραπταί τισιν, ὥσπερ Ὠριγένει μὲν τὸ

περὶ δαιμόνων, Εὐβούλῳ δὲ τὸ περὶ τοῦ Φιλήβου καὶ τοῦ Γοργίου, καὶ τῶν Ἀριστοτέλει πρὸς τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἀντειρημένων, οὐχὶ ἐχέγγυα πρὸς τὸ μετὰ τῶν ἐξειργασμένων τὸν λόγον αὐτοὺς ἀριθμεῖν ἂν γένοιτο, παρέργῳ τῇ τοιαύτῃ χρησαμένων σπουδῇ, καὶ μὴ προηγουμένην περὶ τοῦ γράφειν ὁρμὴν λαβόντων. Τῶν δὲ Στωϊκῶν Ἑρμῖνος καὶ Λυσίμαχος, οἵ τε ἐν ἄστει καταβιώσαντες Ἀθηναῖος καὶ Μουσώνιος· καὶ Περιπατητικῶν Ἀμμώνιος καὶ Πτολεμαῖος, φιλολογώτατοι μέντοι τῶν καθ' αὐτοὺς ἄμφω γενόμενοι, καὶ μάλιστα ὁ Ἀμμώνιος, (οὐ γάρ ἐστιν, ὅστις ἐκείνῳ γέγονεν εἰς πολυμάθειαν παραπλήσιος,) οὐ μὴν καὶ γράψαντές γε τεχνικὸν οὐδὲν, ἀλλὰ ποιήματα καὶ λόγους ἐπιδεικτικοὺς, ἅπερ οὖν καὶ σωθῆναι, τῶν ἀνδρῶν τούτων, οὐχ ἑκόντων, οἶμαι· μὴ γὰρ ἂν αὐτοὺς δόξασθαι διὰ τοιούτων βιβλίων ὕστερον γενέσθαι γνωρίμους, ἀφέντας σπουδαιοτέροις συγγράμμασι τὴν ἑαυτῶν ἀποθησαυρίσαι διάνοιαν. Τῶν δ' οὖν γραψάντων οἱ μὲν οὐδὲν πλέον ἢ συναγωγὴν, καὶ μεταγραφὴν τῶν τοῖς πρεσβυτέροις συντεθέντων ἐποίησαν, καθάπερ Εὐκλείδης, καὶ Δημόκριτος, καὶ

Προκλῖνος· οἱ δὲ, μικρὰ κομιδῇ πράγματα τῆς τῶν παλαιῶν ἱσ⟦ορίας ἀπομνημονεύσαντες, εἰς τοὺς αὐτοὺς τόσους ἐκείνοις ἐπεχείρησαν συντιθέναι βιβλία, καθάπερ Ἄννιός τε καὶ Μήδιος, καὶ Φοιβίων· οὗτος μὲν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ λέξει κατασκευῆς γνωρίζεσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἐν τῇ διανοίᾳ συνθέσεως ἀξιῶν· οἷς καὶ τὸν Ἡλιόδωρον συγκατανείμειέ τις ἂν, οὐδ' ἐκεῖνον παρὰ τὰ τοῖς πρεσβυτέροις ἐν ταῖς ἀκροάσεσιν εἰρημένα πλέον τι συμβαλλόμενον εἰς τὴν τοῦ λόγου διάρθρωσιν. Οἱ δὲ καὶ πλήθει προβλημάτων, ἃ με⟦τεχειρίσαντο, τὴν σπουδὴν τοῦ γράφειν ἀποδειξάμενοι, καὶ τρόπῳ θεωρίας ἰδίῳ χρησάμενοι, Πλωτῖνός εἰσι καὶ Γεντιλιανὸς Ἀμέλιος· ὁ μὲν τὰς Πυθαγορείας ἀρχὰς καὶ Πλατωνικὰς, ὡς ἐδόκει, πρὸς σαφε⟦στέραν τῶν πρὸ αὐτοῦ κατασ⟦κευασάμενος ἐξήγησιν, (οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἐγ⟦ύς τι τὰ Νουμηνίου, καὶ Κρονίου, καὶ Μοδεράτου, καὶ Θρασύλλου, τοῖς Πλωτίνου περὶ τῶν αὐτῶν συγ⟦γράμμασιν εἰς ἀκρίβειαν·) ὁ δὲ Ἀμέλιος κατ' ἴχνη μὲν τούτου βαδίζειν προαιρούμενος, καὶ ⟦τὰ πολλὰ μὲν τῶν αὐτῶν δογμάτων ἐχόμενος, τῇ δὲ ἐξεργασίᾳ πολὺς ὢν, καὶ τῇ τῆς ἑρμηνείας περιβολῇ

πρὸς τὸν ἐναντίον ἐκείνῳ ζῆλον ὑπαγόμενος. Ὧν καὶ μόνων ἡμεῖς ἄξιον εἶναι νομίζομεν ἐπισκοπεῖσθαι τὰ συγγράμματα. Τοὺς μὲν γὰρ λοιποὺς τί τις ἂν κινεῖν οἴοιτο δεῖν, ἀφεὶς ἐξετάζειν ἐκείνους, παρ' ὧν ταῦτα λαβόντες οὗτοι γεγράφασιν, οὐδὲν αὐτοὶ παρ' αὑτῶν προσθέντες, οὐχ' ὅτι τῶν κεφαλαίων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐπιχειρημάτων, οὐδ' οὗν ἢ συναγωγῆς τῶν παρὰ τοῖς πλείοσιν, ἢ κρίσεως τοῦ βελτίονος, ἐπιμεληθέντες. Ἤδη μὲν οὖν καὶ δι' ἄλλων τουτὶ πεποιήκαμεν, ὥσπερ καὶ τῷ μὲν Γεντιλιανῷ περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα δικαιοσύνης ἀντειπόντες, τοῦ δὲ Πλωτίνου τὸ περὶ τῶν ἰδεῶν ἐπισκεψάμενοι. Τὸν μὲν γὰρ κοινὸν ἡμῶν τε κἀκείνων ἑταῖρον ὄντα, Βασιλέα τὸν Τύριον, οὐδ' αὐτὸν ὀλίγα πεπραγματευμένον κατὰ τὴν τοῦ Πλωτίνου μίμησιν, ὃν ἀποδεξάμενος μᾶλλον τῆς παρ' ἡμῖν ἀγωγῆς, ἐπεχείρησε διὰ συγγράμματος ἀποδεῖξαι, βελτίω δόξαν περὶ τῶν ἰδεῶν τῆς ἡμῖν ἀρεσκούσης ἔχοντα, μετρίως ἀντιγραφῇ διελέγξαι δοκοῦμεν, οὐκ εὖ παλινῳδήσαντα, κἀν τούτοις οὐκ ὀλίγας τῶν ἀνδρῶν τούτων κεκινηκότες δόξας, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἀμέλιον ἐπιστολῇ, μέγεθος μὲν ἐχού-

σῃ συγγράμματος, ἀποκρινομένῃ δὲ πρὸς ἅττα τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀπεσταλμένων, ἦν αὐτὸς μὲν ἐπιστολὴν περὶ τοῦ τρόπου τῆς Πλωτίνου φιλοσοφίας ἔγραψεν, ἡμεῖς δὲ αὐτὸ μόνον προσηρκέσθημεν, τῇ κοινῇ τοῦ συγγράμματος ἐπιγραφῇ πρὸς τὸν Ἀμέλιον ἐπιστολὴν αὐτὸ προσαγορεύσαντες.

ΠΙ.

Pars Epistolae Longini ad Porphyrium.

Ex Porphyrio de vita Plotini.

Καὶ σὺ μὲν ταῦτά τε βιβλία πέμπειν, ὅταν σοι δοκῇ· μᾶλλον δὲ κομίζειν. Οὐ γὰρ ἂν ἀποστραίην τοῦ πολλάκις δεῖσθαί σου, τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁδὸν τῆς ἐτέρωσε προκρῖναι, κἂν εἰ μηδὲν δι' ἄλλο, (τί γὰρ ἂν καὶ σοφὸν παρ' ἡμῶν προσδοκᾷν ἀφίκοιο;) τήν τε παλαιὰν συνήθειαν, καὶ τὸν ἀέρα, μετριώτατον ὄντα, πρὸς ἣν λέγεις σώματος ἀσθένειαν. Κἂν ἄλλο τι τύχῃς οἰηθείς, παρ' ἐμοῦ δὲ μηδὲν προσδοκᾷν καινότερον, μηδ' οὖν τῶν παλαιῶν, ὅσα φῄς ἀπολωλεκέ-

ναι. Τῶν γὰρ γραψάντων τοσαύτη σωάνις ἐνταῦθα καθέστηκεν, ὥσϖε, νὴ τοὺς θεούς, πάντα τὸν χρόνον τοῦτον τὰ λειϖόμενα τῶν Πλωτίνου κατασκευάζων, μόλις αὐτῶν ἐϖεκράτησα τὸν ὑϖογραφέα, τῶν μὲν εἰωθότων ἀϖάγων ἔργων, πρὸς ἑνὶ δὲ τούτῳ τάξας γενέσθαι. Καὶ κέκτημαι μὲν ὅσα δοκεῖν πάντα, καὶ τὰ νῦν ὑϖὸ σοῦ πεμφθέντα· κέκτημαι δὲ ἡμιϖελῶς, οὐ γὰρ μετρίως ἦν διημαρτημένα. Καίτοι τὸν ἑταῖρον Ἀμέλιον ᾤμην ἀναλήψεσθαι τὰ τῶν γραφέων πλαίσματα· τῷ δ' ἦν ἄλλα προὐργιαίτερα τῆς τοιαύτης προσεδρίας. Οὐκ οὖν ἔχω, τίνα χρὴ τρόϖον αὐτοῖς ὁμιλῆσαι, καίϖερ ὑϖερεϖιθυμῶν τά τε περὶ ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τοῦ ὄντος ἐϖισκέψασθαι· ταῦτα γὰρ οὖν καὶ μάλιστα διημάρτηται. Καὶ πάνυ βουλοίμην ἂν ἐλθεῖν μοι παρά σου τὰ μετ' ἀκριβείας γεγραμμένα, τοῦ παραγνῶναι μόνον, εἶτα ἀϖοϖέμψαι πάλιν. Αὖθις δὲ τὸν αὐτὸν ἐρῶ λόγον, ὅτι μὴ πέμϖειν, ἀλλ' αὐτὸν ἥκειν ἔχοντα μᾶλλον ἀξιῶ, ταῦτά τε, καὶ τῶν λοιϖῶν εἴ τι διαϖέφευγε τὸν Ἀμέλιον· ἃ μὲν γὰρ ἤγαγεν, ἅϖαντα διὰ σϖουδῆς ἐκτησάμην. Πῶς δ' οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς ὑϖομνήματα, πάσης αἰ-

δοῦς ἄξια καὶ τιμῆς, κτήσεσθαι; Τοῦτο γὰρ οὖν καὶ παρόντι σοι, καὶ μακρὰν ἀπόντι, καὶ περὶ τὴν Τύρον διατρίβοντι τυγχάνω δήπουθεν ἐπεσταλκὼς, ὅτι τῶν μὲν ὑποθέσεων οὐ πάνυ με τὰς πολλὰς προσίεσθαι συμβέβηκεν· τὸν δὲ τύπον τῆς γραφῆς, καὶ τῶν ἐννοιῶν τἀνδρὸς τὴν πυκνότητα, καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς τῶν ζητημάτων διαθέσεως, ὑπερβαλλόντως ἄγαμαι καὶ φιλῶ, καὶ μετὰ τῶν ἐλλογιμωτάτων ἄγειν τὰ τούτου βιβλία φαίην ἂν δεῖν τοὺς ζητητικούς.

ΠΙΙ.

Ex Euseb. Praepar. Evang. l. 15. *p.* 822.
ed. Paris. 1628.

Συνελόντι δ' εἰπεῖν, πόρρω μοι δοκοῦσιν ἀφεστηκέναι τοῦ τὰ δέοντα λογίζεσθαι πάντες ἐφεξῆς, ὁπόσοι τὴν ψυχὴν σῶμα ἀπεφήναντο. Πῶς γὰρ ὅλως ἐγχωρεῖ, παραπλήσιον εἶναί τινι τῶν στοιχείων τὸ κατ' αὐτὴν θεῖναι; Ποῦ δὲ ἐπὶ τὰς κράσεις καὶ μίξεις ἀνενεγκεῖν, αἳ, κατὰ πολλοὺς γιγνόμεναι τρόπους, ἄλλων μὲν ἀμυθήτων ἰδέας σωμάτων ἀπογεννᾷν πεφύκασιν, ἐν

οἷς, εἰ καὶ μὴ συνεχῶς, ἀλλ᾽ οὖν πόῤῥωθεν ἰδεῖν ἔνι τῶν στοιχείων αἰτίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ δεύτερα καὶ τρίτα τῶν πρώτων ἀφορμήν. Τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἴχνος οὐδὲν, οὐδὲ τεκμήριον ἐν τοῖς σώμασιν εὑρίσκεται· κἂν εἰ φιλοτιμοῖτό τις, ὡς Ἐπίκουρος καὶ Χρύσιππος, ἅπαντα λίθον κινεῖν, καὶ πᾶσαν ἐρευνᾶν δύναμιν σώματος εἰς γένεσιν τῶν περὶ ψυχῆς πράξεων. Τί γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος ἡμῖν λεπτότης πρὸ ἔργου γένοιτ᾽ ἂν εἰς φαντασίας καὶ λογισμούς; Τί δὲ τῶν ἀτόμων σχῆμα τοσαύτην παρὰ τὰ ἄλλα ἔχει δύναμιν καὶ τροπὴν, ὥστε φρόνησιν γεννᾶν, ὅταν εἰς ἕτερου πλάσιν ἐγκαταμιχθῇ σώματος; Οἶμαι μὲν ὡς οὐδ᾽ εἰ τῶν Ἡφαίστου τις ἂν τύχοι τριπόδων καὶ θεραπαινῶν, (ὧν φησιν Ὅμηρος τοὺς μὲν αὐτομάτους εἰς τῶν ἀγῶνα χωρεῖν, τὰς δὲ συνεργάζεσθαι τῷ δεσπότῃ, καὶ μηδενὸς, οἷων ζῶντες ἔχουσι, πλεονεκτημάτων ἀπολείπεσθαι,) μή τι γε δὴ τῶν ἐκ ταὐτομάτου ψηγμάτων, καὶ αὐτοῖς ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν προσέτου οικε λίθοις εἰς τὸ δύνασθαί τι περιττότερον ποιεῖν πρὸς αἴσθησιν. Ζήνωνι μὲν γὰρ καὶ Κλεάνθει νεμεσήσειέ τις ἂν δικαίως, οὕτω σφόδρα ὑβριστικῶς περὶ

αὐτῆς διαλεχθεῖσι, καὶ ταὐτὸν ἄμφω, τοῦ σλερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμίασιν, φήσασι. Τί γὰρ, ὦ πρὸς Θεῶν, κοινὸν ὅλως ἀναθυμιάσει καὶ ψυχῇ; Ποῦ δὲ ἐγχωρεῖ, νομίσαντας, τούτῳ προσεοικέναι τήν Θ' ἡμετέραν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ζώων οὐσίαν, τοῦτο μὲν φαντασίας καὶ μνήμας οἵους τε εἶναι σώζειν διαρκεῖς, τοῦτο δὲ ὁρμὰς καὶ βουλήσεις τῶν λυσιτελούντων εἰς σύνεσιν πραγμάτων; Ἦτ' ἄρα καὶ τοὺς Θεοὺς, καί τὸν διὰ πάντων παρήκοντα, ὁμοίως ἐπιγείων τε καὶ οὐρανίων, εἰς ἀναθυμίασιν καὶ καπνὸν καὶ τοιαύτην φλναρίαν καταθήσομεν, καὶ οὐδὲ τοὺς ποιητὰς αἰσχυνούμεθα, οἳ, καίπερ ἀκριβῆ σύνεσιν τῶν Θεῶν οὐκ ἔχοντες, ὅμως τὰ μὲν ἐκ τῆς κοινῆς ἐπινοίας τῶν ἀνθρώπων, τὰ δὲ ἐξ ἐπιπνοίας τῶν Μουσῶν, ἢ κινεῖν αὐτοὺς ἐπὶ ταῦτα πέφυκε, σεμνότερα εἰρήκασι περὶ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀναθυμιάσεις, οὐδ' ἀέρας, οὐδὲ πνεύματα, καὶ λήρους;

ΠΙΙΙ.

Ex anonymi commentario in Hermog. p. 380.
ed. Ald.

Ὅσα σχήματα τῶν ἐννοιῶν ὠνόμασται, οἷον προδιόρθωσις, ἐπιδιόρθωσις, ἀποσιώπησις, παράλειψις, εἰρωνεία, ἠθοποιΐα, ἅπαντα ταῦτα οὔ μοι δοκοῦσι δικαίως σχήματα καλεῖσθαι, ἀλλ᾽ ἔννοιαι, καὶ ἐνθυμήματα, καὶ λογισμοὶ τοῦ πιθανοῦ χωρίου, καὶ πίστεως εἴδη. Τὰ μὲν γὰρ προοιμίων ἔχει δύναμιν, ἐπιδιόρθωσίς τε καὶ προδιόρθωσις· ἡ δὲ παράλειψις τὸ ἀξιόπιστον ἐνδείκνυται· καὶ μέρη ἂν εἴη τῆς παθητικῆς τε καὶ ἠθικῆς ἀποδείξεως, τῇ τῆς ὑποκρίσεως ἀρετῇ πρέποντα.

DIONYSIVS

LONGINVS

DE

SVBLIMITATE

PARMAE

IN AEDIBVS PALATINIS

CIↃ IↃ CC XCIII

TYPIS BODONIANIS.

TYPIS BODONIANIS

MDCCCXIII

IN AEDIBUS PALATINIS

PARMAE

SALTUM LYCIDAE

DE

TONSI NASO

SATIRICO

DIONYSIVS
LONGINVS
DE
SVBLIMITATE.

I.

Cecilii de sublimitate liber, quem, ut nosti, Terentiane, coniunctim examinavimus, nec satisfacere propositae rei visus nobis est, nec opportuna attingere, nec multam conciliare lectoribus utilitatem, quae tamen in primis a scriptore spectanda est. Cum praeterea omnis de arte aliqua disputatio duo postulet, prius, ut explicetur, qua de re agatur, posterius ordine, sed vi prius, quonam modo quibusve artibus illa res in possessionem nostram venire possit: tamen Cecilius, explicata prolixius tamquam apud ignorantes sublimitatis natura, ne-

scio quo pacto illud quasi non necessarium omisit, qua ratione ingenium ad certum usque magnitudinis gradum evehere possimus. Sed fortasse non tam accusandus est, quoniam aliquid praeteriit, quam propter scribendi voluntatem et studium laudandus. Cum autem utique volueris et me aliquid tua causa de sublimitate commentari, videamus, si forte de ea cogitando devenerimus, quae oratoribus prodesse possint. Tu vero, amice, ut soles et fas est, mecum haec per partes ex animi sententia diiudicabis: nam praeclare is, qui, quidnam diis simile haberemus, ostendere voluit, *Beneficentiam,* inquit, *et veracitatem*. Sed quoniam ad te scribo, amice, hoc est, ad virum doctum, liberatus propemodum sum necessitate pluribus docendi, sublimitatem summam esse orationis virtutem, ideoque principes poetas et scriptores hanc praesertim ob causam primos habitos esse, suaeque gloriae temporis diuturnitatem adiunxisse. Neque enim persuadet auditoribus, sed obstupefacit, ut omnino, quae admirabilitatem habent, obstupefaciendo plus efficiunt, quam

persuasio et venustas, cum persuasio ut plurimum in nostra potestate sit, sublimitas vero invicta vi animum petat, omni auditore potentior. Ad haec inveniendi solertia, rerumque ordo ac dispositio, ex uno alterove loco plane non, e tota oratione aegre intelliguntur; sed sublimitas, si loco emicuerit, et disiicit omnia ritu fulminis, et magnam oratoris vim illico demonstrat. Verum haec, Terentiane, vel te ipsum usu edoctum explicare posse arbitrer.

II.

Sed primum omnium quaerendum est, num quaedam sit sublimitatis aut granditatis disciplina, cum nonnulli omnino errare putent eos, a quibus talia in artis formam redigantur. Nasci enim nobiscum altos sensus volunt, non docendo demum accedere; naturalem facultatem unam esse in hoc genere artem, et bona naturae, praeceptis attenuata, corrumpi ac plane vilescere. Aio vero, contra-

rium intelligi posse, si quis cogitet, naturam, ut plurimum quidem in mentis commotione et elatione liberam, tamen non plane temerariam aut nulli prorsus legi adstrictam esse: ipsam porro in omni genere principium esse et exemplar gignendi; sed disciplinam eo valere, ut definiri possit, quousque progrediendum, quidve in singulis opportunum sit, quoad item exercitatio et usus periculo careat: denique magnitudinem ingenii per se, incertam illam sine arte et instabilem, periculo maiori expositam esse, si quis eam ruere et sine admonitione audacter ferri patiatur. Eget enim natura saepenumero ut stimulo, ita et freno. Nam quod Demosthenes dixit, *maximum in vita bonum* esse, *potiri votis; alterum ab hoc, neque minus tamen, prudenter capere consilium*, (quo sublato et alterum concidit) idem de oratione usurpare licet, ingenium felicitatis locum obtinere, artem consilii. Illud ipsum denique, quod quidem praecipuum est, quaedam in dicendo et scribendo uni ingenio concedenda esse, nemo alicunde didicerit, quam ex ar-

te. Quae si reputent, qui literarum studiosis artis studium exprobrant, non amplius, opinor, inutilem censuerint et supervacuam hanc de sublimitate disputationem.

III.

* * * * *et cohibuerint magnum foci splendorem. Si quem enim aedium dominum tantum videro, rapidum rete plectam, domum incendam, et carbonibus opplebo. Nunc nondum insonuit generosus cantus meus.* Haec iam non tragica sunt, sed vitiose tragica, *retia, evomere ad caelum, boreas tibicen,* et cetera deinceps: sunt enim dictione inquinata, et imaginibus obruta potius, quam ad percellendum horrenda, singulisque examinatis, contemtum propemodum fit, quod metuendum videbatur. Quod si in tragoedia, quae natura sua ad tumorem propendet verborumque strepitum capit, tamen venia indignus est nimius tumor, nullo certe modo locum habet, cum verum argumentum tractatur.

Itaque et illa Gorgiae Leontini ridentur, *Xerxen Persarum Iovem* appellantis, et *vultures sepulcra viva;* quaedam etiam Callisthenis, non sublimia, sed cum inani specie elata; ac multo magis Clitarchi, scriptoris vilissimi, qui, ut est apud Sophoclem, *non parvam quidem tibiam, sed sine capistro inflat*. Similiter Amphicrates, Hegesias, Matris, cum sibi deo pleni videntur, saepe non divino adflatu loquuntur, sed pueriliter ludunt. Omnino tumor iis vitiis adnumerandus videtur, quae difficillime caventur. Nam quicumque sublimitatis adpetentes sunt, ii nescio quo modo, dum enervatae et ieiunae orationis reprehensionem fugiunt, ad tumorem deferuntur, freti illo: *Grave peccatum generosum peccatum est*. Sed elatio corporis aeque ac orationis tum, cum inanis est et mera species, vitiosa fit, ac nimirum contrarium vitium efficit: *nihil enim*, ut aiunt, *hydropico aridius est*. Enimvero tumor (saltem) superare vult sublimitatem; puerilis autem adfectatio ei plane contraria est, omnino illa humilis ac parvi animi signum, et vere ignobile vi-

tium. Quam ergo dicemus puerilem adfectionem? Nempe sententiam declamatoriam, quae propter malam scriptoris sedulitatem in frigus desinit. Prolabuntur autem in hoc vitium, qui, dum eximiam, politam imprimisque suavem esse orationem volunt, operoso ornatui adhaerescunt et perverso imitandi studio. Finitimum his est tertium quoddam commotae orationis vitium, (parenthyrsum Theodorus appellare solebat) quod inani et alieno tempore concitata atque immoderata commotione animi constat. Saepe enim, velut ebrii, nonnulli suo ipsorum affectu, et declamatorio abripiuntur, non eo, quem res gignit, ideoque auditoribus tranquillis merito risum debent, cum apud sanos insaniant. Sed de commota oratione dicere in alium locum differremus.

IIII.

Altero vitio, quod indicavimus, sive frigore, plenus est Timaeus, vir ceteroqui peritus (scribendi), interdum etiam satis sublimis, tum multarum literarum, et ingeniosus; sed ut aliena peccata cupide reprehendit, ita ad sua coecus est, et prae studio novarum sententiarum saepe in puerilem adfectationem incidit. Ego vero, cum Cecilius pleraque iam occuparit, uno alterove exemplo utar. Laudaturus Alexandrum Magnum, *Qui,* inquit, *totam Asiam paucioribus annis sibi subiecit, quam Isocrates suasoriam orationem de bello contra Persas gerendo scripsit.* Mira vero Alexandri et oratoris comparatio: ita enim, Timaee, vides, Lacedaemonios multo imbecilliores Isocrate fuisse, cum illi Messenen triginta annis subegerint, hic orationem decem tantum annis scripserit. Atheniensibus porro, ad Siciliam victis, quid acclamat? Impietatis quidem adversus Mercurium (Ἑρμῆν) statuarumque eius

mutilatarum poenam eos dedisse, in primis tamen propter Hermocratem Hermonis filium punitos esse, cuius genus paternum ad Deum illum violatum referebatur. Itaque miror, Terentiane, cur non de Dionysio etiam tyranno scripserit: Quoniam [enim] in Iovem (Δία) et Herculem peccarat, Dion et Heraclides eum tyrannide privarunt. Sed quid attinet de Timaeo dicere, cum Xenophon et Plato, praestantissimi illi scriptores, quamquam e Socratis palaestra profecti, tamen propter studium eiusmodi minutiarum sui nonnumquam obliviscantur. Xenophon quidem in de republica Lacedaemoniorum haec habet: *Vocem Spartanorum aegrius, quam lapidearum statuarum, audieris; oculos difficilius aliorsum moveris, quam aenearum imaginum, verecundioresque eos censueris ipsis oculorum puellis.* Amphicratem vero, non Xenophontem decebat, pupillas oculorum appellare puellas pudicas. Quid enim, per Deum, si quis in posterum omnium pupillas pudicas existimet, cum quorumdam impudentiam nulla alia corporis parte magis signifi-

cari dicant, quam oculis? *Vino gravis*, (ita Homerus de impudente) *et caninis oculis*. Timaeus vero, quasi in expositam furto rem incidisset, ne hoc quidem frigus Xenofonti reliquit. Narrat ergo et hoc, Agathoclem, qui cuipiam consobrinam in matrimonium dederat, eamdem tertio a nuptiis die rursus rapuisse: *quod quis fecisset quaeso, qui puellas in oculis haberet, non meretrices*? Quid, quod divinus alioqui Plato, cum legum tabulas dicere vellet, *Scriptam*, inquit, *in cupressinis monumentis legem in templo reponunto*. Tum alio loco: *De muris, Megille, facile adsentiar Spartanis, ut dormire eos humi cubantes patiantur, neque excitent*. Nec Herodoteum illud procul a frigore abest, quod formosas mulieres *dolores oculorum* appellavit. Quod etsi quamdam excusationem habet, cum a barbaris et inter potum dicatur, tamen ne a talibus quidem personis ducere occasionem, et posteritatis risui se propter minutiarum studium exponere fas est.

V.

Omnis autem haec indignitas orationis ex una causa oritur, e studio novarum sententiarum, quo nostrae aetatis scriptores maxime insaniunt: virtutes enim et vitia orationis iisdem fere ex causis nasci solent. Sunt itaque ornatus elocutionis, sublimitas et suavitas adiumenta bene scribendi; sed ut his ipsis prosper scribendi successus debetur, ita contrariorum vitiorum initia sunt et fundamenta. Similiter hyperbole et pluralis numerus. Verum quantum periculi haec habeant, postea docebimus: in praesenti illud deliberandum atque constituendum est, quo pacto mista sublimitati vitia effugere possimus.

VI.

Possumus vero, Terentiane, si primum omnium verae sublimitatis veram notionem recteque iudicandi facultatem nobis comparaverimus. Iam res qui-

dem difficilis est, cum orationis iudicandae facultas diuturnae demum experientiae fructus sit; ex iis tamen, quae sequuntur, licebit fortasse eam sibi parare facultatem, quantum quidem effici praecipiendo potest.

VII.

Sciendum ergo est, Terentiane, quem ad modum nec in vita communi quidquam magnum sit, cuius contemtus magnitudinem animi prae se ferat, velut divitiae, honores, gloria, imperia, et quaecumque alia multum externi splendoris habent, ita ne sapienti quidem in magnis bonis ea numeranda videri, quorum contemtus non mediocre bonum sit. Igitur, qui ista possidere quidem possunt, sed propter animi magnitudinem spernunt, maiore sunt in admiratione, quam qui possident. Simili fere modo de sublimitate carminum aliorumque librorum iudicandum est, ne quid talem magnitudinis speciem habeat, cui multum temere affictum sit, quod, si

examines, inane potius videatur: nam haec generosius contemnimus, quam miramur. Natura enim animus noster vera sublimitate attollitur, et, dum exsultans attollitur, gaudio et gloriatione repletur, quasi ipse protulisset, quae audierat. Cum ergo aliquid, a viro intelligenti literarumque perito saepe lectum, tamen animum nullo magnitudinis sensu afficit, nec ampliorem cogitandi materiem ei relinquit, immo adeo diutius spectando minuitur, non vera illa est sublimitas, quippe tantum inter legendum superstes. Hoc enim vere magnum est, quod quo diutius consideraveris, eo difficilius atque adeo plane non dimittere ex animo possis, cuiusque indelebilis et pertinax memoria sit. Omnino veram laudabilemque sublimitatem illam putabimus, quae et semper et omnibus probatur. Nam cum hominibus diversorum institutorum, vitae generum, studiorum, aetatum et linguarum, unum et idem de eadem re videtur, tum in illo diversorum conspirante adsensu certissime nobis constare potest, rem admiratione dignam esse.

VIII.

Sed cum quinque veluti fontes genuini sublimitatis sint, (debet tamen dicendi facultas, ut commune his quinque generibus fundamentum iam adesse, quoniam sine ea plane nihil efficitur) primum omnium idque praestantissimum est, *facile magnarum rerum notiones concipere posse*, ut in libro de Xenophonte docuimus: alterum, *vehementi atque concitato adfectu moveri*. Ac his quidem duobus modis effecta sublimitas maximam partem naturae debetur; reliqua artis sunt, ut *quaedam figurarum conformatio*, (quarum aliae verborum sunt, aliae sententiarum,) praeterea *elocutio cum dignitate*, cuius partes sunt verborum delectus, oratio translata et polita. Quinta denique sublimitatis causa, quae priores illas omnes complectitur, est *constructio orationis, cum dignitate et elatione*. Age igitur, videamus, quid unoquoque genere contineatur. Hoc tamen praemittendum est, harum quinque causa-

rum nonnullas a Cecilio omissas esse, certe adfectum. Sed si sublimitatem et commotam orationem unum idemque esse putat, aut utrumque ubique natura coniunctum, errat, quoniam humiles quidam adfectus sunt et a sublimitate abhorrentes, ut misericordia, tristitia, metus; multa e contrario sublimia sine adfectu, in his, praeter innumera alia, et hoc, quod de Aloidis Homerus audaciter dixit: *Ossam Olympo imponere volebant, Ossae Pelium silvosum, ut adscendi caelum posset:* et quod sequitur, idque multo maius: *Atque etiam perfecissent.* Praeterea orationes laudatoriae, omninoque eae, quae ornatum et artem ostentant, omnis generis sublimitatem capiunt, etiamsi plerumque adfectu destituuntur. Vnde fit, ut oratores vehementes non magis ad laudandum apti sint, quam laudandi studiosiores ad commovendum. Sin Cecilius omnino dubitavit, adfectum valere ad sublimitatem, eumque ideo praetermisit, falsus est. Equidem enim fidenter affirmem, nulla re, quam adfectu generoso, eoque loco suo usurpato, sublimiorem fieri oratio-

nem: eam enim furore quodam et divino spiritu adflat, et velut adflatis similem reddit.

VIIII.

Sed cum primum illud, felicitas ingenii, magna facile concipientis, principem omnium locum teneat, etiam in hoc genere animus, quamquam totum hoc dono potius accipitur, quam studio comparatur, quantum fieri potest, ad magnitudinem alendus est, ut velut gravidus semper sit generoso sensu. Sed, dixerit aliquis, quonam modo? Iam alio loco dicui, hanc sublimitatem echo magnitudinis animi esse: unde interdum sententia ipsa per se, sine voce, propter ipsam mentis altitudinem, admirabilis est, ut Aiacis in Necya silentium, magnum illud et omni oratione sublimius. Ante omnia ergo sublimitatis causa necessario in animo fundamenti loco ponenda est: quippe perfectus orator non humili et illiberali animo esse debet. Nullo enim modo, si quis pusillo sit animo et servili, omnemque

vitam ad hos sensus instituat, admirabile quid et per omnia tempora mansurum gignere potest; sed eorum demum oratio grandis est, qui magnos sensus habent. Ergo etiam sublimitas in eos cadit, qui in primis altos sumunt spiritus. Nam qui Parmenioni, dicenti: *Equidem adquiescerem* - totum intervallum a terra ad caelum usque, quam quis non magis Eridis, quam Homeri mensuram dixerit. Differt vero ab hoc Hesiodium illud de Tristitia, (si quidem scutum Herculis tribui ei potest) *E naribus eius guttae destillabant,* neque enim imaginem formidolosam, sed odio dignam reddidit. Sed quonam modo Homerus magnitudinem deorum demonstrat? *Quantum prospectat per aërem, qui converso ad caeruleum pontum vultu in specula sedet, tantum saliunt dearum equi altisoni.* Mundi intervallo impetum eorum metitur. Quis ergo in tam

immensa magnitudine non iure exclamet, si bis deinceps ruerint dearum equi, eos non amplius locum in mundo reperturos. Illae quoque magnae visiones sunt, cum deos praeliantes describit, *Circa intonuit magnus aether, metuitque sub terra rex inferorum Pluto, et metuens e solio subsiluit, ac inclamavit, ne, rupta a Neptuno quassatore terra, posthaec domus eius horrenda, squalida, ipsisque diis invisa, mortalibus et immortalibus pateret.* Viden' vero, Terentiane, ut, funditus scissa terra, ipso tartaro nudato, everso et hiante toto mundo, omnia omnino, caelum, orcus, mortales, immortales, una praelientur et periclitentur? Sed haec, quamquam obstupefaciunt, tamen, nisi interpretando aliorsum trahantur, et abhorrentia a deo sunt, et numini indecora. Ab Homero enim, vulnera multiplicesque adfectus deorum narrante, homines, qui Troianarum rerum tempore vixerunt, quantum potuit, in deos arbitror mutatos, deosque in homines. Quid quod nobis miseris mors, malorum portus, servata est, cum deorum non natura modo, sed

miseria quoque iuxta illum aeterna sit. Multo illa meliora de pugna deorum, quae quidem vere magnum et purum numen describunt, ut illa de Neptuno, in quo loco multi ante me versati sunt: *Tremuere alti montes, et silva, et iuga, et Troum urbs, et naves Graecorum, sub pedibus divinis incedentis Neptuni. Eo per fluctus vecto, subtus balaenae undique e specubus prosiluere, rege agnito, laetabundumque mare discessit. Sed equi volabant.* Ergo et Iudaeorum legislator, non contemnendus scriptor, cum numinis potentiam animo digne complexus esset, eam etiam statim in initio legum his verbis demonstravit, *Dixit Deus,* inquit. Quid? *Fiat lux, et facta est. Fiat terra, et facta est.* Non fortasse molestus tibi videar, Terentiane, si unum Homeri locum ex eo genere, quo homines tractat, adponam, ut intelligas, quo modo comitari heroas ad magna facta soleat. Caligine repentina et inexplicabili nocte praelium Graecorum occupante, Aiax, omni gerendae rei adiumento destitutus, *Iupiter pater,* inquit, *libera Graecos caligine, redde serenitatem,*

fac clare oculis cernamus. Reddita vero luce, vel interime me. Vere hic est adfectus Aiacis: neque enim vitam optat, nam inferior heroë foret petitio; sed cum in caligine inexplicabili non posset fortitudinem in illustri facinore collocare, indignatus suo in conflictu otio, lumen quam celerrimum optat, quippe utique dignum virtute ornamentum funebre reperturus, si vel Iupiter ei resistat. Iam etsi Homerus in his impetum et vehementiam certaminum suo spiritu adiuvat, nec aliter adficitur, quam qui sic furit, *ut cum Mars furit, hastam vibrans, aut edax ignis in monte densisque silvis, et cum os spumat:* tamen in Odyssea (est vero hic quoque locus multis de causis exponendus) indicat, ingenio magno decrescenti proprium esse in senectute studium sermocinandi. Nam et aliunde discimus, secundum esse hoc eius carmen, et vero etiam e reliquiis Troianorum casuum, quae tamquam adiectae narrationes de Troiano bello in Odysseam illatae sunt, ex ipsis denique lugubribus orationibus et commiserationibus, quas velut olim

destinatas heroibus nunc exsolvit. Neque enim nisi Iliados epilogus Odyssea est: *Illic bellicosus Aiax cubat, hic Achilles, illic Patroclus, divinam aequans sapientiam, hic filius meus.* Hac ipsa de causa Iliada, scriptam illam vigente adhuc spiritu, totam sic instituisse videtur, ut plena motu esset et actione; Odysseam vero, ut plus sermonum haberet, id quod senectuti proprium est. Quare eum in Odyssea similem quis occidenti soli dixerit, cui, quamquam sine vi, magnitudo tamen relicta est. Non enim idem hic est, quod Iliados, robur, non aequalis ubique eminentia sine ulla depressione, non distributi pari modo alii super alios adfectus, non repentina mobilitas, non oratoria vis, verisque visionibus densata oratio; sed ut recedentis Oceani et ad litora sua decrescentis, ita magnitudinis refluxus apparet, et quaedam per incredibiles fabulas oberratio. Quae quidem cum dico, non obliviscor Odysseae tempestates, narrationem de Cyclope, et alia quaedam; sed de senectute, verum Homeri senectute loquor. Vincit autem in his

omnibus deinceps actionem studium sermocinandi. Ad haec vero, ut iam dixi, ideo digressus sum, ut docerem, facile interdum decrescente magnitudine ingenium ad loquacitatem prolabi, ut cum de utre loquitur, de iis, qui in aedibus Circes ut bestiae tractati sunt, quos Zoilus porcellos lacrimantes adpellare solebat, de Iove, a columbis tamquam pullo nutrito, de Vlysse, in naufragio per decem dies impranso, et de incredibilibus illis in caede procorum. Quo enim nomine verius haec adpellemus, quam Iovis somnia? Sed hanc quoque ob causam Odyssea cognoscenda est, ut tibi adpareat, adfectum magnorum scriptorum, cum immi-nutus sit, laxatum in moratam orationem desinere: nam quae de aedibus Vlyssis, ut in vita communi, morata oratione dicuntur, comoediae, vitae usum et mores imitanti, similia sunt.

X.

Iam videamus, si quod aliud sit sublimitatis adiumentum. Nimirum, cum quaelibet res natura quaedam habeat, necessariis eius partibus adiuncta, utique sublimitas efficitur, si ex iis, quae in illa re scriptori se offerunt, opportunissima quaeque eligantur, iisque in unum coagmentandis corpus quoddam efficiatur. Nam illud delectu adiunctorum, hoc delectorum copulatione lectorem adlicit. Sappho quidem ea, quae insano amore commotis accidunt, semper ex adiunctis et ipsa natura repetit; sed hanc facultatem tum demum demonstrat, cum eminentissima quaevis et altissima scienter deligit et copulat. *Ille mihi diis similis videtur, qui ad te conversus sedet, teque propinquus dulce loquentem audit, dulce ridentem. Haec meum pectus perculerunt: ut enim te vidi, vox haeret, fracta est lingua, tenuis ignis cutim subiit, oculis nihil cerno, tinniunt aures, manat sudor frigidus, tota contremisco, herba*

pallidior sum, et exanimis propemodum morior. Sed omnia audenda, cum pauperem – – – Nonne miraris, animum, corpus, aures, linguam, oculos, colorem, omnia denique membra, tamquam aliena, dilabentia in eumdem locum colligi? Tum, si contraria spectes, friget, uritur; insana est, rursus sana; aut enim metuit, aut prope mortua est, ne unus tantum adfectus adpareat, sed adfectuum concursus. Et quamquam haec omnia amantibus accidunt, delectus tamen eminentium, ut dixi, et coagmentatio effecit sublimitatem. Simili modo Homerus, cum tempestates describit, gravissima seligere videtur. Nam Arimaspiorum auctor illa quidem putat horrenda: *Et hoc perquam mirum nobis visum est. Homines procul a continente mare inhabitant. O miseros illos! molestam enim vitam vivunt: oculos ad sidera tollunt, animum vero in ponto habent. Certe sublatis manibus ad deos immisericordes precantur, sed hi misere differunt preces:* omnibus tamen adparet, plus pigmenti inesse, quam horroris. Homerus autem quomodo? unum ex multis po-

nam. *Ruit in hostes, ut cum fluctus vehemens, arduus, vi venti auctus, in navem celerem irruit, eaque tota spumis occulitur, cum venti horrendus flatus circa malum insonat, et nautae metuentes tremunt: aegre enim morti eripiuntur.* Etiam Aratus haec in carmen suum transferre conatus est, *Exiguum lignum arcet orcum;* sed, quod metuendum esse debebat, id iam parvum est et pictum. Tum terminos posuit periculo, cum dixit, *Lignum arcet orcum*. Ergo lignum distinet orcum. Homerus vero non semel adesse periculi finem dicit, sed eos, qui sine fine et cuiusque fere fluctus impetu saepe pereunt, describit. Rursus cum particulas ὑπ' ἐκ, quae componi nequeunt, contra linguae naturam per vim coniunxerit, ὑπὲκ θανάτοιο, verbum ad imitationem ingruentis calamitatis torsit, ac tali violentia componendi adfectum plane effinxit, naturamque periculi verbo propemodum impressit, ὑπὲκ θανάτοιο φέρονται. Similiter Archilochus de naufragio, et Demosthenes de nuncio allato: *Adve-*

sperascebat —. Sed, resectis inutilibus, eminentis-

sima delectu facto copulaverunt, nihil autem vile aut indignum aut declamatorium adsperserunt. Haec enim totum locum corrumpunt, ut complementa, quae (aedificiis) magnitudinem conglutinatam ita inferunt, ut non nisi coniuncta cohaereant.

XI.

Cum virtutibus orationis hactenus expositis ea etiam cohaeret, quam exaggerationem dicunt, cum aliis atque aliis deinceps cumulandis (habet enim quodlibet eventum et causa forensis multa loca, ubi incipere et quiescere per intervalla licet) progrediendo magnitudo efficitur. Hoc sive loco communi tractando, sive vehementer disputando, sive rebus aut argumentis muniendis, sive factis et adfectibus in classes distribuendis fiat, (sunt enim per multa exaggerationis genera) nosse tamen oratorem oportet, nihil horum per se sine sublimitate perfectum esse, praeterquam in commiseratione atque tenui dicendi genere. Ceteris autem augendae rei

generibus si detraxeris sublimitatem, veluti vitam corpore exemeris. Nam vehementia, nulla sublimitate roborata, laxatur merumque tumorem relinquit. Quo autem modo, quae nunc dicentur, a superioribus differant, (agebatur enim illo loco de eminentium delectu, comprehensione, et in unum corpus coagmentatione) et quid omnino sublimitas ab exaggeratione distet, perspicuitatis causa breviter definiam.

XII.

Mihi quidem definitio, rhetoribus usitata, non probatur. Exaggerationem enim adpellant orationem, quae propositae rei magnitudinem adiungat: quae quidem definitio et sublimitati, et adfectui, et translatis verbis communis esse potest, quoniam et haec suo modo orationi magnitudinem adiungunt. Mihi vero differre videntur, quoad sublimitas posita est in celsitudine, exaggeratio etiam in multitudine: quare illa nonnumquam una sententia tenetur, haec

non nisi multitudine aliqua et ubertate. Est ergo, si definitione uti velis, exaggeratio expleta omnium rei adiunctarum partium collectio, immorando roborans id, quod iam argumentis firmatum est: distatque sic ab argumentis, quod haec propositam rem docendo demonstrant - - - - uberrime, ut mare in immensum spatium usquequaque diffusum. Iure igitur, ut mihi videtur, orator, proclivis ille ad adfectus, calore plenus est et animose exardescit; hic vero, ubi sublimis est et cum dignitate magnus, non friget quidem, sed non aeque celer ac mobilis videtur. Nec ulla alia de causa, Terentiane, quantum ego video, (dicam vero ea lege, si nobis Graecis iudicare vestra concessum est) Demosthenis et Ciceronis magnitudo differt. Ille enim plerumque in edito et praerupto loco cernitur, cum Cicero circumcirca late diffundatur. Noster ille, quoniam cum vi, celeritate, robore, vehementia, eodem tempore et urit et dissipat omnia, fulmini similis videatur; hic ut late fusum incendium ubique depascens provolvitur, multum et diu

urit, in eodem loco huc illuc dividitur, et subinde crescit. Sed haec vos melius. Demosthenicae autem celsitudini tum locus esse videtur, cum vis addenda est rebus, et animo valde commoto dicitur, aut omnino auditor obstupefaciendus est; Ciceronianae vero latitudini, cum subinde rerum multitudine obrui debet: communibus enim locis, perorationibus plerisque, digressionibus, omnibusque iis locis, qui copiose et cum ornatu tractantur, narrationibus denique et disputationibus de rerum natura, multisque aliis generibus accommodata est.

XIII.

Platonem igitur (redeundum enim est), ita fuso dicendi genere placide profluentem, tamen sublimem esse, ignorare non potes, quoniam in libris de republica haec legisti. *Qui*, inquit, *sapientia et virtute destituti convivia et alias huiusmodi res frequentant, deorsum ferri, ideoque per omnem vitam errare videntur. Verum enim nec suspexerunt um-*

quam, nec ad illud se erexerunt, nec stabilem puramque voluptatem degustarunt; sed bestiarum ritu despectantes, proni ad terram et epulas, in satietate et coitu pastum quaerunt, utque aliis superiores in hoc genere sint, calcibus se invicem et ferreis cornibus petunt, ungulisque interficiunt, acti inexplebili cupiditate. Ostendit vero nobis hic scriptor, modo eum non contemnamus, alia insuper via veniri ad sublimitatem posse. Sed quaenam illa? Nempe magnorum scriptorum ac poetarum, qui ante nos fuerunt, imitatio. Ac firmiter quidem scopus ille propositus nobis esse debet. Nam multi alieno numine eodem modo agitantur, quo Pythiam fama tenet, tripodi adpropinquantem, (ubi terrae hiatus est, qui divinum exhalare fumum dicitur) gravidam vi divina, illico oracula divinitus fundere. Sic ergo e veterum magnis ingeniis, velut e sacris antris, in imitatorum mentes effluvia quaedam inferuntur, quibus illi etiam, qui per se non facile calescunt, aliena magnitudine adflati agitantur. Num solus Herodotus Homerum aemulatus est? Imo mul-

to ante Stesichorus et Archilochus, sed omnium maxime Plato, qui ex illo Homerico flumine innumera in se derivavit. Iam argumentis forte opus erat, nisi exempla per classes delecta scripto consignasset Ammonius. Neque vero hoc furtum est, sed expressa formarum aut effigierum aut operum pulcrorum similitudo. Non enim Plato philosophiae placitis talia adspersisset, aut materiae et dictioni poeticae saepius se immersisset, nisi, tamquam recens adversarius cum veterano et spectato, ita cum Homero de principatu omni vi certasset, contentiosius fortasse ac velut armata manu, sed non sine fructu. *Fructuosa enim*, iuxta Hesiodum, *haec contentio mortalibus est*. Ac profecto illud de laude certamen ipsumque praemium praeclarum est, et victoria optabilis, cum vinci adeo a maioribus non inglorium videatur.

XIIII.

Quoties ergo aliquid elaboramus, in quo sublimitate opus sit et magnitudine animi, prodest animo fingere, quo modo Homerum forte, aut Platonem, aut Demosthenem, aut in historico genere Thucydidem haec dicturum fuisse putemus. Si enim aemulari cupientibus nobis tales tamque velut eminentes species obversentur, elevabunt fere animum ad illos usque terminos, quos sibi cogitando efformarat. Sed multo efficacius erit, et hoc mente depingere: Quo animo ea, quae a me dicuntur, Homerus et Demosthenes, si adessent, audituri videntur? Quo sensu adfici debere videntur? Vere enim grave certamen est, hos scriptionis suae iudices aut spectatores sibi fingere, et apud tam insignes viros, iudices eosdem et testes, scriptorum rationem reddere —. Magis etiam te impellet, si addideris, quo animo scripta haec tua lecturi sint posteri. Quod si quis, his ita cogitatis, metuat, ne non

dixerit, quod vitam ipsius et aetatem superaturum videatur, necesse est, foetum hunc ingenii, immaturum et coecum, tamquam abortu elisum ac plane imperfectum esse, ut durare ad posteritatis famam nequeat.

XV.

Etiam phantasiae (sic enim nonnulli adpellant imaginum efformationem) granditatis, sublimitatis atque vehementiae, cum his coniunctae, causae sunt. Communi quidem nomine phantasia dicitur, quidquid ita est in mente, ut in verba erumpere possit, undecumque venerit; sed haesit iam vocabulum in iis, quae sic dicuntur, ut divino furore et adfectu agitatus videre ea videare, et auditoribus ob oculos ponas. Neque tamen ignorare potes, Terentiane, oratoriam et poeticam phantasiam differre, illamque ideo usurpari, ut percellat; hanc, ut perspicuam rem reddat; utramque tamen postulare animi commotionem. *Mater, rogo te, ne mihi san-*

guinolentas et serpentiferas virgines immittas: hae enim, hae adsiliunt ad me. Rursus: *Heu mihi! Occidet me. Quo fugiam?* Hic poeta ipse vidit furias; quod autem videre sibi visus est, id auditores quoque propemodum videre coegit. Nempe Euripides multum in eo elaborare solet, ut duos hos adfectus, furorem et amorem, gravissime describat, et mea quidem opinione longe felicius in his, quam in ceteris, versatur; tamen alias etiam phantasias tractandas sumit. Quamquam vero non celsos habuit sensus, saepe tamen ingenium suum, ut vehementius esset, coegit, et in magnitudine tractanda semper, *utrimque,* ut est apud Homerum, *latera et femur cauda flagellat, seque ipsum ad pugnam irritat.* Itaque Sol, cum Phaethonti habenas tradit, *Age,* inquit, *currum, sed Libycum aethera non tange: nullo enim humore temperatus, currum tuum transmittet.* Paulo post: *Ad septem Pleiadas cursum tene. His auditis prehendit habenas, pulsatoque a-ligeri currus latere, dimisit equos. Volant illi per convexa caeli. Post eum parens, tergo Sirii vectus,*

equitabat, adhortans filium: Illuc age, hac, hac flecte currum. Nonne ergo animum poetae una adscendere currum, una periclitantem cum equis volare dixeris? Neque enim, nisi caelestis illius cursus comes fuisset, talia concipere animo potuisset. Similis est apud eum de Cassandra locus: *Sed, equites Troiani* —. Etiamsi porro Aeschylus heroibus dignissimas phantasias tractare audet (quale illud est de septem heroibus ad Thebas: *Septem viri, fortes duces, caeso in nigrum scutum tauro, manu victimam tangentes, per Martem, Bellonam et cruentum Pavorem coniurarunt:* qui sine miseratione suam ipsi mortem iureiurando paciscuntur), interdum vero nondum tractatas et velut impexas atque rudes sententias profert: tamen Euripides laboriosus se in illa quoque pericula immittit. Regia Lycurgi apud Aeschylum Baccho adventante adflata deo dicitur, idque inusitato modo: *Furit domus, bacchatur tectum:* sed hoc idem Euripides aliter et mollius dixit: *Totus mons una bacchabatur.* Etiam Sophocles, cum de moriente Oedipo, seque

ipsum inter tempestatem sepeliente, et in descriptione profectionis Graecorum de Achille loquitur, cuius species abeuntibus super sepulcro offerebatur, perfectam concepit imaginem, a nemine fortasse clarius repraesentatam, quam a Simonide. Sed infinitum foret, omnia recensere. Enimvero poeticae visiones, ut dixi, maiorem habent et fabulis concessam licentiam, quae omnino fidem excedit; sed rhetoricarum maxima est commendatio a vehementia et varietate. Improbandae autem et alienae sunt (huiusmodi) digressiones, si genus dicendi poeticum et fictio fabulosa sit, et ad ea usque progrediatur, quae fieri nequeunt, quemadmodum, qui nostra aetate dicendo excellunt, tamquam tragici poetae, furias vident, in quo egregii illi non intelligunt, si quando Orestes dicat: *Mitte me, o tu, quae una es mearum furiarum! Medium me prehendis, ut in orcum deiicias:* ei hanc speciem ut insano obvenire. Quaenam ergo est rhetoricae phantasiae vis? Fortasse et alio multiplici modo orationem vehementem et concitatam reddit; sed mixta

argumentationibus rhetoricis non persuadet solum auditoribus, verum obedire eos etiam cogit. Dicit aliquo loco Demosthenes: *Iam si quis ipso hoc horae momento ante locum iudicii clamorem exaudiret, tum vero quidam nunciaret, effracto carcere fugere captivos, nemo nec iuvenis, nec senex, ita socors mihi videtur, quin pro viribus auxilio currat. Sed si quis eos a Timocrate carcere dimissos diceret, haud dubie indicta causa statim damnaretur.* Eodem modo Hyperides, qui clade accepta servos decreto liberos esse iusserat, in ius vocatur, *Hoc decretum,* inquit, *non orator scripsit, sed praelium ad Chaeroneam.* Nam dum rem argumentando tractat orator, visione usus est, limitesque persuasionis additamento hoc excessit. Sed in omnibus huiusmodi locis natura fere duce id, quod maiorem vim habet, attendimus, ideoque ab argumentis ad visiones animum percellentes abstrahimur, quarum splendore argumentatio obscuratur. Nec mirum, cum, duobus coniunctis, semper id, quod fortius est, alterius vim ad se rapiat. Haec de sublimitate

notionum, quam animi altitudo, aut imitatio, aut phantasiae gignunt, dixisse sufficiat.

XVI.

Dicendum est deinceps de figuris, quae et ipsae, si recte usurpentur, non parva, ut dixi, pars sublimitatis sunt. Cum autem omnes in praesenti accurate persequi longum foret, atque adeo infinitum, paucas tantum, quae quidem sublimitatem orationis efficiunt, percurremus, ut id, quod supra propositum est, confirmetur. Demosthenes, cum suam in republica rationem defendit, argumento secundum naturam sic uti debebat: Non peccastis vos, qui pro libertate Graecorum certamen suscepistis; habetis potius domestica exempla: neque enim, qui ad Marathona, aut Salamina, aut Plataeas pugnavere, peccarunt. Sed cum, velut repente deo adflatus et Phoebo plenus, illud iusiurandum per principes Graecos protulerit: *Non potuit fieri, ut peccaretis, per illos iuro, qui ad Marathona ceterorum*

nomine pugnarunt: videtur una hac figura, quam ego hic apostrophen adpello, maiores in deorum numerum referre, (per eos enim, qui sic occubuerint, ut per deos iurandum esse docet) iudices ad studium eorum, qui pugnarant, incendere, demonstrationis loco uti sublimitate et adfectu, ac plane inusitato iureiurando fidem rei facere, simul auditorum animis medelam orationis adhibere, atque ita monere, ut laudibus erecti animum propter proelium cum Philippo commissum non magis despondeant, quam propter Marathoniam et Salaminiam victoriam. His omnibus, et figurae quidem beneficio, abreptos auditores secum aufert. Ac semina quidem huius iurisiurandi apud Eupolidem esse perhibent, apud quem aliquis, *Nemo eorum,* inquit, *per mea ad Marathonem facta iuro, impune animum meum contristabit*. Sed non quodlibet iusiurandum sublime est; illud potius videndum, ubi, quo modo, quo tempore, et qua de causa quis iuret. Apud Eupolidem ergo nil nisi iusiurandum occurrit, idque coram iis Atheniensibus, qui felices ad-

huc erant, nec consolatione egebant. Neque vero ita iuravit, ut hominibus divinitatem tribueret, dignaque virtute illa cogitatione auditores repleret; sed a pugnantibus ad rem inanimatam, hoc est, ad proelium deflexit. Demosthenes vero apud victos sic utitur iureiurando, ut ne Chaeronea Atheniensibus amplius clades videatur. Igitur eadem opera, ut dixi, et demonstrat, nihil peccatum esse, et exemplo, fide iurisiurandi, laude et cohortatione defungitur. Sed quoniam ei illud occurrebat: *Loqueris de clade, quae te rempublicam administrante accepta est, et postea per victorias iuras*: normam in posterum scriptoribus constituit, et vel vocabula caute usurpat, eoque docet, etiam in vehementissima animi commotione sobrios nos esse oportere. Nam, qui ad Marathona *pugnarunt,* inquit, ad Salamina et Artemisium navale *proelium commiserunt*, et ad Plataeas hosti *se opposuerunt:* nusquam dixit, *qui vicerunt;* sed ubique illud vocabulum callide reticuit, quo exitus significatur: fuerat enim ille felix et rebus ad Chaeroneam gestis contrarius.

Vt ergo occuparet auditores, statim addidit: *Quos omnes, Aeschines, publico sumtu civitas sepeliit, non eos tantum, qui recte rem gesserant.*

XVII.

Sed unum eorum, quae mihi cogitando intellexisse videor, praeterire hoc loco non possum, (dicam tamen breviter) natura fere figuras adiuvare sublimitatem, ab eaque rursus mire adiuvari. Quod quo loco fiat, et quo modo, exponam. Proprium est verborum lenociniis, suspicionem movere, insidiarumque doli atque fraudationis opinionem excitare, praesertim cum apud eum iudicem, qui imperium in nos habet, dicitur, maxime apud tyrannos, reges, duces, et quicumque magistratibus funguntur. Irascitur enim iudex, cum ab oratore, artem adfectante, figuris pueriliter circumvenitur, et quoniam fraudem in contemtum sui trahit, interdum omnino efferatur; sin vicerit iram, tamen a persuasione prorsus alienus est. Ideoque tum demum, cum id ipsum

latet, esse figuras, maxime probandae sunt. Sublimitas ergo et adfectus suspicioni, quae figuris efficitur, mirifice medentur, ac si forte illa artis calliditas adsumta fuerit, sublimitate et adfectu tecta latet, omnemque suspicionem effugit. Cuius rei idoneum argumentum est, quod antea posui: *Per eos iuro, qui ad Marathona pugnarunt*. Quo enim modo orator hic occuluit figuram? Nempe ipso lumine. Vt enim lumina tenuiora sole circumfuso obscurantur, ita fere undique circumfusa sublimitas elocutionis fraudes obscurat. Neque forte multum ab hoc differt, quod in pictoria arte evenit. Quamquam enim in eadem tabulae superficie umbra et lux iuxta se coloribus expressa sunt, tamen lux prior oculis occurrit, nec solum eminere, sed multo etiam propior esse videtur. Itaque et in oratione adfectus ac sublimitas, mentibus nostris naturali quadam cognatione suoque splendore propiores, semper priores figuris elucent, earumque artem obumbrant obtectamque cerni non patiuntur.

XVIII.

Sed quid de interrogationibus dicemus? Nonne ipsa figurarum conformatione orationem intendunt multoque vehementiorem reddunt? *Vultisne, dic quaeso, circueuntes interrogare alter alterum, num quid novi narratur? Quidnam vero magis novum fuerit, quam a Macedone Graeciam subiugari? Obiitne Philippus? Hercle non obiit, sed aegrotat. Quid autem vestra interest? Nam, si quid ei acciderit, celeriter vos alium eligetis Philippum.* Idem alibi, *Navigemus*, inquit, *in Macedoniam. Sed, dixerit aliquis, ubi adpellemus? Ipsum bellum reperiet, si qua parte res Philippi laborant.* Erat vero hoc sine figura plane tenue; nunc vis et vehementia interrogandi atque respondendi, ac secum ut cum alio sermocinandi, figurae adiumento non solum sublimiorem, sed et fide digniorem locum reddit. Tum enim adfectus multo magis abripit auditores, cum eum non orator arte quaesisse, sed

ipsa res et tempus peperisse videtur. Atqui interrogare se ipsum ac sibimet respondere est eius temporis, quo animus adfectu movetur. Vt enim ii, qui interrogando accensi sunt, celeriter et ex animi sententia respondent: sic figura interrogationis et responsionis, dum eo abducit auditorem, ut, quae cogitata sunt, ea ex tempore proferri putet ac dici, eum decipit. Praeterea vero, (nam Herodoteum illud refertur inter maxime sublimia) si sic - - - -

XVIIII.

- - - - soluta dilabitur ac velut profunditur oratio, dicentem adeo ipsum paene praecurrens. *Cum scuta conflixissent*, Xenophon inquit, *urgebantur, resistebant, interficiebant, moriebantur*. Item illa Eurylochi: *Ibamus, iussu tuo, nobilis Vlysses, per saltum, videbamus in valle pulcras aedes*. Haec enim, dissoluta invicem et nihilo minus praecipitata, adfe-runt anxietatis speciem, quae eodem tempore et retardat et accelerat. Talia poeta asyndeto expressit.

XX.

In primis vero multitudo figurarum in eodem loco movere solet, cum duae aut tres, tamquam societate coniunctae, ad robur, persuasionem et ornatum conferunt. Ex hoc genere illa sunt in Midiana Demosthenis asyndeta, anaphoris et descriptione rursus copulata. *Multa,* inquit, *qui alterum pulsat, gestu, vultu, voce fecerit, quae qui pertulit, non omnia narrare alteri possit*. Iam ne oratio procurrens uni rei immorari videretur, (animus enim adfectu vacuus quiescit; sed adfectus, qui agitatione et impetu mentis constat, tumultuatur) statim ad alia transiliit asyndeta et anaphoras: *Mox insolenter, mox hostiliter, mox pugno, mox colapho*. Quibus omnibus orator pulsantem plane imitatur, et huc illuc ruens mentem iudicum pulsat. Hinc, ut procella, denuo facit impetum: *Haec dolent, haec de statu deiiciunt homines, contumeliis non adsuetos. Nemo insolentiam narrando ob oculos ponere*

potest. Conservat ergo continua vicissitudine naturam asyndetorum et anaphorarum, ideoque ordo perturbationem, et perturbatio ordinem quemdam habet.

XXI.

Adde igitur, si placet, particulas, ut solent Isocratis imitatores: *Enimvero nec hoc praetereundum est, multa facere pulsantem, primum gestu, postea vultu, deinde vero etiam ipsa voce:* et senties, toto loco ita mutato, adfectus celeritatem et asperitatem, aequatam particulis atque complanatam, sine vi corruere, et illico perire. Vt enim, si quis currentium corpora constringat, impetu eos privat: ita adfectus, copulis aliisque particulis impeditus, indignatur; impediunt enim cursum liberum, nec potest oratio velut e machina mitti.

XXII.

Ex eodem genere etiam hyperbata sunt, quae perturbatione ordinis naturalis verborum ac sententiarum constant, et velut notam certissimam vehementioris adfectus continent. Vt enim vere irati, aut metuentes, aut propter aemulationem vel aliam causam indignantes, (sunt enim multi et innumerabiles adfectus, nec quisquam facile copiam definierit) semper a coepta via aberrant, et cum alia proposuerint, mediis quibusdam sine causa interiectis, ad alia transiliunt, posthaec ad initia revertuntur, agitatione animi tamquam procella huc illuc celeriter trahuntur, verbaque et res et naturalem structurae ordinem multiplici modo immutant: sic optimi scriptores hyperbatis naturam imitantur. Tunc enim ars perfecta est, cum natura esse videtur; natura autem nihil errat, cum artem latenter adiunctam habet. Tale est illud Dionysii Photensis apud Herodotum: *In summo discrimine res*

nostrae versantur, Iones, ut aut liberos, aut servos, eosque fugitivos esse nos oporteat. Itaque, si molestiam suscipere vultis, statim quidem labor aderit; vincere tamen hostes poteritis. Naturalis ordo hic erat: *Iones, nunc tempus est laboris suscipiendi; nam res nostrae in summo discrimine versantur.* Sed Herodotus illud *Iones* alio traiecit: statim enim prae metu annexuit, ut propter instantem timorem auditores plane non adloqueretur. Tum rerum ordinem pervertit: ante enim, quam diceret, laborandum esse (id quid nunc hortatur), causam reddit, cur laborandum sit, *in summo*, inquiens, *discrimine nostrae res versantur*, ut non meditato, sed necessario haec dixisse videatur. Multo autem magis Thucydides ea, quae natura utique coniuncta et inseparabilia sunt, tamen hyperbatis scienter divellit. Demosthenes vero non quidem aeque durus est; sed tamen in hoc genere frequentissimus, nec solum verbis ita traiiciendis vehementiam indicat, et ex tempore dicentis speciem habet, sed auditores etiam in periculum longorum hyperba-

torum secum rapit. Saepe enim, suspensa sententia, quam coeperat, aliisque super alia velut alieno et incommodo loco interiectis et extrinsecus illatis, ubi auditoribus metum iniecit, ne tota oratio dilabi videatur, eosque cum oratore anxie periclitari coegit, inopinato id, quod diu exspectarant, multo post in fine opportune addit, eosque temeritate hyperbati et ad lapsum proclivitate multo plus obstupefacit. Exemplis vero enumerandis propter multitudinem supersedebo.

XXIII.

Polyptota porro, congeries, metabolae et gradationes, vehementissimae, ut nosti, figurae sunt, ornatumque, sublimitatem omnem et adfectum adiuvant. Quid vero? Casuum, temporum, personarum, numerorum, generumque permutatio quantopere variat intenditque elocutionem! Dico igitur, non solum numeros, qui ad grammatices normam singulares sunt, vim autem cogitandi plurales viden-

tur, ornatum adferre, ut in illo: *Statim turba immensa insaniens ad litus diversi strepebant:* Sed illud potius observatu dignum est, plurales nonnumquam magnificentius sonare, ac ipsa numeri multitudine ad opinionem splendidiores esse. Ex hoc genere est Sophoclis de Oedipo locus: *Heu nuptias, nuptias! Procreastis nos, nobisque procreatis, idem semen denuo edidistis, et patres, fratres, filios, consanguineos, sponsas, coniuges et matres, et quidquid inter homines turpissimum est, produxistis.* Omnia haec unum nomen Oedipi, et ex altera parte Iocastae significant; sed numerus in multos plurales dilapsus etiam miserias auxit, et crevit, ut in illo loco: *Exibant Hectores et Sarpedones:* aut in Platonis hoc loco, quo et alibi usi sumus: *Neque enim Pelopes, neque Cadmi, nec Aegypti Danaive, nec alii nati barbari nobiscum degunt, sed meri Graeci, nullis barbaris misti* (Athenis) *habitamus.* Natura enim, nominibus ita gregatim cumulatis, res cum splendoris opinione audiri solent. Neque tamen aliter hoc facere licet, quam si res proposi-

ta exaggerationem capiat, aut multitudinem, aut hyperbolen, aut adfectum, sive unum horum fuerit, sive plura, quoniam ubique adnexa tintinnabula nimiam artis adfectationem produnt.

XXIIII.

E contrario si pluralis numerus colligatur singulari, multam interdum sublimitatis speciem habet. Ita Demosthenes, *Postea*, inquit, *omnis Peloponnesus dissidebat:* et Herodotus: *Atque etiam Phrynicho fabulam docente, cui nomen erat Mileti expugnatio, lacrimare coepit theatrum.* Dispersa enim in unum numerum colligere, magis ad corporis speciem accedit. Vtriusque autem generis ornatus eamdem causam habere videtur. Cum enim singulare est nomen, mutatio eius in pluralem animum inopinato commotum indicat: cum vero plurale est, propter rerum mutationem in contrarium inexspectatum videtur, plura coacervare in unum cum sonni dignitate.

XXV.

Cum porro praeterita proponis tamquam praesentia, quae cum maxime gerantur, non amplius narratio illa est, sed res ipsa geri videtur. *Iacens aliquis,* ut est apud Xenophontem, *sub Cyri equo, calcatus gladio ferit ventrem equi: hic calcitrans excutit Cyrum, ille vero cadit.* Talis ubique fere Thucydides.

XXVI.

Similiter personarum permutatio efficit, ut geri res et auditor saepe in mediis periculis versari videatur, ut in illo: *Diceres, integros eos nec dum debilitatos in proelio concurrere, ita acriter pugnabant:* aut apud Aratum: *Noli illo mense mari te committere.* Eodem fere modo Herodotus: *Ab urbe Elephantine ulterius navigabis, tum in planiciem venies: transgressus istas regiones, alia rur-*

sus nave conscensa, duos dies navigabis, et postea in magnam urbem, cui Meroes nomen est, venies. Viden', amice, ut mentem tuam arreptam per illa loca ducat, auditumque in visum mutet? Sed omnia huius generis loca, ipsis personis adligata, efficiunt, ut lector ipsis rebus gerendis intersit. Etiam tum, cum non omnes, sed unum adloqueris: *Non facile discerneres, in utro exercitu Tydides versaretur:* efficies ut, excitatus compellando, magis animo commotus, attentus, totusque agendo occupatus sit.

XXVII.

Interdum etiam scriptor, ubi de persona narrat, celeriter alio delatus, tamen ad illam ipsam personam redit, quod genus figurae erumpentem adfectum declarat. *Hector Troas hortabatur magna voce, ut ruerent ad naves, et spolia tabo foedata intacta relinquerent. Quem vero procul a navibus (stare) volentem videro, eum ipso illo loco interficiam.*

Ergo poeta narrationem, sibi decoram, sibi sumsit; severam comminationem irae ducis repente, nullo transitu notato, tribuit: frigeret enim oratio, si adiecisset: *Dicebat autem Hector haec vel illa:* nunc transire volentem celeriter praecurrit oratio transiens. Quare tum hac figura utendum est, cum temporis celeritas cunctari scriptorem non permittit, sed ab alia persona ad aliam statim transire cogit, ut etiam in illo Hecataei: *Ceyx autem, qui haec periculosa existimaret, statim migrare Heraclidas iussit: neque enim vobis opem ferre possum. Ne igitur et vos pereatis, et mihi vulnus infligatis, ad alium populum migrate.* Demosthenes enim in loco de Aristogitone alio modo effecit, ut personarum permutatio adfectus et celeritatis signum esset. *Nec quisquam vestrum,* inquit, *erit, qui iis, quae scelestus iste et impudens per vim fecit, indignetur et irascatur? Qui, sceleratissime omnium, occlusa tibi libertate dicendi, non cancellis, non foribus, quas aliquis aperuerit,* — Nondum absoluta sententia mutat orationem, unumque verbum

prae ira propemodum in duas personas divellit, *Qui, sceleratissime,* tum oratione ad Aristogitonem conversa rem coeptam relinquere videtur, et tamen ira accensus multo vehementius redit. Non aliter Penelope: *Quid te, praeco, miserunt nobiles proci? Vt divini Vlyssis servas desistere ab opere, ipsisque coenam parare iuberes? Vtinam ne* (amplius) *ambientes nuptias, aliove consilio hic commorantes, ultimo iam epulo hac in domo interessent! Qui crebro convenientes lautam rem absumitis, Telemachi prudentis opes, nec a maioribus vestris pueri audistis, qualis fuerit Vlysses* —

XXVIII.

Neque vero quemquam dubitaturum opinor, periphrasin valere ad sublimitatem. Vt enim in musicis soni primarii aliis adsumtis suaviores fiunt, sic periphrasis saepe tamquam sono adiuvat proprietatem verborum, et plerumque pulcritudinem sonando auget, in primis si moderate flanti similis sit,

nec inscita, sed temperata suaviter. Satis hoc declarat Plato in initio Epitaphii: *Re et facto habent illi, quod iis debebatur, quo potiti iter ipsis destinatum faciunt, publice a civitate, privatim a suis quisque cognatis deducti*. Mortem igitur *iter destinatum* adpellat, et iusta funebria nancisci, *publice a patria deduci*. Parumne igitur hoc modo elevavit sententiam, quam, cum tenuis esset, eloquendo cantui similem reddidit, numero, qui periphrasi huic debetur, in harmoniae modum circumfuso? Rursus Xenophon: *Laborem existimatis ducem ad vitae suavitatem: pulcerrimam omnium et milite dignissimam possessionem in animum comportastis, laude enim plus, quam aliis omnibus, laetamini*. Cum enim potius dixerit, *laborem existimatis ducem ad vitae suavitatem*, quam *laborare vultis*, et alia simili modo dilataverit, laude hac magnae rei cogitationem una amplexus est. Illud denique Herodoti, quod vix imitari licet: *Scythis iis, qui fanum compilarant, dea* (Venus) *muliebrem morbum immisit*.

XXVIIII.

Nisi vero periphrasis moderate usurpetur, ceteris figuris multo periculosior est: nam statim sine viribus concidit, verborum vanitatem olet, et pingue quiddam habet. Inde etiam Platonem, qui semper usu figurarum excellit, atque adeo in nonnullis intempestivus est, quoniam in libris de legibus dicit, *nec argenteum nec aureum Plutum in urbe collocandum* (dedicandum) *esse,* irrident: quippe, inquiunt, in promtu est, si possessionem ovium interdicere voluisset, certe eum ovinum aut bovinum Plutum dicturum fuisse. Sed sufficiat, Terentiane, de usu figurarum ad sublimitatem haec breviter disputasse: nam eae omnes (quas descripsi) orationem commotiorem reddere solent; commotio autem animi ita cum sublimitate cohaeret, ut morata oratio cum delectatione.

XXX.

Sed cum res et verba plerumque se invicem illustrent, age iam, si quid de ipsa elocutione superest, id nunc videamus. Itaque delectu propriorum et splendidorum verborum auditores mire adlici et mulceri, eumque ab oratoribus et aliis scriptoribus summo cum studio spectari, quoniam efficit, ut in oratione, tamquam in pulcerrimis imaginibus, magnitudo, pulcritudo, grata simplicitas, efficacia, robur, vis et alia, siqua sunt, efflorescant, ac praeterea res veluti voce animat, non supervacuum fuerit, etiam intelligentes docere. Vere enim pulcritudo verborum propria menti lux esse solet. Sed incidere in hoc genere in tumorem, plane inutile est: nam in rebus parvis splendida et digna verba usurpare, idem videatur, ut si quis infantem magna tragica persona induat. In carmine vero - - -

XXXI.

- - - - et genuinum illud Anacreontis: *Non amplius* (ἐπιστρέφομαι) *respicio Threissam*. Hac de causa etiam Theopompi illud - -, quia verbum rei simile est, mihi rem planissime significare videtur, quod nescio quomodo Cecilius reprehendit. *Sustinet,* inquit, *Philippus res* ἀναγκοφαγῆσαι. Nempe plebeius sermo interdum omni ornatu clarius rem indicat, quia illico ex ipsa communi vita agnoscitur: cui autem adsueti sumus, ei iam facilius fidem habemus. Itaque plane ad perspicuitatem accommodate delegit ἀναγκοφαγεῖν τὰ πράγματα, et de eo dixit, qui turpia et sordida toleranter ac libenter lucri causa sustinet. Similia sunt Herodotea: *Cleomenes furiosus carnes suas gladio minutatim concidit, donec* καταχορδεύων *se plane confecit*. Et alio loco: *Pythes eo usque ad navem pugnabat, donec totus dilaniatus est* (κατεκρεουργήθη). Haec vicina sunt plebeio sermoni; sed quia rem bene significant, plebeia non sunt.

XXXII.

De multitudine metaphorarum Cecilius iis quidem adsentiri videtur, qui duas, aut ad summum tres, in eodem loco poni volunt; (Demosthenes enim et in hoc genere norma est) sed opportune iis utimur, cum adfectus torrentis ritu fertur, earumque multitudinem tum velut necessario secum rapit. Demosthenes, *Nefandi*, inquit, *scelesti, adulatores, qui suam quilibet patriam mutilarunt, libertatem quondam Philippo, nunc Alexandro propinarunt, ventre turpissimisque rebus felicitatem metiuntur, libertatem vero et a dominatu vacuitatem, qui priscis Graecis finis atque norma bonorum fuit, everterunt*. Hic ira oratoris adversus proditores multitudine troporum in èos irruit. Itaque Aristoteles et Theophrastus audacium metaphorarum has tamquam emollitiones esse dicunt, *Vt ita dicam, Velut, Si hoc modo loqui licet, Si paullo audacius dicendum est:* nam aestimatio metaphorae audaciae medetur. Ego vero quamquam et haec probo; ta-

men, ut in loco de figuris dixi, opportunus et vehemens adfectus, ac generosa sublimitas, mihi proprium multitudinis et audaciae metaphorarum remedium videtur, quoniam vehementia impetus reliqua omnia abripere et propellere solent, atque adeo exigere audacter dicta, ut prorsus necessaria, nec auditoribus, una cum oratore furentibus, multitudinis examinandae otium concedere. Paeterea in locis communibus tractandis et descriptionibus nihil aeque clare rem significat, ac continuae et aliae post alias metaphorae. Hinc etiam apud Xenophontem corporis humani fabrica splendide depingitur, ac multo etiam magis apud Platonem divino genere dicendi. Caput enim hominis arcem adpellat, interque hoc et pectus colli isthmum medium interiectum, suppositasque vertebras velut cardines dicit: voluptatem homini malorum escam esse, linguam de gustu iudicare: cor esse fasciculum venarum et fontem celeriter circueuntis sanguinis, in sede munita collocatum. Canales autem per corpus diditos adpellat angustias. Adversus

palpitationem cordis in exspectatione periculi et effervescentia irae, quippe quae ignea est, remedium molitos esse deos censet, pulmonibus mollibus exsanguibus et raris velut culcitra datis, ut, si quando in corde ira ferbuerit, adsiliens corpori cedenti ne violetur. Cupiditatum sedem veluti gynaeceum, irae quasi virorum conclave adpellavit, lienem vero eorum, quae intus (in hepate) sunt, aculinam, unde impletus iis, quae expurgantur, augetur et turget. Tum carne, quamquam tegumento extrinsecus opposito, a diis omnia occultata dicit. Sanguinem cibum carnis iudicat, eiusque cibi causa canales per corpus, veluti per hortos, ductos, ut, cum corpus esset rarus alveus, venarum flumina e perenni quodam fonte manarent. Fine autem vitae adventante, solvi dicit animi vincula, ut nauticos funes, ipsumque liberum dimitti. Haec atque talia innumera in illo loco deinceps occurrunt, sed sufficiunt ea, quae proposui – – natura elatos esse tropos, metaphorisque sublimitatem adiuvari, easque in commota et copiosa oratione maxime locum ha-

bere. Vsum autem troporum, ut cetera omnia orationis bona, semper ad modum excedendum proclivem esse, vel me non monente intelligitur. Hac enim de causa ipsum Platonem, saepe quodam quasi furore dicendi ad immoderatas durasque metaphoras et strepitum allegoriarum delapsum, traducunt. *Nonne,* inquit, *facile ad intelligendum est, urbem ut craterem temperatam esse debere? in quo infusum vinum insaniens effervescit, castigatum vero ab alio sobrio deo bona hac societate utilis fit et moderatus potus.* Nam aquam nuncupare deum sobrium, temperationem vero vini castigationem, verre poetae cuiuspiam esse dicunt, non sobrii scriptoris. In huiusmodi lapsus cum Cecilius duriter invehatur, et hac ipsa de causa in libro pro Lysia ausus sit hunc omni ex parte meliorem Platone iudicare, duobus immoderatis adfectibus indulsit. Cum enim Lysiam se ipso multo plus amet, tamen Platonem multo magis odit, quam Lysiam amat. Sed ille hoc contentionis studio dedit; neque tamen ea, quae sumit, ita, ut ipsi videtur, confecta

sunt. Lysiam enim, ut omni peccato liberum ac purum, saepe peccanti Platoni praefert. Atqui hoc plane non ita erat.

XXXIII.

Sed fingamus, esse aliquem scriptorem vere purum a vitiis et irreprehensum; nonne antea illud omnino quaerendum est, num magnitudo cum peccatis nonnullis in carmine et oratione praestet eam mediocritatem, in qua omnia recta, sana et errore vacua sint: num porro in oratione plures virtutes maioribus anteferendae videantur: utique enim hae quaestiones, cum loco de sublimitate plane coniunctae, examinandae sunt. Iam novi quidem, ingenia magna solere vitii aliquid habere, (nam summa in omnibus diligentia minuta videtur; in magnitudine vero ingenii, ut in copiosa re familiari, quaedam etiam negligenda sunt) nullo tamen modo inde sequitur, humilia quidem aut mediocria ingenia, quia nusquam se periculo committant,

nec alta petant, plerumque libera a peccato et a lapsu tuta manere; magna vero propter ipsam magnitudinem ad lapsum proclivia esse. Nec illud me fugit, quidquid ab hominibus fiat, hactenus facilius innotescere solere, quoad peccatum sit, peccatorumque memoriam indelebilem manere, virtutum celeriter elabi. Quamquam vero ego ipse non pauca Homeri aliorumque summorum virorum peccata commemoravi, quibus minime delector, tamen ea non magis voluntaria peccata dixerim, quam errores, quos negligentia et casus in illa ingenii magnitudine genuerit, nihiloque minus arbitror, maiores virtutes, si vel maxime non aequabiliter ubique distributae sint, tamen principem locum merere, si non aliam ob causam, at propter ipsam ingenii altitudinem: quandoquidem Apollonius, Argonautici carminis auctor, nusquam lapsus est, Theocritus vero in bucolicis, si partes quasdam adventicias carminis exceperis, longe felicissimus fuit. Num ergo Homerus esse malis, quam Apollonius? Quid vero? Eratosthenes in Erigone, quod carmen

plane vitio caret, an maior poeta sit Archilocho, qui multa aliena rapere secum videtur, profecta ila ab impetu divini spiritus, quem legi adstringere difficillimum est? In lyrico rursus genere malisne Bacchylides esse, quam Pindarus, et in tragico Io Chius, quam Sophocles? Nam illi non lapsi sunt, sed in picto dicendi genere praestantissimi: Pindarus vero et Sophocles mox ita ruunt, ut omnia incendant, mox improviso exstincti infausto casu labuntur. Certe nemo satis sanus omnes deinceps Ionis fabulas, in unum collectas, cum uno Oedipo Tyranno comparaverit.

XXXIIII.

Si vero numero, non veritate, bona orationis aestimemus, etiam Hyperides praestare Demosthenem videatur. Multo enim magis compositionem orationis variavit, multoque plures virtutes habet, et, ut quinquertio, fere secundus est, ut ubique a ceteris athletis vincatur, ipse vero alienos ab ar-

te vincat. Hyperides enim, praeterquam quod omnia Demosthenis bona, excepta verborum compositione, imitatur, etiam Lysiae virtutes et venustatem adsumsit. Nam – – ubi simplicitate opus est, nec Demosthenis more omnia deinceps et uno modo dicit: morata eius oratio blandam suavitatem habet; innumeri occurrunt ioci urbani, irrisio faceta, liberalitas, venustae ironiae, scommata non illepida, neque vero effrena, qualia fuere veterum Atticorum, sed ad manus posita. Extenuare rem dicendo aptissime potest; multum inest salis comici; lusus eius certe pungunt, nec licet, ut vere dicam, leporem eius imitando adsequi. Natus videtur ad miserandum, uberrimus est ad fabulandum, et in flexu cursus adhuc ita integer, ut molliter spirans finire cursum possit. Ac profecto libellus de Latona carmini similior, et funebris oratio ita ad ingenii ostentationem scripta est, ut quemquam ei parem esse dubitem. Contra Demosthenes mores non exprimit, adstrictus est, non mollis, non ingenii ostentator, eorumque omnium, de quibus ante

dixi, maximam partem expers. Vbi risum et iocos molitur, non tam risum movet, quam risui se exponit: ubi vero facetus esse vult, longius a lepore recedit. (Quodsi narrationem de Phrygia aut Athenogene scribere sustinuisset, multo magis videtur Hyperidem commendaturus fuisse.) Sed quoniam alterius bona, quamvis multa, tamen magnitudine carere, et *sobrii pectus* esse videntur, ita porro lenta sunt, ut auditorem non excitent, (nemo enim, qui Hyperidem legit, cohorrescit) alter vero mox adripit magnitudinem ingenii perfectasque virtutes, vehementiam sublimitatis, acres adfectus, ubertatem, animi praesentiam, celeritatem, mox, id quod potissimum videtur, inaccessa illa vi utitur, quoniam, inquam, haec divina velut dona (humana enim dicere, nefas fuerit) sibi omnia adrogavit, omnes vincit iis bonis, quae ipse habet; si qua ei desunt, ea sic compensat, ut oratores omnium temporum velut attonitos reddat et fulmine praestringat: celerius enim quis labenti fulguri oculos obvertat, quam cumulatis eius adfectibus.

XXXV.

Plato autem (et Lysias) alio, ut dixi, modo differunt, cum Lysias non solum magnitudine, sed etiam multitudine virtutum multum superetur: nam tanto superior est vitiis, quanto inferior virtutibus. Quidnam ergo divini illi scriptores spectarunt, qui, diligentia in omnibus neglecta, maxima quaeque in scribendo secuti sunt? Praeter multa alia et hoc, noluisse naturam, nos, homines, humile et ignobile animal esse, sed, cum in vitam et totum mundum, ut in magnam celebritatem, spectatores nos omnium ipsius operum et studiosos imitatores introduxerit, mentibus nostris invictum omnis magnitudinis studium impressisse, quae quoad nos plus divinae dignitatis haberet. Itaque ne universus quidem mundus cogitationum consiliorumque humanorum ausis sufficit, sed saepe cogitationes nostrae fines universi excedunt. Ac si quis omnem vitam circumspiciat, quantopere in omni genere

copia et magnitudo pulcritudini praeferatur, statim sentiet, ad quid nati simus. Hinc natura duce non exigua fluenta, quamvis pellucida et utilia, miramur; sed Nilum et Istrum, aut Rhenum, multoque etiam magis Oceanum: nec flamma haec, a nobis accensa, quamquam purus manet eius splendor, magis nos caelestibus ignibus, saepe quidem obscuratis, obstupefacit; nec (flammam illam) crateribus Aetnae mirabiliorem putamus, e cuius fundo saxa et integrae moles eiiciuntur, interdum etiam fluenta flammae ipsiusque adeo ignis promanant. Verum de his omnibus illud dici potest, utilia esse paratu facilia aut etiam necessaria (ideoque non animadverti), inopinata vero semper mirabilia.

XXXVI.

Itaque orationis sublimitas, in qua magnitudini locus nullus est, nisi fuerit, qui ea utatur, et cui prosit, ex his omnibus coniunctim diiudicanda est: primo huiusmodi scriptores, quamquam a vitiis plane

non immunes, omnes tamen ultra mortalem conditionem evectos esse: deinde in ceteris rebus facile intelligi, homines esse, qui eas tractent; sublimitate vero prope ad divinae mentis celsitatem nos attolli: denique vacuitatem a vitiis non vituperari, magnitudinem vero etiam admirabilem esse. Secundum haec quid, quaeso, restat dicendum? Quemlibet illorum scriptorum omnes errores saepe uno sublimi et praeclaro loco redimere, et, quod primo loco dicendum erat, si quis Homeri, Demosthenis, Platonis aliorumque summorum virorum errores in unum colligat, minimam hanc, et fere nullam partem eorum esse, quae illi principes bene scripserint. Igitur omnis posteritas, cum insaniae propter invidiam se ream facere non possit, ad eos victoriae praemia detulit, atque etiamnum integra servat, servabitque, *Dum aqua fluet et procerae arbores virebunt*. Ei vero, qui Colossum cum vitiis suis praestantiorem esse doryphoro Polycleti negavit, praeter alia multa et hoc respondere in promtu est, in artis operibus mirari nos diligentiam so-

lere, in naturae effectis magnitudinem (naturae vero donum oratio est): praeterea statuae quidem similitudinem cum homine quaeri; sed in oratione maius quid, quam pro humana conditione. Tamen consentaneum est (redit enim haec oratio ad initium libri), quoniam immunitas a vitiis plerumque artis est, et magnitudo, quamquam non aequalis, celsi animi, arte ubique adiuvari naturam; mutua enim horum coniunctione perfectio contineri videtur. Hactenus igitur propositas quaestiones diiudicare necessarium fuit; sed quilibet sua probet.

XXXVII.

Finitimae metaphoris sunt (redeundum enim est) comparationes et imagines (descriptiones), hoc uno diversae - - -

XXXVIII.

- - - - et tales: *Nisi cerebrum in calcibus gestetis et calcetis*. Nosse igitur oportet, quantum in quolibet progrediendum sit; interdum enim, qui fines transgreditur, hyperbolen tollit, laxanturque talia, nimis intenta, ac nonnumquam in contrarium adeo mutantur. Isocrates ergo, quoniam omnia augere dicendo voluit, nescio quo modo ad puerilia delapsus est. Fecerat enim Panegyrici argumentum hoc, Spartanos ab Atheniensium civitate beneficentia erga Graecos superari. Iam statim ab initio haec habet: *Praeterea eloquentiae tanta vis est, ut magna minuere, parva augere dicendo, de priscis novo, de recentibus antiquo modo dicere possit*. Quid ergo, dicat aliquis, Isocrates, itane etiam Lacedaemoniorum et Atheniensium res immutabis? Nam laude eloquentiae sic usus est, ut praenunciet, diffidendum esse, idque cum damno suo auditores hortetur. Videndum ergo, ne,

quod iam de figuris dixi, optimae hyperbolae eae sint, quas vix sentias hyperbolas esse: id quod ita fit, si ab adfectu et magnitudine adiunctarum rerum proficiscantur, ut apud Thucydidem in narratione de iis, qui in Sicilia perierunt, *Syracusani enim*, inquit, *qui post alios in fluvium descenderant, eos potissimum caedebant, qui iam in eo erant. Statim vitiata est aqua. Nihilo minus una cum limo sanguinolenta bibebatur, ac plerique adeo de ea depugnabant*. Sanguinem et limum bibi, et de eo adeo certari, credibile fit propter adfectus vehementiam et res adiunctas. Simile est Herodoteum de iis, qui ad Thermopylas occubuerunt. *Illo*, inquit, *loco pugnantes gladiis, si quibus adhuc essent, aut manibus et ore, obruerunt barbari telis*. Hic, quale tandem, inquies, est, etiam ore pugnare contra armatos, et telis obrui? Sed eodem modo fidem meretur: neque enim res propter hyperbolen adsumi, sed hyperbole ex ipsa re recte nasci videtur. Omnis enim audaciae in dicendo, quod saepe iam dixi, velut curatio et re-

medium in eo est, si ipsa res et adfectus facile percellant, unde etiam in comoediis, etsi quaedam fidem excedunt, fides tamen fit, quia ridicula sunt, ut illud: *Agrum habuit minorem epistola Laconica:* tum enim, cum laetamur, risus locum adfectus tenet. Hyperbolae vero ut augendo, ita et minuendo serviunt: in utroque enim exaggeratio locum habet; ac diasyrmus fere exiguitatis exaggeratio est.

XXXVIIII.

Restat quintum eorum, quae ad sublimitatem aliquid conferunt, et in initio libri a nobis proposita sunt, verborum quaedam compositio: de qua cum duobus libris satis exposuerimus, quidquid cogitando adsequi potuimus, huic libro necessario illud addendum videtur, harmoniam non solum natura adiumentum blande ducendi et oblectandi esse; sed etiam – – et adfectui mirifice inservire. Non solum enim tibia adfectus quosdam excitat, et au-

dientes velut de statu deiectos furore replet, impressoque eorum animis numeri incessu, ire ipsos ad numerum, et cantum gressu imitari cogit; alii quoque soni, quotquot ubivis sunt, ipsiusque adeo citharae, etsi melodia agnosci non potest, varietate tamen sonorum, mutua fidium pulsatione ac concentu multiformi saepe, ut nosti, mire oblectant. Iam vero mera haec simulacra persuasionis sunt et imitatio, in naturae locum substituta, non naturale hominum munus. Num ergo dubitabimus, compositionem verborum, hoc est, concentum verborum, quorum facultas nobiscum nascitur, et quibus ipsa mens, non aures tantum tanguntur, cum varias ideas nominum, sententiarum, rerum, pulcritudinis, concinnitatis, quorum omnium sensus nobiscum natus est, excitet, adstantium animis una cum varietate et mistione sonorum adfectum eum, quo orator agitatur, immittat, et auditores in eius communionem rapiat, verborumque constructione magnitudinem aedificet, illam ergo per haec omnia partim mulcere, partim sensu elationis, dignitatis

ac sublimitatis, aut quidquid aliud in se continet, nos ita imbuere, ut mentem nostram plane habeat in potestate? Sed stultum foret, de rebus adeo certis dubitare, cum experientia satis confirmentur. Sublime videtur, atque adeo re ipsa mirabile est, quod Demosthenes decreto subiicit: *Τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περισλάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν, ὥσπερ νέφος*: sed non magis propter rem, quam numerum sonorum est: nam partim totum incedit numeris dactylicis, generosissimis illis et magnitudinis efficientibus, (unde heroicum metrum, omnium, quae novimus, pulcerrimum, iis constat:) partim illud - - alioqui transfer hoc *ὥσπερ νέφος* e loco suo, quorsumcumque velis, *Τοῦτο τὸ ψήφισμα, ὥσπερ νέφος, ἐποίησε τὸν τότε κίνδυνον παρελθεῖν*, aut unam adeo syllabam reseca, *ἐποίησε παρελθεῖν ὡς νέφος*, et senties, quantum numerus sono adiuvet sublimitatem. Ipsum enim illud *ὥσπερ νέφος* incedit primo numero longo, quatuor temporibus constante, cum contra una exemta syllaba, *ὡς νέφος*, concidendo su-

blimitatem mutilet. Rursus, si longius feceris, παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερεὶ νέφος, idem significatur, sed non idem sonus est, quoniam sublimitas excelsa extremarum syllabarum longitudine solvitur et laxatur.

XXXX.

In primis membrorum plurium compositio orationi, ut corpori, magnitudinem largitur, quorum unum ab altero seiunctum per se nihil praeclarum habet, cum omnia coniunctim totum absolvant. Similiter magna, si soluta et in diversas partes dispersa sint, etiam magnitudinem suam secum dissipant; sed coagmentando in unum corpus coniuncta, numerique vinculo conclusa, ipso hoc ambitu sonora fiunt: et potest magnitudo in periodis collectio multitudinis dici. Sed satis a me demonstratum est, multos poetas aliosque scriptores, non celso quidem ingenio praeditos, non plane tamen a magnitudine alienos, quamvis plerumque vulgari, trita et parum

sublimi oratione usi sint, tamen una compositione numerosa opinionem sublimitatis et celsitudinis sibi conciliasse, suspicionemque humilitatis effugisse, in his Philistum, Aristophanem nonnumquam, Euripidem ubique fere. Facta filiorum caede Hercules apud Euripidem, *Plenus sum,* inquit, *malorum, nec ulli* (malo) *amplius locus est:* quae quidem admodum vulgaris sententia compositione ad sublimitatis similitudinem accessit. Quod si verba aliter componas, adparebit, poeticam Euripidis vim ad structuram potius, quam sententias pertinere. Cum vero de Dirce, a tauro raptata, dicit: *Si quando eum nanciscebatur, rotabat, et una mulierem, saxum, quercum, in omnes partes ruens raptabat*: generosa est ipsa res; multo tamen illa amplior, quoniam numerus non festinat, nec veluti provolvitur, sed verba tamquam mutua fulcra habent, temporum intervallis nituntur, et ita dicuntur, ut magnitudo stabilis oriatur.

XXXXI.

Sed nihil sublimitatem tantopere imminuit, quam numerus orationis fractus et celer, ut pyrrhichii, trochaei et dichorei, qui plane in saltationem mutantur. Nimis enim numerosa illico videntur culta, minutiarum studium produnt, adfectuque vacant, ac propter similitudinem facile sentiuntur. Sed aliud, idque facile pessimum, sequitur. Quem ad modum enim odaria auditores a re abstractos ad se ipsa rapiunt, ita nimis numerosa oratio non adfectum rei, sed numeri in auditoribus ciet, ut interdum, quoniam necessario secuturas clausulas praesentiscunt, dum orator loquitur, ipsi ad numerum pedibus supplodant, numerique cursum, ut in choro quodam, ante absolvant. Similiter membra nimis coarctata, inque brevia et paucis syllabis constantia verba concisa, ac velut clavis incisim et aspere compacta, a magnitudine abhorrent.

XXXXII.

Minuit porro sublimitatem concisum dicendi genus, quoniam magnitudo in angustum contracta mutilatur. Neque tamen iustam brevitatem intelligi volo; sed minutatim potius concisam: concisio enim (vitiosa brevitas) lectoris animum impedit, brevitas (iusta) producit itinere recto. Rursus tractum nimis dicendi genus, propter immodicam longitudinem laxatum, exspirat.

XXXXIII.

Dehonestant magnitudinem etiam humilia verba. Itaque quamquam Herodotea tempestatis descriptio quoad res praeclara est, nonnulla tamen continet, rei gravitate inferiora: (Fortasse et hoc: Ζεσάσης δὲ τῆς θαλάσσης: quoniam verbum ζεσάσης propter sonum molestum magnitudini multum detrahit. Sed) *Ventus*, inquit, ἐχοπίασε, *et, prehensi naufra-*

gio ingratum exitum habuerunt: indignum enim et plebeium verbum est *κοπιάσαι*, *ingratus* autem tantae calamitati non convenit. Pari modo Theopompus, etsi adparatum itineris Aegyptiaci regis Persiae splendide descripsit, tamen nonnullis vocabulis totam narrationem perdidit. *Quae enim,* inquit, *urbs aut gens Asiae non legatos ad regem misit? Nullae erant fruges terrae, nulla arte facta opera, pulcra et pretiosa, quae ei non dono mitterentur. Nonne multae et pretiosae vestes stragulae aliaeque tenuiores, purpureae, pictae, candidae, multa item auro picta tentoria, omnibus necessitatibus instructa, multi lecti sumtuosi cum vestibus stragulis? Praeterea argentum cavatum et aurum factum, pocula, crateres, partim gemmis distincti, partim diligenter et cum multo sumtu elaborati. Ad haec innumera armorum graecorum et barbarorum millia, innumerabilia iumenta et pecora ad epularum usus, tum multi condimentorum medimni, utres, sacci, papyrus ad usum librorum, aliaeque necessitates, tanta denique salsamentorum varii gene-*

ris accumulata multitudo, ut procul venientibus moles et colles - - - viderentur. A dignioribus ad humiliora delabitur, cum ad maiora potius progredi debuisset. Ille vero, cum totius adparatus splendidae descriptioni utres, condimenta saccosque admiscuerit, culinae quamdam imaginem adumbravit. Vt enim, si quis, omni illo adparatu in medio posito, medios inter aureos gemmisque distinctos crateres argentum cavatum aureaque tentoria et pocula, saccos poneret et utres, res adspectu indecora esset: ita huiusmodi vocabula, alieno loco adspersa, elocutionis dedecora sunt et velut stigmata. Poterat vero et moles istas, quas congestas esse dicit, omnino persequi, et in reliqui adparatus descriptione, ita fere mutata narratione, commemorare camelos et iumenta, omnem luxus epularumque materiem gestantia, aut acervos frumenti, exquisita obsonia, aut si quid aliud in deliciis esse solet: non omnia (si modo omnia) pro arbitratu ita prolixe recensere, ac servorum adeo mensae ministrantium obsoniaque parantium delicias.

Neque enim, nisi necessitate plane urgente, in loco sublimi ad sordida et vilissima descendere licet; sed digna rebus oratione uti, hominisque procreatricem naturam imitari, quae nec eas partes, quas honeste nominare non licet, nec corporis excrementa in conspectu posuit; sed, quantum potuit, occultavit, et iuxta Xenophontem eorum canales quam longissime a sensibus removit, ne qua parte totius animalis pulcritudinem dehonestaret. Sed non opus est, generatim enumerare, quid orationem humilem reddat: cum enim ea, quibus nobilis et sublimis fit, supra exposita sint, adparet, contraria his vitia eam humilem plerumque et indecoram reddere.

XXXXIIII.

Ceterum, Terentiane, propter tuum discendi studium non dubitabo illud etiam explicare, quod nuper philosophus quidam quaesivit. Miror, inquiebat, cum multis aliis, quo tandem modo aetas nostra

haud pauca ingenia ad persuadendum dicendumque aptissima, etiam amara, aspera, et ad dicendi suavitatem facta proferat, nulla vero, nisi perraro, valde sublimia et excelsa. Tanta orationum sterilitas ubique terrarum vitam occupatam tenet! Num forte tritum illud recte habet, democratiam esse almam magnorum ingeniorum nutricem, quacum clari oratores fere floruerint et mortui sint? Possunt enim, ita dicunt, alti sensus libertate ali, studiumque aemulationis et de principatu contentionis adlici et excitari. Praeterea non vulgaris animi indoles, quae in oratore est, praemiis in libera civitate propositis perpetuo exercetur, acuitur, ac velut cote teritur, et una cum rebus gestis ita exsplendescit, ut et ipsa libera sit. Nostros vero homines, propemodum fasciis servilis disciplinae involutos, nec umquam gustantes eloquentiae pulcerrimum ac genuinum fontem, hoc est, libertatem, a puero iustae servituti adsuescere, nec nisi elatos adulatores fieri censebat. Omnem ergo in quolibet genere facultatem etiam in servos cadere; sed ne-

minem servum oratorem fieri, cum illico reviviscat servilis formido, et, ut in pistrino, consueta verberum patientia; *Dimidiam* enim *fortitudinis partem* secundum Homerum *eripit servilis conditio.* Vt igitur, (si modo fidem meretur, quod saepius audire soleo) arcae, in quibus Pygmaei (vulgo nanos dicimus) ali solent, non modo inclusorum incrementum impediunt, sed etiam vinculis corpori circumdatis constringunt: ita quis fortasse omnem servitutem, quamvis meritam, animi arcam communemque velut carcerem adpellet. Ego vero his ita respondi. Semper quidem hominibus proclive et proprium est, sua tempora vituperare; vide tamen, ne - - - orbis terrarum pax, multoque etiam magis immensum istud bellum, quo cupiditates nostrae impeditae sunt, adfectus item, hanc aetatem obsidentes penitusque devastantes, magna ingenia perdant. Nam inexplebilis cupiditas habendi, qua tamquam morbo omnes iam laboramus, et voluptatis amor vitam una cum hominibus in servitutem redigunt, sive potius veluti submergunt. Ac avari-

tiae quidem morbus humiles reddit, voluptatis vero studium humile est. Non possum ergo cogitando reperire, quo tandem modo ii, qui immensas opes in magno honore, aut, ut verius dicam, in deorum numero habent, coniuncta cum iis mala, in animum simul irrepentia, aditu prohibere possint. Sequitur enim immodicas opes adhaerens iis, velut pari passu, sumtuositas, quae, simul ac divitiae aditus urbium et aedium patefecerunt, iis in locis, quae intravit, etiam una habitat. Iam ubi haec mala in vita versantur, nidificant, ut cum philosophis loquar, statim liberis operam dant, et - - - fastum luxuriosamque mollitiem gignunt, non spuriam, sed vere genuinam prolem. Quod si quis et hanc divitiarum progeniem adolescere patiatur, celeriter in animis gignit dominos inexorabiles, insolentiam, nefas, et impudentiam. Atque haec necessario ita evenire tum debent, cum homines ea mirantur, quae sic possident, ut nec maneant, nec prosint, neglecto rerum immortalium incremento, nec licet iis amplius suspicere, aut famae ulterius

rationem habere, sed pernicies hominum ita moratorum continuo vitiorum nexu maturescit, animi magnitudo interit et exarescit, nec aemulatione digna est. Neque enim, si quis sententiae dicendae causa corruptus sit, liber amplius et integer iusti rectique iudex esse potest; necessario enim ei, qui dona capit, sua tantum iusta et recta videntur. Cum vero omnium nostrum vitam corruptela, et aliorum morti ac testamentis structae insidiae gubernant, cum lucrum ex re qualibet vita emimus, a sua quisque - - - in servitutem redacti; num in tam pestifera vitae pernicie putamus liberum quemdam et incorruptum magnitudinis, aut cuiusvis aetatem ferentis rei, iudicem reliquum esse, nec potius a cupiditate plus habendi sententiam dici? Sed vereor, ne nobis, quales quidem nunc sumus, melius sit parere, quam libertate frui, si quidem opum cupiditas, penitus in alios, ut bestiae e carcere, immissa, totum terrarum orbem inflammatura malis esset. Omnino vero demonstravi, desidia corrumpi ingenia nostra, cui omnes per totam vitam prae-

ter paucos servimus, nullo alio consilio quidquam aut agentes, aut suscipientes, quam laudis et voluptatis studio, neglecta ea utilitate, quae aemulatione et honore digna est. Sed optimum fuerit, his omissis, ad ea transire, quae ex his sequuntur, et de adfectibus dicere, de quibus tamen singulari libro exponere promisimus: magna enim pars, ut nobis videtur, cum omnis orationis, tum ipsius sublimitatis, iis continetur.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Longinus,

Dionysiu Longinu Peri hypsus

Parma 1793
Res/2 A.gr.b. 780
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10863162-9